PAUL CLAES

romanas

FENIKSAS

Paul Claes

F E N I K S A S

R O M A N A S

Iš nyderlandų kalbos vertė
Antanas Gailius

L I E T U V O S
R A Š Y T O J Ų   S Ą J U N G O S
L E I D Y K L A
Vilnius

UDK 839.3-3

Cl-04

KNYGOS IŠLEIDIMĄ RĖMĖ

FLAMŲ LITERATŪROS FONDAS

VLAAMS FONDS VOOR DE LETTEREN

VERSTA IŠ:

PAUL CLAES, *DE PHOENIX*,

DE BEZIGE BIJ, AMSTERDAM, 1998

ISBN 9986-39-325-6

MORS ILLI VENUS EST, SOLA EST IN MORTE VOLUPTAS

Lactantius, *Carmen de ave Phoenice*

MIRTIS JO BIČIULIS, TIK MIRTY JO SMAGYBĖ

Laktancijus, *Giesmė apie paukštį Feniksą*

Atgimimas

Šios, dar tamsios, girios viduryje vaizduojuosi moterį. Ji stovi susimąsčiusi, netrikdoma aplink knibždančių pavidalų. Jos mąslus žvilgsnis nukreiptas vidun, tarytumei visa, kas ją supa, būtų vien šešėliai sapno, kurį ji lyg vaisių puoselėja savyje, nors jis jau medžiu stiebiasi jai už nugaros.

Kas ji? Ji jauna ir vis dėlto pernelyg brandi, kad galėtum ją dar vadinti mergaite, ji – moteris, tačiau pernelyg švelni, kad galėtų būti motina. Jos plaukus ir pečius apgaubiu tuo sidabro šydu, perregimu lyg mergystės plėvė ir darančiu ją nepasiekiamą kaip pati Madona. Josios krūtinė, kurią aš, švelniai sukėlęs, perskiriu kaspinais, leidžia nujausti meilias matronos krūtis. Tarp jų ant auksinės vėrinio grandinėlės viliojamai kabo dangiškos meilės svarainis.

Ligi pat kulkšnių banguotomis klostėmis teka žemyn pieno blyškumo apdaras, kuriuo aš sykiu pridengiu ir išryškinu šį svetimą, ir vis dėlto tokį gerai pažįstamą kūną. Pūstos rankovės, kurias aš, suveržęs raišteliais žemiau peties, paraitoju iki alkūnių, atidengia dar vienas – ankštai apgulusių marškinių rankoves. Juodas, aukso liepsnelėmis išmargintas apsiuvas dorybingai pridengęs jos kaklą.

Ant dešinės rankos užmetu apsiaustą, kurį ji žemiau skreito laiko sugriebusi praskėstais kairės rankos pirštais. Viršum vargiai suvaldomo brokato viltingai pasipūtęs jos peplas. Dešinė

ranka turės pakilti kone stabdomu judesiu, kuris lygiai taip pat gali būti ir laiminimas. Ar ji dar mergelė, droviai prisidengusi gėdą, ar jau motina, išdidžiai nešanti kūdikį įsčiose?

Perlais apkraštuoju šį apsiaustą, žioruojantį purpuru lyg kokios karalienės. Tačiau auksu sustandintas sinopelio pamušalas leidžia suprasti, kad čia yra žydinčių miškų ir smaragdo bangų deivė. Ar tai todėl josios sandalai – vien plonytėlaičiai puspadžiai, kuriuos aš švelniomis nėrinio kilpomis pririšu jai prie kojų?

Tačiau užvis įstabiausia yra šios moters galva. Bemaž nekliudomoms plaukus gaubiančio šydo leidžiu toms šviesioms dieviškoms garbanoms kristi jai ant nugaros. Žemiau iškilios kaktos, po išplonintais antakių lankeliais ir vos vos primerktais vokais žvilga jos rimtos, bet vis dėlto švelnios akys, regincios, kas netrukus turės nutikti.

Aplinkui šį į šalį pakreiptą veidą lyg spindulių vainikas skleidžiasi žalias mirtos medis. Virš pačios jo viršūnės sklendžia nuogas kūdikis auksaspalviais garbiniuotais plaukais, pūkiniais sparneliais ir putniomis šlaunimis, su raudona lyg ugnis streline ant ledo baltumo juostos. Akis dengiąs toks pat baltas raištis nesutrukdys šiam šauliui nutaikyti dvigubais ragais papuošto lanko: mano liepsnojanti meilės strėlė nukreipta tiesiai į tris moteris, šokančias ratelį žieduotoje pievoje.

Tykiai, keistai ir karštai įsijautusi šoka ši žėrinti, laiminga ir žydinti trijulė. Sujungiu šokėjų rankas draugėn kaip grandinės narius, šitaip prirakindamas jas vieną prie kitos, vėlesnę porą prie ankstesniosios, o paskutiniąją vėlei suneriu su pirmąja. Nuo vienos prie kitos raitosi gyvatė, amžinai sukandusi savo pačios uodegą.

Pirmajai mergaitei liepiu žaviai stabtelti; jos pirštų galiukai, neliesdami žemės, siekia tamsžalę žolę. Pro siautulingą, bet vis

dėlto santūrų perregimų apdarų bangavimą kūnas prasišviečia lyg koks blyškus augalas. Pakeliu sulenktas rankas, paversdamas jas balkšvomis šakomis, kurių ataugos susipina su mergaitės draugužių pirštais. Dešinę jos ranką priverčiu vyniotis ligi akių aukščio, bet kairė sklendžia dar aukščiau, tad vos beįstengiu ją pasiekti draugužės pirštais.

Žemiau liauno kaklo lyg aukso ir perlų žiedų vainikas mirguliuoja segė. Šviestamses garbanas lyg liepsnas supinu aplink jos susimąsčiusį veidą. Užsisvajojusi žvelgia ji į mergaitę po dešinei, jos visai nematydama. Tokia ji panaši į mąsliąją deivę, šios iškilniosios žaismės vadovę. Duodu jai tokį pat lyg kiaušinis pailgą veidą, tokią pat aukštą kaktą, tokias pat migdolų akis, tokią pat ilgą nosies liniją, tokias pat sučiauptas lūpas, tokią pat perregimą veido odą. Tačiau ji atrodo dar labiau į save nugrimzdusi, dar dorybingesnė, dar labiau nepasiekiama. Ji regisi netvari tartum oras ir nepastveriama lyg vanduo, tačiau ten, kur jos žingsniai bučiuoja žemę, pliūpsniais plinta žiedų liepsna.

Jai po kairei antroji mergaitė siekia jos iškeltos rankos ir, pagauta geismo, žvelgia į šį jų jungties paveikslą. Ją irgi apgaubiu gazo apdarais, kuriuos prabangesnius daro plazdančios rankovės, o puošnesnius – liemenėlės aukso filigranas. Meiliai kabinu jai ant kaklo šią trijų perlų bei safyro puošmeną, ir drauge su perlų vėriniu įsipinu į jos garbiniuotus plaukus. Ji darosi vyresnė, moteriškesnė ir išdidesnė už savo abi draugužes. Ir vis dėlto gracingai sulenktoje jos kairėje rankoje aptinku trečiosios mergaitės pirštus.

Nuo savo sesių ši trečioji skiriasi tuo, kad man ir jums ji atgręžusi nugarą. Jos apdarai mažiau už kitų sujudę. Viršutinė tų apdarų dalis, nuslydusi nuo kairiojo peties, iki pat opalo spalvos

lašeliais išmarginto atvarto apnuoginusi jos perregimą odą. Šios mergaitės garbanas, ne tokias sujudusias ir ne tokias šviesias kaip jos draugužių, surišu į bemaž rudą mazgą ant nugaros.

Ji smalsiai žvelgia į kairę, ten pat, kur krypsta ir jos pusėn žiūrinčios, tačiau jos nematančios pirmosios mergaitės akys. Ten stovi jaunuolis, kuris, nusigręžęs nuo šokančios trijulės, įbedęs žvilgsnį į debesis. Tačiau trečioji mergaitė dar nenumano apie liepsnojančią strėlę, kurią iš sklendžiančio kūdikio rankos nukreipiu jos širdin.

Trys mergaitės susijungusios į vieną kūną. Trys rankų poros sudaro aukštyn ir žemyn banguojantį vainiką, kairė vis sukibusi su dešine, kiekvienąsyk vis kitaip susinėrę pirštai. Pirmosios ir antrosios mergaitės delnai laiko karūną aukštai virš jauniausiosios galvos, trečiosios ir pirmosios rankos susitinka akių aukštyje, antrosios ir trečiosios pirštai pridengę vyriausiosios skreitą.

Šešios kojos pagręžtos į skirtingas puses: pirmoji nimfa dar šoka ratelį, antroji ūmai stabtelėjusi, trečioji jau bežengianti kita kryptimi. Visos jos vienodos, bet vis dėlto kiekviena jų kitokia – drauge jos sudaro priešybių mazgą, virpantį nuo judesio, sąstingio ir skirtingumo, amžinai neryžtingai svyruojantį tarp drovos, vilionės ir smagybės. Ar šis ratelis yra meilės, ar mirties šokis? (Kur tu, Simoneta? Sugrįžk pas tave tapantį Sandrą.)

O kitapus girioje stovinčios moters kaip pirmosios trijulės atsvarą vaizduojuosi dar vieną trijulę. Vilkėdama tokiais pat lyg šydai banguojančiais apdarais, mergaitė tekina mėgina pasprukti nuo skrendančio pavidalo, kuris vejasi ją, lankstydamas šakas į šalis. Šviesūs plaukai išsidraikę aplink šį veidą, kuris, negalėdamas pažvelgti užpuolikui į akis, išgąstingai dairosi atgal. Mergaitė pagauta mirtino išgąsčio, jos pirštai stirkso lyg šakos.

Persekiotojas gali būti tiktai antžemiška būtybė, nes nuo visų kitų pavidalų jis skiriasi melsva lyg lavono spalva. Jos pusnuogis kūnas, galingi sparnai ir besiplaikstantis drabužis atrodo lyg iš metalo. Suraukta kakta leidžia suprasti, kas jis. Išpūstais skruostais, paskui save tempdamas besidraikantį šleifą, iš vakarų dvelkia pavasario vėjas. Rankomis jis stveria išgąsdintąją mergaitę už pažastų, geisdamas kaip mylimąją nusinešti su savimi. Kaip man ją išgelbėti?

Bet pažvelk: iš riksmui pravertos mergaitės burnos išlindęs žiedo stiebelis. Tie patys žiedai šimteriopai žydi baltoje pirma jos šokančios moters suknelėje. Šios žieduotos deivės eigastis tokia pat skraji kaip ir pirmosios iš trijų nimfų. Ji ta pati ir ne ta pati, kaip jai už nugaros sustingusi moteris perregimu šydu. Nėra abejonės, kad vėjas ją apvaisino savaisiais meilės atodūsiais, nes ji jau žeria į pievos kilimą gausybę puikių brangakmenių: vilkdalgių, anemonų, rugiagėlių, hiacintų.

Ši gelsvais lyg šiaudai plaukais moteris žvelgia išdidžiai kaip kokia kaimo nuotaka. Prismaigstau jai į plaukus pavasario žiedų, neriu jai ant kaklo žalią vainiką ir dedu šviežių lapų pynę po krūtimis. Visą jos platų sijoną nusėju gausybe gėlių. Dešine ranka ji sugriebusi skreitą, kurį jos kairė subraukusi iš plazdenančio audeklo. Truputėlį aukščiau išsigaubęs jos vaisių brandinantis pilvas. Iš skaistybės vien ir aistros randasi grožis.

Kuo man sujungti šį trejetą su kitu? Trys mergaitės – tai Gracijos, nepalytėtos mergelės, susikibusios draugėn lyg seserys. Trečioji nukreipusi žvilgsnį į vyrą, nes tikisi, kad šis ją pastebės ir išvaduos iš to vienodybės ratelio. Argi tai ne ta pati mergaitė, kurią kitoje pusėje pasigavęs apvaisina vėjo dievas? Tada ji sykiu ir ta, kuri žiedo pavidalu lenda iš šios mergaitės kūno,

idant visa nuraudusi atgimtų nuotakos su žieduotu sijonu pavidalu. Bet netrukus jos visos trys pavirs į Meilės močią, ilgesingai laiminančią kiekvieną mergaitę, kurioje ji atpažįsta savo jaunesniąją seserį.

Ar moterų figūros šiame paveiksle yra viena kitos atvaizdai? Tada tokie pat yra ir vyrų pavidalai. Tada ir šitas jaunuolis, kol kas dar atgręžęs nugarą trejetui, yra toks pats kaip ir putnusis kūdikis, pirma nusitaikęs paleisti geismo strėlę, ir toks pats kaip vakarų vėjas, netrukus užpulsiąs sprunkančią nimfą.

Kaip ir tiedu, jaunuolis irgi pavirs į dievą. Kaip jaunikį aprengsiu jį skaisčiai raudonu apsiaustu, nusėtu aukso žarijom. Duosiu jam sparnuotus dievų pasiuntinio sandalus. Apnuoginsiu jo kairį petį lygiai taip pat gundomai, kaip ir įsimylėjusios nimfos. Jam prie šono nutapysiu lenktą kardą, kurį jis išsitraukia, pasirengęs nužudyti kiekvieną į akmenį verčiantį žvilgsnį. Kaire ranka jis įsirėmęs į klubą, o dešine aukštai kelia gyvatės pavidalo lazdą, taip gainiodamas debesis, dabar dar pakibusius virš medžių viršūnių.

Hermis (nes tai jis) proto galia veda sparnuotą sielą į dangų. Mėgindamas atskleisti misterijas, filosofas praplėšia mūsų tamsybės šydus, kaip dieviškajai Saulei leisdamas tiesos žibesiui nušviesti žemę. Jo lazda – tai teptukas, kuriąs daugialypius vaizdus, kuriuose aš, tapytojas, slepiu tą vieną Idėją, ir plunksna, rašanti miglotus žodžius, saugančius dieviškąją išmintį nuo skvarbaus tavo žvilgsnio, skaitytojau mūsų.

Šventoji giria skendi prieblandoje kaip požeminio pasaulio mirtų giraitės, bet pavasario medžiuose jau žiburiuoja auksiniai meilės obuoliai.

Mirties patalas

Lydimas kvapą gaudančio savo sekretoriaus šešėlio, grafas Džiovanis dela Mirandola, Konkordijos princas, skubinosi į sumą. Dar tirščiau nei kitais sekmadieniais tikintieji spietėsi prie žalvarinių katedros durų. Ką gi šiandien Feraros pamokslininkas pranašaus apie iš šiaurės atslenkančią furiją?

Kauliukas buvo mestas. Prieš mėnesį Prancūzijos karalius Karolis VIII pradėjo kampaniją Italijoje. Prieš keturiolika metų jo tėvas paveldėjo Neapolio karalystę, tačiau ją ligi šiol tebevaldė ispano uzurpatoriaus skeptras. Šiandien sūnus ginkluota ranka reikalavo grąžinti tėvo teises. Tačiau, norėdamas nuversti nuo sosto išperą aragonietį, jis pirma turėjo prasibrauti pro labirintą hercogysčių, grafysčių ir miestų valstybių, laukiančių jo anapus baltojo Alpių pylimo.

Nesantaika palaužia galybę. Pusiasalyje sąjungos buvo sudarinėjamos ir ardomos lygiai taip pat lengvabūdiškai, kaip meilės ryšiai. Priešų tarpusavio varžytuvės buvo karaliaus šansas. Argi aiškiaregis pamokslininkas nesakė, kad Italijos ąsotis netruks sudušti į tūkstantį šukių?

Vos pastvėręs kunigaikščio karūną, milanietis Ludovikas il Moro sukurstė Prancūzijos karalių leistis į šį nutrūktagalvišką žygį. Kondotjerai snūduriavo, o Venecijos dožas ramutėlis suko akis į šalį. Popiežius Aleksandras VI Bordžija tris mėnesius rėmė naująjį šiaurės kunigaikštį. Paskui apvesdino savo keturiolikametį sūnų su Neapolio karaliaus dukterimi. Jei popiežiaus valstybės sienos bus uždarytos, šachmatų lentoje partiją teks pradėti nuo pėstininkų. Užnugaryje su savo patrankomis grėsmingai stovėjo Prancūzijos karalius. Tik vieni vartai dar laikė užtvėrę kelią į pietus – Florencija.

Pikas dela Mirandola anuomet dar nepilnamečiam valdovui buvo pristatytas prieš devynerius metus, kai pradėjo teologijos studijas Sorbonoje. Dvidešimt dvejų metų studentas ir penkiolikametis monarchas, apžiūrėję aštrias vienas kito nosis, suprato, kad Valdžia ir Protas atrado vienas kitą kaip Dzeusas ir Hermis.

Nepraslinkus nė trejiems metams, karaliui teko ginti savo jaunąjį bičiulį nuo eretikus medžiojančių popiežiaus žmonių. Paskui Lorencas de Medičis pasisiūlė svetingai priglausti grafą Piką savo valdose, ir filosofas Fičinas džiūgavo: „Džiaukis, kad tau leista būti florentiečiu". Šiandien tai labiau nei bet kada buvo didelis klausimas. Karalius Karolis VIII su aštuoniais tūkstančiais prancūzų didikų, penkiais tūkstančiais gaskonų arkebūzininkų ir trimis tūkstančiais vokiečių alebardininkų stovėjo prie Genujos. Kelias į Florenciją jį viliojo. Ką planavo Pjeras de Medičis? Du Lorenco nemylimo sūnaus ir įpėdinio pusbroliai jau buvo perbėgę į karaliaus pusę. Ką reikėjo rinktis Pikui: prancūzą ar florentietį?

Spūstyje prie katedros dorasis sekretorius Kristofas di Kazalmadžiorė galutinai pametė iš akių savo poną. Pikas skubiai susirado vietą palei užuolaidą, lyg avinus nuo avių skiriančią vyrus nuo moterų. Šičia jo siela kas sekmadienį gaivinosi pamokslininko žodžiais.

Nosį kutenantys smilkalai nustelbė lajinių žvakių dūmus ir salsvą gėlių kvapą. Suma prasidėjo. Laibų angelų balsų choras suvirpino katedros kupolą. Silpnaregėmis akimis Pikas veltui dairėsi Andželo. Galbūt kanauninkas stovėjo už durų, aikštėje, kur dar keli šimtai karštų gerbėjų ištroškę laukė pamokslo.

Po šventųjų skaitymų prasivėrė zakristijos durys. Baltais ir juodais apdarais vilkįs siluetas skubiai žengė į sakyklą. Užlipęs aukštyn laiptais, pamokslininkas nusiėmė kapišoną. Dėl vešlių anta-

kių, itin žydrų akių ir mėsingos raudonos apatinės lūpos jo veidas atrodė tik juo blyškesnis. Pikas žinojo, kad šiandien, 1494 metų rugsėjo 21 dieną, jo bičiulis švenčia keturiasdešimtąjį gimtadienį.

Vėliau jis prisiminė, kaip jam šiurpas nubėgo per nugarą ir plaukai ant sprando pasistojo piestu, kai domininkonas bažnytine lotynų kalba pradėjo savo homiliją. *Ecce ego adducam aquas diluvii super terram.* Štai aš išliesiu ant žemės tvano vandenis, idant išnaikinčiau visą gyvastį po dangumi. Taip bylojęs Jis, skelbdamas savo paties kūrinijos pragaištį.

Kitados būta dienos, kai Viešpats ėmęs gailėtis padaręs žmogų. Jis taręs Nojui: „Atėjo galas visiems mariesiems mano akivaizdoj". Dabar tokia diena štai ir vėlei atėjusi. Argi raudonosios lelijos miestui nekelianti grėsmės baltosios lelijos kariuomenė? Argi naujasis Kiras nesiartinąs prie nuodėmingojo Florencijos Babilono?

Moterys šnirpščiojo, vyrai dūsavo. Vienu mostu pamokslininkas nuramino apačioje sujudusius vandenis. Kur Viešpats baudžiąs, ten jis siunčiąs ir pagalbą. Argi Viešpats žmonijos tėvui neliepęs statytis laivo ir sėsti į jį su žmona ir vaikais? Šiandien negausūs dar likę tikratikiai turį vėlei statydintis Arką ir slėptis joje, kuomet Viešpats vėlei atversiąs dangaus šliuzus, idant nušluotų šį miestą su visais jo gyventojais.

Minia meldė pasigailėjimo. Jos tikėjimo banga pastvėrė ir Piką. Jis žinojo, kad bičiulis geba numatyti ateitį. San Marko koplyčioje jis prieš kelerius metus išpranašavo trijų žemės didžiūnų mirtį. Tai, ko nė nenujautė jų astrologai, numatė Feraros pranašas: vienas po kito pasimirė Lorencas de Medičis, popiežius Inocentas VIII ir Neapolio karalius Ferantė.

Grafas pagalvojo apie savo paties mirtį. Trys astrologai buvo sudarę jo horoskopą. Visi trys skelbė, kad jis, kaip ir Išganyto-

jas, mirsiąs trisdešimt trečiaisiais savo gyvenimo metais. Jeigu jie kalbėjo teisybę, jam dar buvo likę dveji metai gyventi. Tačiau Florencijos Sibilė, Kamila Ručelaji, iš jo rankos linijų perskaitė, kad jis kada nors tapsiąs dominikonas, kaip ir jo bičiulis Fra Džirolamas Savonarola, Feraros pamokslininkas. Ar jis negalėjo prailginti gyvenimo, atidėliodamas šį pašaukimą? Grafas net krūptelėjo dėl tokio savo paties šventvagiško klausimo – niekam nevalia mėginti Viešpaties. Tačiau argi bičiulio pranašystės nebuvo Dievo laisvės varžymas?

Parėjęs namo, Pikas patyrė, kad Andželas Policianas susirgęs atgulė į patalą savo viloje. Po savaitės atėjo žinia, kad karštis ūmai pakilo. Raudonoje rugsėjo saulėje, slenkančioje per debesis ir svilinančioje kiparisų viršūnes, jis skubiai nujojo į miestuką, aukštai pakibusį virš Florencijos.

Pikas mąstė apie jų abiejų globėją. Prieš dvejus metus reumato suriestas Lorencas de Medičis iškeitė miesto šurmulį į *Villa di Carregi* ramybę. Ten ketino su savo bičiuliais iš Platono Akademijos diskutuoti apie sielos nemirtingumą, kaip dviem tūkstančiais metų anksčiau, prieš gerdamas cikutos taurę, išgydžiusią jį nuo gyvenimo, kalėjime diskutavo Sokratas.

Balandžio septintąją Policianas, apsipylęs ašaromis, sėdėjo prie savo globėjo ligos patalo. Pajutęs, kad alsuoti jam darosi vis sunkiau, Lorencas išleido orą iš savo žiedo su antspaudu. Liepė pakviesti Piką, atsiprašė, kad sutrukdė jo darbus, tačiau, girdi, jam būsią lengviau numirti, jei šalia būsią abu jo bičiuliai. Juokaudamas dar pridūrė, kad mirtis jam, deja, nebepalikusi laiko iki galo perskaityti jų abiejų bibliotekas. Dar tą pačią naktį jis pasimirė, būdamas keturiasdešimt ketverių. Tų pačių metų pabaigoje genujietis Kolumbas atrado Naująjį pasaulį. Šis pasaulis ūmai pasidarė senasis.

Kitais metais pasimirė du Džiovanio mokytojai: hebrajistas Elija del Mendigas ir helenistas Ermolajas Barbaras. Pastarasis, Akvilėjos patriarchu tapęs Venecijos patricijas, kaip humanistas, šaipėsi iš Piko silpnybės scholastikams. Priblokštas tų trijų mirčių, grafas po metų surašė testamentą. Vienas pasirašiusiųjų buvo Policianas, – jį Ermolajas dar spėjo įvesdinti į Aristotelio *Poetikos* paslaptis.

Andželas Policianas vilą Fiesolėje gavo iš Lorenco de Medičio. Jis San Lorenco bažnyčioje išgelbėjo gyvybę Prabangos Mylėtojui, užtrenkdamas zakristijos duris prieš pat pasalūnų žudikų nosį. Sodyba glaudėsi tarp medžių kalnų slėnyje, žiemomis glostoma saulės, o vasaromis vėsinama gaivaus kalnų vėjo. Mąstytojas dažnai lankė poetą šiame Tempės slėnyje. Kita vertus, vis kvietėsi jį dalytis visados kukliais pietumis Kverčete, savo paties ąžuolyne.

Pikui paliepus pranešti, kad jis atvykęs, jo pasitikti atbėgo Policiano namų prievaizdas Frančeskas, – jis, apkabinęs Piką, pakuždėjo jam į ausį, kad kanauninkas šį rytą užmigęs amžinuoju miegu. Paleidęs iš glėbio, Pikas įbedė į jį akis. Kaip tas nutikę? Užuojautos apimtas žilagalvis vyras paraudusiais paakiais papasakojo, kad ponas po Lorenco mirties buvęs labai prislėgtas. Melancholija dar padidėjusi, kai popiežius atsisakęs jam duoti kardinolo skrybėlę. Prieš pusantros savaitės jį paguldžiusi nežinomos kilmės karštinė. Policiano asmeninis gydytojas, pagautas nevilties, žiūrėjo, kaip karštinė virsta kliedesiu. Klejodamas mirštantysis vis šaukęs, kad jo priešas jį suradęs. Prieš pat mirtį šaukęs moters vardą. Kokį vardą? Simoneta.

Mergina rausvais kaimietės skruostais palydėjo grafą į mirties kambarį. Iš patalo šlykščiai stirksojo keturiasdešimtmečio bičiulio nosis. Čia gulėjo didžiausias šio amžiaus poetas, nauja-

sis Homeras, rašęs lygiai puikias eiles ir gimtąja Toskanos, ir graikų bei lotynų kalba.

Pikas nesusitvardęs žengė prie patalo ir ilgu bučiniu prisilietė prie pamėlusių lūpų savo artimiausio bičiulio, kuris retai kada gyrė, užtat juo dažniau kalbėjo teisybę. Kitados Pikas nusiuntė jam savo paties meilės eilėraščių, ir Policianas atsakė, kad kai kurie jų dar nesą pasiekę senatoriško rango. Grafas suprato kritiką ir savo rinkinį *Amores* išmetė į ugnį. Andželas paguodė jį, parašydamas, kad Džiovanis, tiesa, nesąs poetas, užtat esąs neabejotinai didžiausias savo laikų protas – todėl, girdi, jis galįs savąjį vardą Pikas, Žvirblis, pakeisti į Fenikso vardą.

Prievaizdas pakvietė grafą pernakvoti viloje. Pikas, padėkojęs už svetingumą, besitvenkiančiose sutemose lyg sapne išjojo atgal į Arno slėnį. Užvakar mirė Bačijas Ugolinis, o prieš tris savaites – Matejas Frankas. Ar tai epidemija? Ir kodėl gi poetas šaukė Simonetos Vespuči vardą? Ji, Florencijos Venera, užgeso pačiame jaunystės žydėjime, įamžinta visų dailininkų, prisimenama visų miesto įsimylėjėlių. Net Policianas, matyt, buvo ją įsimylėjęs. Todėl jis kitados ir parašė savo *Orfėjų* – norėdamas ją kaip graikų dainius Orfėjas savo lyra parsišaukti iš šešėlių slėnio. Galbūt jis šiandien pasimirė, geisdamas su ja vėlei pasimatyti.

Pamokslas

Jau ilgiau nei mėnesį miestas blaškėsi tarp baimės ir vilties. Neapolio kariauna per tą laiką buvo sutrinta prie Rapalo, tačiau prancūzų kariuomenė dar vis nebuvo paleidusi nė vieno šūvio į Florencijos įtvirtinimus. Gal Dievas gailėjo savo tautos?

Atėjo žinia, kad Milano kunigaikštis iškilmingai įsivedė nugalėtoją į savo miestą. Paskui pasklido gandas, kad karalius Karolis VIII sirgęs ir dabar atsigaunąs Astyje, mieste, kurį Milano Sforcos kitados kaip nuotakos kraitį padovanojo Prancūzijos Valua giminei.

Policiano mirtis giliai sukrėtė Piką. Po kelionės į vilą jis rytojaus dieną taip sunegalavo, kad irgi gavo atgulti į patalą. Tačiau, nors ir atbukintą gedulo dėl mirusio bičiulio, jį vis dėlto pasiekė nerimą keliančios pakuždos. Kristoforas iš vieno Sinjorijos nario nugirdo, kad Pjeras de Medičis esąs pasirengęs atiduoti įtvirtinimus, jeigu karalius paliksiąs neliestą patį miestą. Negi jis, prancūzų padedamas, ketino susigrąžinti prarastą autoritetą Florencijoje?

Lorencas de Medičis mėgo kartoti: „Turiu tris sūnus: vienas nuovokus, vienas geras ir vienas be pusiausvyros". Pastarasis, deja, buvo vyriausiasis. Pjeras niekados nerodė stropumo, namų mokytojo Policiano mokomas lotynų ir graikų kalbų, užtat juo uolesnis buvo žaisdamas sviediniu ar imtynių aptvare. Dabar, turėdamas valdžią savo rankose, menkasis vyras nepasitikėjimą savimi dangstė tironija.

Visų Šventųjų šventė dar apyaušriu suginė minią į sumą. Kadangi tokia daugybė tūkstančių netilpo katedroje, priešais portalą buvo sukalta sakykla, iš kurios bylojo pamokslininkas. Ir vėl jis lotynų kalba paskelbė savo pamokslo turinį: *Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum.* Darykite atgailą, nes dangaus karalystė arti.

Tais žodžiais Išganytojas pradėjęs savo pamokslavimą Šventojoje žemėje. Fra Džirolamas, kaip grafas žinojo, Prancūzijos karalių laikė išvaduotoju, kuris per naują kryžiaus žygį išstumsiąs pagonis turkus iš Palestinos.

Pikas visas sustingo, pirmiesiems Savonarolos sakiniams nuskambėjus virš aikštės:

– Mylimieji Jėzuje Kristuje, Dievas žmogų savo kūrinijoje įkurdino tarp dviejų priešingų polių – tarp Dangaus ir Pragaro. Kadangi Dangus yra visokio gėrio, o Pragaras – visokio blogio paveikslas, žmogus privalo kelti aukštyn savo dvasią ir, Dievo padedamas, artėti prie Dangaus, kur jam prirengta visokia laimė, o ne gyventi netikusį gyvenimą ir taip artintis prie Pragaro, kur jo laukia visos baisenybės. Deja, žmogus tveria arčiau žemės vidurio, kurame yra Pragaras, o ne Dangaus, kuriame yra palaimintųjų buveinė.

Atgailą skelbiąs pamokslinikas įkalbinėjo visus drauge su juo lipti į naująją Arką. Kimus jo balsas garsiai skelbė miestui:

– Florencija, sėskis žemėn palei savo nuodėmių upę. Verk, ir tegu tavo ašaros upėmis virsta. Žinai, kad pranašavau tau didelį sielvartą, dar daugelį metų prieš šitą karą, kuris dabar įsiliepsnojo antrojoje Alpių pusėje. Žinai ir tai, kad nepraėjo dar nė dveji metai nuo tos dienos, kai pasakiau tau: Viešpaties kalavijas pakibęs viršum žemės! Ne aš, o Jis jums tai pranašavo!

Ūmai jis kreipėsi į pirmąsias savo klausytojų gretas:

– Kunigai, paklausykite mano žodžių! Dvasininkai, Kristaus Bažnyčios prelatai, atsisakykite privilegijų, kurių nesate nusipelnę. Atsisakykite prabangos, puotų ir lėbavimų, kuriuos taip dažnai rengiate. Atsižadėkite, sakau jums, savo meilužių ir berniukų, nes atėjo atgailos valanda. Gašlautojai, apsivilkite ašutinį drabužį ir atgailaukite, nes tai yra būtina. Jūs, kurių namai pilni tuštybių, begėdiškų atvaizdų ir tokių kenksmingų raštų, kaip kad *Morgante* ir visos kitos bedieviškos eilės, neškit juos man – mes drauge juos sudeginsim kaip atnašą Dievui. Florencija, Florencija, Florencija! Dėl tavo nuodėmių, tavo žiaurumo ir

godulio, dėl tavo nedorybės ir tavo puikybės dar didžios negandos tave užgrius!

Atgailos pamokslas baigėsi malda į dangaus šventuosius, minimus per šią didžią šventę: „Garbingieji šventieji, karštai jus meldžiu, užtarkit pas Viešpatį šiuos žmones. O Tave, Viešpatie, kuris mus šią šventinę dieną girdai saldžiu atgailos vynu, Tave meldžiu iš savo mielaširdingumo gilybių suteikti šitiems žmonėms malonę pažinti Tave ir apgailėti savąsias nuodėmes dėlei tavo kančios ir mirties nuopelnų, užtariant Tavo Šventajai Motinai ir visiems Tavo šventiesiems, cherubinams ir serafimams, visiems Tavo šventiesiems angelų chorams ir visoms Tavo dangiškosioms kareivijoms. Nugręžk negandą nuo savo žmonių ir verčiau leisk man melagiu tapti, jei tik tavo garbė liks išsaugota, Viešpatie mano, kuris esi garbinamas per amžių amžius. Amen".

Pikui skubinantis į savo namus greta San Džiakomo bažnyčios, Savonarolos žodžiai lyg žarijos dar smilko jo sieloje. Greta žengiąs sekretorius tebemurmėjo maldas, dėkodamas Viešpačiui, kad jis atsiuntė šį nuostabų pamokslininką į Florenciją. Galiausiai grafas nebeįstengė tvardytis. Sustojęs jis tarė:

– Bet Kristoforai, argi negirdėjai, kad visa, ką kalbėjo Fra Džirolamas, buvo nekreipta prieš mane?

– Prieš jus, monsinjore?

– Kaip prasidėjo jo pamokslas?

Sekretorius, nė iš tolo atmintimi neprilygstąs savo ponui, pakratė galvą.

– Jis pasakė, kad žmogus čia, žemėje, tveria tarp Dangaus ir Pragaro, bet yra arčiau Pragaro nei Dangaus, – parafrazuodamas tarė Pikas.

Dorasis Krostoforas dvejodamas pažvelgė į poną.

– Tai buvo atviras išpuolis prieš mane. *Pagiriamosios kalbos* pradžioje aš sakau, kad Dievas Tėvas įkurdino žmogų visatos viduryje. Taip jis laisva valia gali rinktis, ar leisis žemyn, ar meilės galybe kils į aukštybes.

– Ar jūs jį teisingai supratote?

– Seniai pažįstu Džirolamą. Jis ne iš tų žmonių, kurie pagailės bičiulio. Jis smerkia mane už tai, jog praėjusiais metais pasiekiau, kad mano *Devyni šimtai teiginių* būtų išteisinti nuo kaltinimo erezija.

– Ar jis mano, kad jūs – eretikas?

– Jis man negali atleisti, kad mane išteisino popiežius Aleksandras. Jo nuomone, bėgant šimtmečiams būta daug netinkamų popiežių, bet nė vieno tokio baisaus nusidėjėlio kaip šis ispanas, kuris prieš dvejus metus nusipirko tiarą.

– Nusipirko?

– Mano brolis Antonijas Marija yra Palatino sargybos viršininkas. Jis man pasakojo, kad iš dvidešimt trijų konklavos kardinolų tik penki nepriėmė kandidatų siūlomų kyšių. Šis popiežiaus Kalіksto III sūnėnas yra gyvas nepotizmo, simonijos ir šventeiviškumo įsikūnijimas.

Ūmai Pikas nutilo. O kiek jis pats yra šventeiva? Ar popiežius atleido jo ereziją todėl, kad buvo įsitikinęs jo nekaltumu, ar todėl, kad politinėse intrigose jam galėjo praversti kiekvienas sąjungininkas? Grumtynėse dėl valdžios šis Bordžija įkaitais darė net savo paties vaikus – kad ir tokius jaunučius. Todėl dabar Džiovanis buvo kunigaikštis, o Čezarė – kardinolas. Todėl jis apvesdino Džiufrė su Neapolio karaliaus dukterimi, o dvylikametę Lukreciją, per audiencijas dar besikarsčiusią jam ant kelių, išleido už našlio Džiovanio Sforcos. Todėl jis, tas ispanų jautis, geidė turėti dar daugiau vaikų. Įžengdamas į Vatikaną, įsi-

taisė naują metresę, Džiuliją. Kristaus žmona, šaiposi romiečiai.

– Atrodote susirūpinęs, monsinjore?

– Ar negirdėjai, ką sakė *Frate?* Jis nori sudeginti visas eretiškas knygas.

– Ar jums yra ko bijoti?

– Man ne, užtat juo labiau yra ko bijoti Kozimo ir Lorenco bibliotekai, dabar saugomai San Marko vienuolyne. Kas nuspręs, kurios knygos eretiškos, o kurios ne? Ar žinote kalifo Omaro ir bibliotekos istoriją?

Jiedviem žengiant toliau, Pikas papsakojo istoriją:

– Užėmęs Aleksandriją, Omaras turėjo nuspręsti, ką daryti su miesto biblioteka. Jis samprotavo šitaip. Arba tose knygose galima rasti tai, kas parašyta Korane, tada jos nereikalingos. Arba tai, ko nėra Korane, tada jos kenksmingos. Abiem atvejais jas galima sunaikinti. Todėl kalifas ramia širdimi padegė didžiausią Antikos biblioteką.

– Argi ne visa, ko nori Dievas, parašyta Biblijoje?

– Kiekvienai knygai, net Biblijai, reikalingi aiškinimai. Egiptiečių, chaldėjų, graikų, sirų, persų ir arabų raštuose dar esama nesuskaičiuojamų aiškinimų, galinčių mums padėti suprasti Dievo žodį.

Kristoforas baimingai apsižvalgė:

– Kalbate apie Kabalą?

– Mozės Įstatymą rašto mokytojai ištisus šimtmečius studijavo raidė po raidės, titelis po jotos. Esame nykštukai ant milžinų pečių, Kristoforai.

Jis liovėsi kalbėjęs, nes sekretorius pirštu parodė į du pirma jų einančius ginkluotus vyrus. Vienas rankoje laikė sąrašą, kažką nurodinėdamas antrajam. Kur ne kur jiedu, stabtelėję prie kokių *palazzo* ar *ospedale,* kreida paženklindavo vartus.

– Nueisiu paklausti, ką tie ženklai reiškia, – po valandžiukės tarė Kristoforas.

Sugrįžęs jis nuraudęs prisipažino, kad vyrai kalbą prancūziškai. Tada jau Pikas paklausė sąrašą turintį vyrą jo paties *langue d'oïl*, ką jie čia sumanę.

Kareivis atsakė, kad jie esą prancūzų kariuomenės kvartirmeisteriai ir turį parinkti pastatus daliniams įkurdinti. Negalėdamas patikėti savo ausimis, Pikas paklausė:

– Ar tai florentiečiai nebėra savo namų viešpačiai?

– Taip sutarė jūsų viešpats ir mano karalius, monsinjore, – gūžtelėjo pečiais prancūzas.

Ūmai Pikas suprato, kad Pjeras be jokio priešinimosi atidavė miestą priešui.

Kitą dieną, sekmadienį, Savonarola nesakė pamokslo. Po ankstyvųjų mišių Pikas leidosi į San Marko vienuolyną. Miestas atrodė ištuštėjęs. Bijodami prancūzų kareivių, miestiečiai žmonas, dukteris ir tarnus išsiuntė į kaimus. Anapus uždarų fasadų bankininkai skaičiavo turimus grynuosius pinigus, o pirkliai inventorizavo savo atsargas.

Celėje, kuri buvo jam ir darbo kambarys, ir meditacijų vieta, Pikas apsiramino. Čia, toli nuo grumtynių, karo ir pelno vaikymosi pasaulio, plytėjo dvasios erdvė. Ir ji nebuvo apsaugota nuo abejonių, apgavysčių ir prieštaravimų, tačiau tuo mastu, kuriuo samprotavimai ir dialektika didino supratimą ir įžvalgą, iš priešingų nuomonių sumaišties augo tyroji mintis, atsiskleidžianti visa savo grožybe lyg Damasko rožė vienuolyno sode.

Celė

Silpnos Piko akys dar tebesigrūmė su prieblanda, kai jis sandalais apautomis kojomis jau žengė per celės grindis. Taip jis užkliuvo už skaitomojo pulto ir pajuto ant jo gulint knygą, kurios vakarykščiai ten dar nebuvo. Pasiėmęs kodeksą, Pikas nusinešė jį ton pusėn, kur švietė saulė. Ten, atvertęs viršelį, pamatė, kad priešlapyje kažkas parašyta. Kampuotomis kursyvo raidėmis ten virpėjo keturi žodžiai: *Pico Comiti Frater Hieronymus*, brolis Džirolamas grafui Pikui. Nervingai pervertęs lapą, Pikas perskaitė antraštę frontispise.

Jis net sudrebėjo. Tai buvo knyga, kurios jis ieškojo visose Italijos vienuolynų bibliotekose. Dūsaudamas ėmė vartyti lapus. Kur ne kur išblukusias lotyniškas lombardines raides vis pertraukinėjo graikiški rašmenys. Ir šį veikalą jam padovanojo prioras – tai buvo stebuklas.

Nuo to laiko, kai San Marko vienuolyno biblioteka kipariso medžio dėžėse priglaudė ir vaivorykštės spalvomis žaižaruojantį Medičių knygų lobyną, ji tapo vienu turtingiausių viso pusiasalio rinkinių. Todėl čia Pikas išsirūpino savo celę, kurioje darbavosi, skaitydamas ir apmąstydamas rankraščius. Celė buvo šalia naujojo San Marko prioro buveinės.

Su vienuolika metų už save vyresniu broliu Pikas susipažino tuomet, kai būdamas šešiolikmetis studentas lankė paskaitas Feraroje. Vėl su juo susitiko Redžijo Emilijoje, kur dominikonai buvo susirinkę į generalinę kapitulą. Apstulbęs jis žiūrėjo, kaip tas prieš penkerius metus drovus pamokslininkas dabar šiurkščiu balsu priekaištauja Bažnyčios kunigaikščiams, kad šie pardavinėją krikščionybę. Romoje, girdi, viskas parduodama: bulės ir atlaidai, prebendos ir beneficijos, vyskupų mitros ir kardi-

nolų skrybėlės, skaistyklos ugnis ir dangaus karalystė. Jeigu Šventasis Petras sugrįžtų popiežiauti, jis tikrai būtų ir vėl nukryžiuotas, kaip buvęs nukryžiuotas Jėzus, kai vytiniu išvaikė pirklius iš šventyklos. Klausydamasis Džirolamo Savonarolos žodžių, Pikas suprato, kad vien šventas šio pamokslininko įtūžis dar gali išgelbėti Bažnyčią.

Todėl jis po penkerių metų patarė Lorencui de Medičiui pakviesti vienuolį į Florenciją. Mieste, sutelkusiame didžiausius pasaulio protus, neturėjo stokoti ir maldingiausio tų laikų pranašo. Tiktai iš Toskanos įmanu buvo iš naujo atversti Italiją. Pikas priminė Lorencui, kad šis norėjęs įkurti tobulą valstybę. Tik tada, kai politika, filosofija ir teologija sudarysianti trejybę, Florencija galėsianti tapti filosofo Plotino Platonopoliu ir Šventojo Augustino Dievo miestu.

Džirolamas įsikūrė San Marko vienuolyne, tačiau nepanoro atlikti dėkingumo vizito nevainikuotajam miesto karaliui. Raginamas pasiaiškinti, jis atsakinėjo: „Kas mane išrinko prioru? Turiu dėkoti Dievui, o ne Lorencui". Tada Prabangos Mylėtojas apibėrė vienuolyną dovanomis. Dominikonas sulojo iš iš sakyklos: „Sarginio šuns kaulu nepapirksi". Politika su religija prastai sutarė. Ir vis dėlto Savonarola lyg šmėkla pasirodė prie Lorenco mirties patalo. Jis išgavo iš bankininko pažadą, kad šis grąžinsiąs visą palūkanų pelną.

Naujasis prioras sugrąžino į vienuolyną senąją Šventojo Dominyko regulą. Tam priešinosi jo vadovybė. San Marko bendruomenė drauge su Fiezolės, Prato ir Pistojos vienuolijomis atskilo nuo ordino. Lorencas rėmė maištingąjį priorą, nes tai galėjo tiktai sustiprinti Toskanos savarankiškumą Italijoje. Romoje popiežius Aleksandras šypsojosi – bet koks skaldymasis silpnino jo priešininkus.

Per pamokslus puldinėdamas galinguosius, Savonarola rėmėsi pranašais. Juo nuožmiau jisai plakė dvasinės ir pasaulietinės valdžios bedievystę, juo gausiau plūdo amatininkai ir vargetos. Jo burnai žarstant pragaro bausmes užsispyrėliams valdovams, blyškus jo veidas nurausdavo, lyg jame būtų įsižiebusi vaško žvakės liepsnelė.

Pikas dela Mirandola suprato, kad ir pats turi atsisveikinti su savo protėvių turtais. Savąsias žemės valdas už trisdešimt tūkstančių dukatų jis pardavė pusbroliui Džianui Frančeskui. Pusę tų pinigų išdalijo vargšams, kitą pusę naudojo dirvos gerinimui.

Džirolamas su Džiovaniu buvo vienas kitam Morta su Marija: prioro įkarštis dažnai vertė princą šypsotis, o mokslo vyro atsargumas erzino dvasininką. Dažnai jiedu bibliotekoje ginčijosi su vadinamosios Marciano Akademijos nariais: filologu Džirolamu Benivieniu, spaustuvininku Robertu Salviačiu, antikos žinovu Pjetru Krinitu ir poetu Andželu Policianu.

Vieną dieną jų disputų tema tapo siela. Kažkas tarstelėjo, kad antikos mokymas tiktai formuluotėmis skiriasi nuo krikščioniškojo. Savonarola pašoko: iš Platono žmogus galįs pasimokyti tiktai puikybės, o iš Aristotelio – vien netikėjimo. Pikas santūriai atsakė pakankamai ilgai skaitęs apie sielą, kad žinotų, jog tikėjimas ir filosofija bendrais bruožais čia sutarią, jei tik mes juos bent korektiškai ir be išankstinio nusistatymo interpretuosime. Tada jis ilgu ir citatų prikamšytu dėstymu įrodė sielos dieviškumą. Pabaigoje visi įtemptai sužiuro į Savonarolą. Prioras apglėbė Piką ir tarė: „Esi vienintelis šių laikų vyras, lygiai taip pat gerai išmanąs antikos filosofiją ir krikščionių mokymą, kaip Augustinas, Grigalius ir Dionyzas Areopagietis".

Toje pat bibliotekoje Pikas metų metus rinko argumentus astrologijai nuneigti. Astrologai, kiekvieno miruolio lemtį skai-

tą žvaigždėse, buvo tokie pat dideli religijos priešai kaip ir netikėliai, pagonys, žydai, musulmonai, abejingieji ir prietaringieji. Astrologija silpnino filosofiją, griovė mediciną, menkino religijos reikšmę ir skatino prietarus. Ji darė žmones nelaimingus, baimingus, neramius ir nelaisvus.

Fra Džirolamas susižavėjęs klausėsi didžiai apsiskaičiusio bičiulio samprotavimų. Galiausiai jis paprašė Piką leisti tūkstantį ketvirčio lakšto lapų užimantį jo veikalą *Disputationes adversus Astrologos* sutrauktą perteikti liaudies kalba. Šis veikalas galutinai sutraukysiąs magiškuosius astrologijos pančius ir parodysiąs suklaidintiems žmonėms kelią į tikrąjį tikėjimą. Pikas lyg Kolumbas atrado naująjį pasaulį – dangaus skliautą. Versdamas Ptolemajaus *Centiloquium* jis parodė, kad kone kiekviernas senosios lotyniškosios versijos sakinys buvo klaidingas. Jis išstudijavo visus antikos, arabų ir naujausiųjų astronomų raštus ir, apsiginklavęs šiuo mokslu, nelyg antrasis Epikūras ėmėsi griauti prietarų pylimus.

Tačiau širdyje Pikas žinojo, kad šio sekinančio triūso jis griebėsi vien norėdamas atitolinti dar sunkesnį Heraklio darbą. Jo *Concordantia Platonis et Aristotelis* turėjo įrodyti, kad šie du didžiausieji antikos genijai iš esmės teigė tą patį. Vienas skyrius jau buvo baigtas – Apie Būtį ir Vienį. Policianas ir Lorencas, Pikui nedalyvaujant, ginčijosi dėl klausimo, ar Vienis esąs viršum Būties, kaip manė Plotinas, ar jiedu esą tapatūs, kaip mąstė Aristotelis. Bičiuliai pateikė šią problemą Pikui. Atidžiai skaitydamas Platoną, Pikas parodė, kad šis visais klausimais sutarė su Aristoteliu.

Tai buvo tik pirmas žingsnis į galutinį sutaikymą šių dviejų filosofų, kuriuos scholastikos atstovai nuolat mėgino vieną nuneigti kitu. Tų dviejų genijų veikalai buvo tokie giliaprasmiai, o jų ko-

mentarai tokie neaprėpiami, jog neužteko žmogaus gyvenimo jiems perskaityti ir perprasti. Kas gi galėtų gyventi pakankamai ilgai, idant įstengtų įrodyti, kad abu jie iš esmės kalbėjo tą patį?

Tačiau Piko ambicijos siekė dar toliau. Visa aprėpiančiame veikale jis norėjo parodyti, kad graikų išmintyje slypėjo ta pati tiesa, kaip ir slaptuosiuose Mozės ir Hermio Trismegisto mokymuose. Todėl jis, greta krikščionių scholastų ir arabų filosofų perskaitęs orfikus, pitagoriečius, peripatetikus ir platonikus, norėjo įsismelkti ne vien į Egipto hieroglifus ir šventąsias persų knygas, bet ir į visus hermetinius, maginius ir kabalistinius raštus. Tačiau kiek metų jam dar buvo palikęs Dievas?

Padėjęs atgal knygą, Pikas žengė iš celės ir pasuko prie durų vienuolyno koridoriaus gale. Jis pasibeldė.

– Kas ten? – paklausė balsas.

– Čia aš, – atsakė grafas.

– Dievas tebus su jumis, Džiovani, eikš vidun.

Pikas atsiklaupė ant klaupto.

– Palaiminkite mane, tėve, noriu atlikti išpažintį, – pasakė jis lotyniškai.

Ant stalo dantis šiepė kaukolė. Vienuolis stumtelėjo suolą ir atsisėdo šalia jo. Padaręs kryžiaus ženklą ir užmerkęs akis, jis prabilo švelniau nei paprastai:

– Tegu Viešpats bus jūsų širdyje ir lūpose.

– Šventasis tėve, noriu atlikti išpažintį jums, nes ne tik Dievą, bet ir jus noriu prašyti atleidimo.

Dvi juodos akis įsmigo į Piką.

– Prašau atleisti man už tai, kad širdau ant jūsų, tėve.

– Kada tai buvo, sūnau?

– Užvakar, per jūsų pamokslą katedroje.

– Per pamokslą Visų Šventųjų dieną?

– Iš sakyklos jūs, viso miesto ausims girdint, užsipuolėte mano lotyniškąjį *Pagiriamąjį žodį žmogui*. Šeštadienio naktį negalėjau užmigti, nes visą laiką ieškojau žodžių, kuriais galėčiau atsikeršyti už šį pasmerkimą. Jaučiau neapykantą savo širdyje.

– O dabar jau nebe?

– Ką tik atėjęs į savo celę, supratau, kad jūsų mielaširdystė didesnė už teisingumą.

– Visa mielaširdystė ateina iš Tėvo. Ar nuoširdžiai apgailėjote, kad jį įskaudinote? Tada nusižeminęs prašykite atleidimo.

Pikas ėmė melstis:

– Viešpatie mano ir Dieve mano, atleisk man, kad įžeidžiau Tavo dieviškąjį gerumą. Bjauriuosi savo nuodėmėmis, ne vien todėl, kad jos Tavo bausmės nusipelno, bet todėl, kad jos nepatinka Tau, kuris dėl begalinio tobulumo esi gryna meilė. Verčiau norėčiau numirti, nei vėl tave įskaudinti.

– Atleidžiu tau ne savo, bet Viešpaties vardu, sūnau mano, – tarė nuodėmklausys. – Atgailauk ir melskis. Tegu Jis apšviečia tavo protą, kad rinktumeisi teisingą kelią.

– Pasakykite man, kuris kelias teisingas, – staiga primygtinai paprašė Pikas.

– Apie tai mes jau daug kartų kalbėjomės, – atsiduso prioras, – bet dar kartą kartoju, kad norėčiau to, ko tikrai ir Jis nori: tark sudie pasauliui ir apsivilk abitą, kurį ir aš pats dėviu. Mirtis netoliese. Prisimink mūsų bičiulį Policianą.

Pikas nulenkė galvą:

– Melsiu Dievą, tėve.

– *Ego te absolvo, fili mi,* – pasakė nuodėmklausys, darydamas kryžiaus ženklą, – *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

– Amen, – drauge pratarė jų abiejų lūpos.

Atlikęs išpažintį, Pikas jau buvo beeinąs iš celės, bet ūmai toptelėjusi mintis privertė jį stabtelėti. Romanjolų kalba, abiejų kalbėta vaikystėje, jis kreipėsi į bičiulį, dar vis nulenkusį galvą ir tebesimeldžiantį:

– Džirolamai, ar žinai, kaip mirė Andželas Policianas.

Nepakeldamas akių, prioras tarė:

– Andželas mirė kaip krikščionis, susitaikęs su Dievu ir žmonėmis.

– Iš kur žinai? – paklausė Pikas, kuriam toks išsisukinėjimas pakuteno smalsumą.

– Buvau pas jį mirties išvakarėse. Išklausiau jo paskutinę išpažintį ir suteikiau jam šventąjį patepimą.

– Ar žinojai, kad jis mirs?

– Žinojau, kad jo sielai gresia pavojus.

– Kodėl kalbi mįslėmis?

– Andželas buvo kanauninkas, – sustingusiu veidu tarė Džirolamas, – bet dvasininkas nebuvo. Pasaulio apžavai jį pernelyg viliojo.

– Todėl, kad jis norėjo būti kardinolas? – paklausė Pikas, per vėlai susivokdamas, kad Savonarola su išdidžiu nuolankumu pats atsisakė priimti kardinolo skrybėlę iš ją siūliusio popiežiaus, nešventojo tėvo.

– Ne vien todėl. Jį kamavo ir kūno geiduliai.

– Apie tai jis man niekados nėra pasakojęs.

Prioras pakėlė galvą.

– Nuodėmklausys daugiau žino. Neklausinėk manęs to, ko man nevalia sakyti. Žinok tik, kad pernelyg ankstyvos jo mirties priežastis yra per didelis geismas. Tebus tai tau pamoka, Džiovani.

Piko nutilęs prisiminė Simonetą. Paskui vos girdimai tarė:

– Jis mirė su moters vardu lūpose.

– Simoneta mirusi, – sumurmėjo prioras. – Jos išorinis grožis jau seniai sugriaužtas kirmėlių. Nė vienas jos meilužių dabar nepanorėtų paimti glėbin jos kūno. Visa, kas kūniška, – vien kaip žolė.

Pikas su šiurpu prisiminė, ką Aristotelis rašė apie pasibjaurėjimą, kuris mus apimtų, jei tobulose Alkibiado formose staiga išvystume jo vidurius.

– Ar būta dar kitos moters?

Prioras vėl nulenkė galvą:

– Aš jau per daug pasakiau. Ir tavo gyvenimas trumpesnis, nei manai, Džiovani. Tavo metų Kristus pradėjo mokyti. Sek jo pavyzdžiu.

Tarytum vienuolynas ūmai būtų ėmęs jį slėgti, Pikas paskubomis atsisveikino su bičiuliu.

Savo paties celėje jis parklupo prieš sienoje nutapytą kryžių. Išpažintis jam neatnešė ramybės. Piko širdis žinojo, kad jis neatleido pamokslininkui užvakarykščiui pasakytų žodžių. Jo puikybė buvo didesnė už nuolankumą. Ar nebūtų reikėję pasisakyti Džirolamui, kaip smarkiai jį nuliūdino bičiulio mirtis? Tačiau Pikas žinojo, ką prioras būtų atsakęs: Dievas ir duoda, ir atima.

Džiovanis su Džirolamu nesuprato vienas kito, nors ir buvo skirti vienas kitą mylėti kaip protas ir tikėjimas. Jaunystėje kondotjero sūnus turėjo tik vieną troškimą – viską sužinoti. Vėliau jis suvokė, kad tai tas pats geismas, kuris vertė Liuciferį lygintis su Dievu. O vis tiek ir toliau stengėsi tyrinėti visa, ką įmanu pažinti. Dabar jis viską žinojo apie aplink žemę besisukančių planetų epiciklus, bet ką žinojo apie magnetinę meilę, verčiančią

vieną aplink kitą skrieti sielas? Kokia paslaptis nuvarė į kapą Andželą? Ką žinojo prioras ir ko nežinojo jis pats?

Apniktas abejonių, jis padarė taip, kaip visados darė, apimtas melancholijos – atsivertė knygą, nusprendęs paskaityti. Ši knyga buvo vien blankus kitados buvusio kodekso šešėlis. Pergamento įrišalas susitraukęs ir nuo drėgmės įgijęs violetinę spalvą. Susigarankščiavusi nugarėlė buvo pusiau atplyšusi, matėsi šarnyrai – nelyg skeleto šonkauliai. Drėgmė prasismelkė ir į pačius lankus. Lapai buvo sulipę, sepijos rašalu išvedžiotos raidės išblukusios, o vietomis net išnykusios.

Tačiau šiam skaitytojui taip magėjo dvasinis veikalo turinys, kad medžiaginė jo forma jam visai nerūpėjo. Čia buvo romėnų senatoriaus Lucijaus Manilijaus *Feniksas*, – vienas tų raštų, kuriuose išsilaikė Egipto išmintis; tai buvo knyga apie pasakiškąjį paukštį, kitados aprašytą Herodoto, Ovidijaus, Pomponijaus Melos, Tacito, Plinijaus, Filostrato, Solino ir Klaudiano.

Feniksas, kaip teigė senovės vyrai, gyvena prie vėsios versmės Rytuose – Arabijoje, Etiopijoje, Indijoje ar Palaimintųjų salose. Jo vardas reiškia Finikietis, Raudonasis, Datulės palmė arba Lyra. Jis panašus į povą purpuro plunksnomis ir žydromis akimis. Kas rytą jis maudosi versmėje ir gieda giesmę saulei. Pajutęs artėjantį galą, medžio viršūnėje jis susisuka lizdą iš kvapių šakų, o saulė tą lizdą uždega. Iš tų liepsnų gimsta naujasis Feniksas. Jaunasis paukštis iš tėvo pelenų surita miros kiaušinį. Su tuo kiaušiniu skrenda iš savo rausvojo Rytų krašto į Egiptą ir ten Heliopolio mieste paaukoja kiaušinį Saulei.

Egiptiečiai Feniksą laikė Helijo-Ra, paties Saulės dievo, siela. Paukštis tapo saulės patekėjimo ir nenugalimos gyvasties simboliu. Todėl Bažnyčios tėvas Laktancijus parašė slėpiningą eilėraštį, kuriame Jėzus Kristus vadinamas tikruoju Fenik-

su, o paukštis simbolizuoja pergalingąjį Žmogaus sūnaus prisikėlimą.

Džiovanis ryte rijo žodžius. Taip jo globėjas, Apaštalas Jonas, valgė Apreiškimo knygą angelui iš rankos. Skaitydamas jis prisiminė, kaip motina, tėvui mirus, mokė jį abėcėlės raidžių. Keturmetis Džiovanis buvo apstulbęs, kad iš tokios saujelės ženklų galima sudaryti tokią gausybę žodžių. O jis pats visus stulbino savo atmintimi. Perskaitęs puslapį, mokėjo jį atmintinai, kartą išgirstą eilėraštį galėjo pakartoti nuo pabaigos iki pradžios. Gimtajame jo mieste buvo garnizonas, ir iš samdinių kareivių jis prisiklausė visokiausių šnektų – italų, vokiečių ir prancūzų garsų ir intonacijų. Todėl taip greitai išmoko tas dvidešimt dvi kalbas, kuriomis dabar gebėjo kalbėti lyg koks antrasis karalius Mitridatas.

Pasitelkdamas „Donatą", Mirandolos rūmų kunigas išmokė jį lotynų kalbos pradmenų. Drauge jiedu vaidino pasakėčias, kuriose vergas Fedras užuominomis kalbėjo apie žmonių kvailybę, ir deklamavo distichus, kuriais senasis Katonas perteikė romėnų išmintį. Tačiau nuo to meto, kai jau žinojo, kad yra nuskirtas į kunigų luomą, Pikas labiausiai mėgo skaityti karaliaus Dovydo psalmes. Vieną Septynioliktosios psalmės eilutę jis itin įsidėmėjo: *Et posuit tenebras latibulum suum*, „Tamsos skliautu jis apsiautė save". Viešpaties esybė nebuvo šviesi, tai buvo tamsus žodis, lyg Sfinksas, reikalaująs būti atskleistas.

Pikas uoliai mokėsi skaityti, rašyti, kalbėti ir mąstyti kalba, kuri regėjosi svetimesnė ir smarkiau linkusi priešintis, bet sykiu ir tikslesnė bei prasmingesnė už gimtąją. Pasak Sukūrimo istorijos, pasaulis radosi iš vieno sakinio: Dievas tarė „Tebūnie šviesa", ir radosi šviesa. Kitados Džiovanis klausė savo mokytoją, kodėl jo miegamajame nepasidaro šviesu, kai jis naktį iš-

taria žodžius *Fiat lux*. Pusiau rimtai kunigas atsakė, kad Dievas tuos žodžius ištarė ne lotynų, bet kita, pačia seniausia pasaulio kalba. Berniukas nustebęs patyrė, kad jo lotyniškoji Biblija buvusi išversta iš hebrajų kalbos. Jam paprašius išmokyti tikrųjų žodžių, mokytojas gavo prisipažinti pats nemokąs tos kalbos. Todėl Džiovanis pasiryžo kada nors Dievo kalbos išmokti.

Padujoje kretietis žydas Elija del Mendigas, pats painiodamas pramaišiui lotyniškus ir itališkus žodžius, išmokė jį hebrajų kalbos, – lygiai kaip anksčiau Džianbatista Guarinas, Katulo žinovas, Feraroje jį buvo mokęs graikų kalbos, ir kaip vėliau Flavijas Mitridatas, pedofilas poliglotas, Florencijoje jam davė chaldėjų, paties Kristaus kalbos, pamokas.

Kiekviena kalba atvėrė vis naują pasaulį. Ir vis dėlto tiesa buvo amžina ir nedaloma. Nuo kalbų sumaišties prie Babelio bokšto išmintis buvo visur išbarstyta. Pikas prisiminė, kaip jam ėmė suktis galva, patyrus, kad Padujoje jo studijuotas lotyniškasis Averojus iš tikrųjų buvo vertimas hebrajiškos versijos arabiško komentaro, kurį Averojus parašė Aristotelio graikiškojo originalo siriškos versijos vertimui į arabų kalbą. Kas gi po visų tų metamorfozių dar galėjo likti iš pirminės išminties? Pikas mąstė apie dar didesnę begalę emanacijų, skiriančių Vienį nuo daugiaformės kūrinijos. Tik vienas kelias vedė į išmintį: jam reikėjo grįžti prie tų tikėjimo ir proto versmių, kurios pačios tryško iš vienos tiesos.

Averojus gynė mokymą apie dvejopą tiesą: dieviškojo apreiškimo ir žmogaus proto valdos skirtingos, teologija ir filosofija – nesuderinamos. Tačiau Pikas niekados nenorėjo sutikti, kad teologų Dievas galėtų būti kitoks nei filosofų Dievas. Jis troško juos abu, dieviškąjį Tėvą ir žmogiškąjį Sūnų, sutaikyti vieną su kitu Dvasios vienovėje.

Tačiau, norėdamas sujungti daiktan religiją ir filosofiją, jis pirma turėjo parodyti, kad visi filosofai iš esmės teigia tą patį, – net tie, kurie žūtbūtinai vieni su kitais grumiasi: platonikai ir peripatetikai, Idėjos realistai ir Kategorijos nominalistai.

Pikas nenorėjo laikytis įsikibęs vieno mokytojo žodžio, jis troško išklausyti kuo daugiau mąstytojų, išstudijuoti jų veikalus ir susipažinti su visomis filosofijos mokyklomis. Kaip ir Aristotelis, jis pripažino tik vieną garbės titulą – *ho anagostès*, skaitytojas. Daugybė akademijų ir fakultetų teikė prieglobstį Pikui, išsileidusiam į piligriminę kelionę ieškoti tiesos. Bolonijoje jis klausėsi dekretalistų, savo glosomis ir komentarais Bažnyčios teisę dariusių vis miglotesnę, Feraroje diskutavo su *doctores* nelyg jaunasis Jėzus tarp rašto mokytojų, Florencijoje Marsilijas Fičinas buvo jo vedlys į dieviškojo Platono grotą, Padujoje averoistai jam įrodinėjo, kad materija yra amžina, o individuali siela – mirtinga, Pavijoje Džiordžijas Merula atskleidė jam matematikos formules, o Paryžiuje jis nuo saulėtekio iki saulėlydžio mokėsi diskutuoti apie įmanomus ir neįmanomus mąstyti dalykus.

Jam buvo pažįstamos visos mokyklos: orfikai, pitagoriečiai ir eléjiečiai, peripatetikai, platonikai ir neoplatonikai, epikuriečiai, stoikai ir skeptikai, hermetikai, magai ir kabalistai. Kiekviena šių mokyklų gynė vis kitokius požiūrius ir naudojosi vis kitokiais metodais. Ir vis dėlto Pikas tikėjo, kad visų jų tiesos buvo vienos ir tos pačios tiesos atspindžiai. Jo užduotis buvo visą šią įvairovę suvesti atgalios į vienovę, kaip kad Izidė rinko daiktan išbarstytus savo sutuoktinio Ozirio kūno narius. Kiekvienoje raidėje slypėjo dalelė tiesos, o jų žodžių visumoje – neįžvelgiamoji Dievo išmintis.

Laiškas

Viename *Fenikso* skyriuje buvo nagrinėjamos ilgo šio paukščio amžiaus hipotezės. Pasak istoriko Herodoto, stebuklingasis padaras sulaukiąs penkių šimtų metų, poetas Heziodas minėjo net devynių šimtų septyniasdešimt dvejų metų amžių, o Manilijus pasiekė net neįtikėtiną tūkstančio keturių šimtų šešiasdešimt vienerių metų skaičių.

Egipto metuose būta trys šimtai šešiasdešimt penkių dienų. Jie prasidėjo patekėjus Šuns žvaigždei, skelbiančiai kasmetinį Nilo išsiliejimą. Bet kadangi Saulės metai iš tikrųjų buvo ketvirčiu dienos ilgesni, šis kalendorius jau po ketverių metų vėlavo visa diena. Praslinkus keturiskart po tris šimtus šešiasdešimt penkerius metus, atsilikimas siekė tris šimtus šešiasdešimt penkias dienas, vienerius kalendorinius metus. Dar po metų jau prisidėjo ketvirtis dienos, ir kalendoriniai metai pirmą kartą vėl sutapo su Saulės metų pradžia. Praslinkusį tūkstančio keturių šimtų šešiasdešimt vienerių metų tarpą senovės egiptiečiai vadino Didžiaisiais Metais. Pasibaigus šiam ciklui, Laikas senojo Fenikso pavidalu mirė ir vėl kėlėsi drauge su naujojo Fenikso Saule.

Skaitytojas paskubomis skaičiavo mintyse. Šie metai buvo 1494 nuo Atpirkėjo įsikūnijimo. Kristus mirė trisdešimt trejų metų. Taigi nuo jo mirties praėjo tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt ketveri minus trisdešimt treji metai. Pikui net kvapą užėmė, jo lūpoms betariant skaičiavimo rezultatą: tūkstantis keturi šimtai šešiasdešimt vieneri buvo kaip tik Didžiųjų Metų skaičius. Jėzus Nazarietis kaip senasis Feniksas buvo balzamuotas kvapniais žolynais ir palaidotas. Keldamasis iš kapo, Dievo sūnus buvo tapęs naujuoju Feniksu. Dabar jau štai šis Rytų

paukštis nugyvenęs tūkstantį keturis šimtus šešiasdešimt vienerius metus. Taigi šiais metais jis vėl turi mirti. Džiovanis su šiurpuliu mąstė apie Dievo sūnaus mirtį. Kas bus jo įpėdinis?

Iš vienuolyno vėlei skubindamasis į namus, Pikas pastebėjo, kad jį sveikinantys praeiviai vis labiau virsta skrajais šešėliais. Jau kelis mėnesius jo rega nuolat silpnėjo. Per praėjusius metus jis perskaitė daugiau knygų, nei daugumas mokslo vyrų jų regėjo per visą gyvenimą. Tūkstantį dienų ir naktų, paskirtų žvaigždžių studijoms, jis prisiminė vien kaip skubiai verčiamus knygos lapus. Kaip jaučių kinkinys varo vagas per lauką, taip jo akių pora vagojo foliantų eilutes. Budriai degančios žvakės šviesoje nesuskaitoma daugybė raidžių, vos sušvitusios, vėlei geso jam prieš akis.

Pikas pašaipiai pagalvojo, kad jam, kaip ir *Divina commedia* autoriui, savo amžininkus dar gyvus buvo leista išvysti vien kaip šešėlius. Galbūt dieviškasis Platonas vis dėlto teisus, galbūt žemiškasis gyvenimas tėra vien tikrosios būties šešėlis. Neretai pasitaikydavo, kad idėjos, aptiktos seniai mirusių rašytojų veikaluose, jam regėjosi tikresnės nei akimis pastveriami savo amžininkų paveikslai. Reikės paprašyti Medičių agentą Niurnberge, ar jis negalėtų jam parūpinti kalnų krištolo akinių. Vokiečiai deimantų šlifuotojai tam naudojo berilį, todėl vadino juos *„Brille"*.

Jo dvasios vadovui akinių nereikėjo. Jis veikiau buvo linkęs atkišti Dievui ausį, o ne skaityti Jo žodį. Vienas prioro atsakymas grafui pasirodė keistokas. Jam paklausus, ar Policianas pažino dar kokią moterį, Džirolamas to nepaneigė, tačiau prisidengė išpažinties paslaptimi. Tai rodė, kad Džiovanis spėjo teisingai. Ar čia slypėjo staigios Policiano mirties mįslės įminimas?

Parėjęs namo, Pikas nuėjo į savo *studiolo* parašyti laiško. Iš naujo perbėgdamas tą laišką akimis, jis kur ne kur vis būdavo

taisė kokį savo bemaž neįskaitomos rašysenos kursyvą. Paskui, pasišaukęs Kristoforą, liepė jam tučtuojau joti į Fiezolę ir nugabenti žinią Frančeskui, Policiano namų prievaizdui.

– Ar tai dėl Policiano palikimo? – paklausė sekretorius, aiškiai įsižeidęs, kad Pikas laiško jam nediktavo.

– Dabar nėra laiko aiškinti, – šiurkštokai atsakė Pikas, duodamas jam laišką. – Parašiau, kad tu palauksi atsakymo.

Šis atsakymas atėjo greičiau, nei Pikas tikėjosi. Kristoforas grįžo po poros valndų. Pikas skubiai išplėšė laišką jam iš rankos ir, perlaužęs antspaudą, ėmė skaityti:

Fiezolėje, 1494 metų lapkričio 2 dieną

Šviesiausiasai Pone,

Jūsų laiškas suaitrino žaizdą, kurią mano širdyje paliko viešpaties mirtis. Kilmingasis Ponas prašo mane smulkiau apsakyti mūsų mylimojo grafo Andželo (dabar, duok Dieve, jau tikro Dangaus angelo) paskutiniąsias akimirkas. Bijausi, kad galiu čia tik pakartoti, ką žodžiu apie tai pasakiau, kai Jūs, praslinkus kelioms valandoms nuo tos akimirkos, kai jis užmigo amžinuoju miegu, aplankėte šiuos sielvarto namus.

Išvykus jo bičiuliui, Garbingiausiajam San Marko vienuolyno priorui, ligonio būklė regėjosi šiek tiek pagerėjusi. Mat jis net paprašė valgyti ir gerti. Tačiau naktį vidinis karštis jam vėl ėmė kilti. Jo kūnas išvėmė valgį, o dvasia įsišėlo. Nelyg klejojantys pranašai, aplankyti orakulo dievo Apolono, jis putotomis lūpomis spjaudė miglotas eiles.

Tvarkydamas jo paliktus popierius, atpažinau kai kuriuos tų jo paskutinių žodžių lotyniškame eilėraštyje, kurį jis, matyt, bus parašęs šiek tiek ankstėliau prieš savo mirtį. Eilėraštis vadinasi In sca-

biem. *Turėdamas galvoje, kaip didžiai Jūs vertinote jo poetinį genijų, siunčiu Jums šias eiles, kad ir kaip kraupiai jos skamba, jų autoriui pasimirus.*

Į klausimą, ar mano viešpatį paskutiniosiomis dienomis dar kas nors lankė, negalėsiu Jūsų Kilnybei nieko atsakyti. Vienintelis dalykas, kurį galiu Jūsų Šviesybei pasakyti, yra tas, kad Kanauninkas pasimirė taip dorai, kaip nugyveno gyvenimą.

Jūsų paslaugiausias tarnas
Frančeskas

Ilgas Policiano eilėraštis apie niežus prasidėjo šitaip:

Kas per kančia atgrasi, paliegėlį menką sugriebus,
Degančius drasko narius? Kas per liga šiurpulinga
Kūną mano bejėgį niokoja baisingom liepsnom,
Kraują sukrešusį siurbia iš gyslų ir, siaube didžiausias,
Syvus čiulpia iš kaulų pašėlusia savo ugnim?

Tokių kraupių eilių Pikas dar niekados nebuvo skaitęs. Kaipgi Andželas Policianas, poetas, visados apdainavęs idealųjį grožį, galėjos jas parašyti? Ar tai tokia niekinga mūsų gyvenimo pabaiga? Tada, vadinasi, Florencijoje puoselėjamas žmogaus kūno, gamtos stebuklo, garbinimas iš tikrųjų buvo tuštybė, kaip nesiliovė skelbęs prioras?

Pikas visados rinkosi dvasią. Tačiau ar dvasia nesunyksta lygiai kaip kūnas? Kur šiandien didieji ankstesniųjų laikų protai? Savo veikaluose? Kiek jų pragaišo, kiek jų niekados nebeskaitomi? Net Platonas sako, kad tikrasis jo mokymas ne į raštus sudėtas, o galutinai išsibarstęs su skrajais žodžiais. Jeigu kūnas ir

dvasia yra niekis, lieka vien siela. Ji buvo vienintelė ir amžina žmogaus dalis, kibirkštis, įveikianti laiką ir pragaištį.

Kristoforas tebestovėjo priešais grafą. Tylomis jis žiūrėjo, kaip ponas grumiasi su jį apėmusiu pasibaisėjimu. Galiausiai paklausė:

– Prastos naujienos, monsinjore?

Pikas susivaldė:

– Frančesko laiškas mane stebina. Klausiau jį, ar Andželas kada pažinojo kokią nors moterį, bet jis tiesiai neatsako į šį klausimą. Keista.

– Aišku, kad Policianas pažino moterį, – šūktelėjo Kristoforas.

Susivokus, kad vietoj „pažinojo" jis pasakė „pažino", sekretoriaus kaimietiškas veidas visas nuraudo.

– Iš kur žinai?

– Tarnai viską žino, – sutrikęs nusijuokė Kristoforas. – Viską išmanydamas turėjote juk ir tai žinoti.

– Papasakok, ką žinai, Kristoforai.

Atsikrenkštęs Kristoforas ėmė dėstyti:

– Jums su Policianu diskutuojant apie filosofijos problemas, aš sėdėdavau ir kalbėdavausi su tarnais virtuvėje. Tarnaitė Flora išplepėjo, kad jos ponas naktimis dažnai kviečiąsis moterį. Moteris toji atkakdavo iš miesto ant mulo, bet rytais būdavo dingusi dar prieš saulei patekant. Policianas susitikinėjo su ja slaptomis, tačiau mulas buvo ne toks diskretiškas kaip kanauninkas.

– Ar ten visados būdavo ta pati moteris?

– Jei gerai žinau, ten buvo veikiau net ne moteris, o jauna mergaitė. Tačiau ją neva lydėdavusi kita, senyva moteris.

– Iš kur jos atkakdavo?

Kristoforas gūžtelėjo pečiais:

– Juk tą ir pats gerai žinote, monsinjore. Jos buvo iš tų namų palei Arną, kur gyvena šios rūšies moterys. *Frate* kalbėjo tiesą. Šis miestas yra pagedęs.

Pikas prisiminė vyskupo Mariano sąmojį. Tas sakė, kad Florencijoje tėra du bordeliai – vienas šiapus, o kitas – anapus upės. Nusišypsojęs grafas paklausė:

– Ar prievaizdas ką žinojo apie tas naktines viešnias?

– Gal žinojo, gal ne. – Kristoforo balse pasigirdo netikėjimo gaidelė. – Bet visi tarnai žinojo.

Sekretorius pasišalinęs paliko susimąsčiusį Piką vieną. Prisiminus savo paties mylėtas moteris, grafo sielą apėmė karčiai saldi melancholija. Nuo to meto, kai viena Mirandolos markitantė išmokė jį meilės paslapčių, moterų kvapas jį visur lydėjo. Padujoje studento geismą maldė lengvabūdės merginos. Ten gyveno ir toji miestiečio dukra, kurią Pikas vienoje epigramoje pavadino Pleona – vardu, kuriuo Plotinas nusakė dieviškąjį perteklių:

Kad tapau poetu, vienai tik Pleonai dėkoju:
Meilė jos žvilgsniais guviais man virpina lyros stygas.

Tačiau ši mergina mirė, Pikui nespėjus pažinti jos grožybių.

Meilė

Žaismingesnės ir juslingesnės, ne tokios motiniškos kaip italės moterys, buvo prancūzės. Dvidešimt trejų metų grafas sukėlė furorą Prancūzijos karaliaus rūmuose – nestigo žavėjimosi jo liekna figūra, bebarzdžiu veidu, šviesiomis žydromis akimis ir

šviesiais plaukais, pagal Pietų kraštų madą krintančiais ant pečių. Ne viena kurtizanė kvietėsi jaunąjį teologijos studentą į savo saloną.

Tik tas, kas pažįsta žemiškąją meilę, gali suvokti dangiškąją. Argi pirmoji nėra antrosios atspindys? *Venus Vulgivaga* yra *Venus Urania* sesė. Pikas prisiminė galantiškus, lyg muskato vynas kutenančius pašnekesius. Regėjo banguojančias krūtines, neva netyčia prasisegus aptemtai liemenėlei. Juo intymesni darėsi šnabždesiai, juo daugiau žvakių geso veidrodyje. Netikėtai drėgni delnai užspausdavo jam blakstienas. Atsigręžęs jis aklomis bučiuodavo nebemėginančias pasprukti lūpas. Jo pirštai po brokatu aptikdavo numanytuosius apvalainumus. Ir visados šalia rasdavosi alkovas, kurio aksominė uždanga pakilusi čia pat vėlei pridengdavo grumtynių lauką, kuriame du liepsnojantys kūnai jungėsi viską pranokstančioje priešybių vienovėje.

Tačiau tos žaismės buvo dar tik kitų grumtynių įžanga. Paryžiuje, filosofų mieste, tebeviešpatavo scholastinė disputų tradicija. Bemaž prieš keturis šimtmečius magistras Pjeras Abeliaras čia pateikė savo *Sic et non*, „taip ir ne", šimtą dvidešimt keblių teologijos problemų, sykiu išdėstydamas ir jų sprendimo taisykles: tik abejonė leidžianti iškelti klausimą, ir tik reiškiant priekaištus ir juos atremiant argumentais, įmanu pasiekti bent pirmuosius tiesos apmatus. Todėl Sorbonoje tebebuvo rengiamos viešos diskusijos, kuriose kandidatas nuo šeštos ryto iki šeštos vakaro valandos privalėjo ištverti kryžminę priešininkų apklausą.

Pikas šį išmėginimą ugnimi puikiai ištvėrė. Sekdamas graikų sofisto Gorgijo pavyzdžiu, jis pakvietė savo oponentus klausinėti jį bet kuria įmanoma tema. Ir stebėtinojo Rodžerio Bekono, ir įžvalgiojo Vilemo iš Okhamo, ir neįveikiamojo Dunso Skoto

sekėjai nukreipė į jį strėles, tačiau medžiojamasis žvėris pasirodė esąs ne mažiau išradingas už medžiotojus ir vis išsisukdavo iš klastingų tinklų.

Visus sofizmus Pikas atrėmė silogizmais, į kiekvieną autoritetu grindžiamą argumentą atsakė priešinga citata. Jo mokytojas Ermolajas Barbaras dažnai jam priekaištaudavo, kad jis veltui švaistąs laiką, gilindamasis į niūrios praeities filosofuotojus. Tačiau čia senieji mokytojai tapo jo skydu ir ginklu. Narpliodamas jų subtilius samprotavimus, Pikas ne kartą įsitikino, kad logika dažnai užleidžia vietą retorikai. Galiausiai pamatė, kad nėra tokio absurdiško teiginio, kurio nebūtų galima įrodyti, pasitelkiant tam tikras prielaidas, ir kurio vienas ar kitas mąstytojas iš tikrųjų kada nors nebūtų gynęs.

Dabar jis, kliaudamasis neklaidinga atmintimi, įžvelgė visus gudragalviavimus, o visas logikos spragas lyg kaulus svaidė atgalios į Paryžiaus profesorių ratą. Tiktai fakulteto dekanas Roberas Gagenas stvarstė juos ne taip godžiai kaip kiti. Jis žinojo, kad šis mokinys apsiskaitymu toli pranoksta mokytojus ir kad jam vien brandos tetrūksta sudėstyti sumai, užgošiančiai jų tuščiagarbius samprotavimus. Disputui pasibaigus, į *auditorium magnum* susirinkę *magistri, lectores, doctores* ir *alumni* suskato triukšmingai ploti.

Ar čia irgi buvo vien įžanga? Apsvaigęs nuo pergalės džiaugsmo, Pikas prisiekė, kad kitas klausinėjimas būsiąs jau nebe koks mokinio, o tikro meistro darbas. Jis nebesileisiąs, kad objektas jam būtų diktuojamas, bet pats pateiksiąs oponentams savo paties tezių sąrašą. Pikas geidė stoti jau nebe Paryžiuje prieš savo profesorius, bet Romoje prieš didžiausius savo meto filosofus. Taip apsisprendęs jis ėmė vengti galantiškųjų salonų demuazelių, ir savo kambaryje glėbesčiavosi vien su griežtąja Minerva.

Tais pačiais įstabiais metais, kuriais atrado savo tikrąją paskirtį, grafas sutiko ir savo gyvenimo meilę. Ji buvo vardu Margerita – kaip brangusis perlas, kurio trokšdamas palyginimo pirklys pardavė visą savo turtą. Kodėl Pikas pats taip nepadarė? Prisiminus jos opalinį žvilgesį, Piko širdis ir dabar dar virpėjo.

1486 metų kovo mėnesį jis iš Paryžiaus parkeliavo atgalios į Florenciją. Ten sutiko Flavijų Mitridatą, Sicilijos izraelitą, kuris atsivertęs dabar įrodinėjo, kad krikščionybė buvusi išpranašauta jau Ezros knygoje. Šis Kabalos žinovas sykiu kėlė ir nerimą, ir pats kėlėsi į puikybę: argi jis neseniai nebuvo pasprukęs iš Romos dėl kažkokio neaiškaus nusikaltimo? Tačiau Pikas iš to žydo išmoko aramėjų bei arabų kalbų ir jo padedamas atrado giliausiąją Šventojo Rašto prasmę. Pasak talmudisto mąstytojo Maimonido, Įstatymo žodžiai esąs gilus šulinys. Iš jo galima pasisemti bet kokios išminties, tiesiog aiškinantis hebrajiškąsias raides, – jas sujungiant ir atskiriant, rikiuojant ir dėstant, skaitant ar paverčiant skaičiais. Tai ir buvo slaptasis Kabalos menas.

Jau anuomet Pikas svajojo apie filosofinę santarvę, turinčią sutaikyti krikščionybę, judaizmą ir islamą. Mitridato idėjas jis apdorojęs pavertė naujais teiginiais, dar drąsesniais už ligi tol formuluotąsias savo tezes. Gegužės pradžioje jis pradėjo rengtis kelionei į Romą. Ten, popiežiaus bibliotekoje, ketino galutinai baigti savo magistro veikalą. Bagažą drauge su studijų knygomis išsiuntė pirma savęs. Lydimas sekretoriaus ir septyniolikos kareivių, gegužės 8 dieną jis paliko Florenciją. Kitą vakarą pasiekė Arecą. Jo palyda rado pastogę anapus miesto sienų.

Pats Pikas buvo Lorenco de Medičio sūnėno Džiuliano Marioto svečias. Kaip neturtingam giminės nariui, šiam didikui buvo pavesta rinkti muito mokesčius. Pirmajai žmonai mirus, jis vedė florentietę merginą. Pikas Margeritą buvo sutikęs dar

pas Medičius. Jau anuomet krito jam į akis Margeritos žavesys, bet dabar jį galutinai priveikė jos grožis. Greta nerangaus sutuoktinio ši šešiolikmetė šviesiaplaukė moteris jam šypsojosi lyg pati Venera.

Džiulianas pasikvietė dėdės bičiulį vakarienės. Šeimininkas taip godžiai pylėsi Verdičijo vyno, kad po kurio laiko atrodė jau vargiai beįstengiąs klausytis, ką kalba grafas. O Margerita linksma klausėsi vis labiau beįsišnekančio svečio.

Jai paklausus apie kelionės tikslą, Pikas papasakojo, kaip ketinąs Romoje susiimti su didžiausiais savo laikų protais. Regėdamas į save įsmeigtas jos migdolines akis, grafas įsileido giedoti liaupses savo naujajam mokytojui Mitridatui, paruošusiam jį šioms gigantų grumtynėms. Pikui prašnekus apie įstabiai jauną ir dailų Mitridato tarną, Margerita paklausė, kuo tas tarnas esąs vardu.

– Lancilocijus, – atitarė grafas.

– Keistas vardas.

– Tai lotyniškoji Lanciloto forma.

– Kaip karaliaus Artūro riterio?

– Taip, kaip to riterio, kuris įsimylėjo savo pono žmoną, – sušnibždėjo grafas, dirsteldamas į namų šeiminiką, kuris nieko nebegirdėjo.

Išgėręs vyno ir dėl to visai įsismaginęs, Pikas pavaizdavo, kaip jis nustebo, vieną dieną aptikęs filosofą ir jo tarną begulinčius vienoje lovoje.

Margerita nuraudo:

– Kaip Lancilotas ir Ginevera? Ir ką gi Mitridatas tada pasakė?

– Jis, kaip visados, laikėsi pasipūtėliškai ir pareiškė, kad berniukas šildąs jo stingstančius kaulus, kol jis šaltuose namuose turįs versti man kabalistinius veikalus.

Margeritos juokas aidėjo įkandin svirduliuojančio grafo, kai namų tarnas įvijais laiptais lydėjo jį į palėpės kambarį. Bet vos jam spėjus nusirengti ir atsigulti į patalą, pasigirdo drovus beldimas. Jam atidarius duris, čiuplutis pavidalas, pirštais užspausdamas jam burną, įsmuko vidun. Pikas pabučiavo jos ranką, paskui – josios lūpas. Margeritos liežuvis sužadino jam tokių jutimų, kurių jis niekados anksčiau nebuvo patyręs. Pajutus kūną, kurį jis iki šiol vien akimis glostė, šalta liepsna nutvilkė jam paslėpsnius.

Nebyliam jųdviejų virpuliui pasibaigus, Margerita liko nejudėdama gulėti grafo glėbyje. Ūmai ji pratrūko tylutėliai kūkčioti. Pikui ėmus pašnibždomis klausinėti, ji papurtė išpintas kasas ir pasakė nebenorinti ilgiau likti su savo vyru. Jiedu buvo vos kelis mėnesius susituokę, tačiau vyras tebevengiąs jos prisiliesti ir juokiąsis, kad jos kūnas toks kūdikiškas. Margerita norėjo ištrūkti. Apdujęs nuo vyno ir įsimylėjimo, Pikas pažadėjo ją išvaduosiąs – kaip paladinas išvaduojąs mergelę. Slėpiningoje mėnulio šviesoje jis išdėstė jai savąjį planą. Alsavimu užspaudusi jam lūpas, Margerita paskui sliuogtelėjo iš siauro guolio. Jai besitraukiant ant pečių naktinius marškinius, grafas dar spėjo išvysti berniokiškų klubų siluetą.

Kitą rytą Pikas atsisveikino su namų šeimininku, nuo kurio dar tebesklido vakarykščio vyno kvapas. Tada grafas išskubėjo iš miesto ir pažadino užeigoje nakvojusius savo vyrus. Du kareivius išsiuntė prie senosios katedros. Ten jų turėjo laukti Margerita. Iš namų ji su kambarine išėjo neva į bažnyčią. Pasiėmė aštuoniasdešimt keturis florinus ir visas puošmenas, kurias galėjo išsinešti, neatkreipdama dėmesio. Vienas raitelių paėmė ją ant savo žirgo.

Tačiau Margeritos pabėgimas neliko nepastebėtas. Perspėtas kaimynų (o gal pačios kambarinės?), Džiulianas įsakė skambinti

miesto varpais ir, surinkęs porą šimtų vyrų, leidosi į medžioklę su varovais. Vos už kokių dvidešimties mylių, prie Marciano da Chianos kaimelio, jis pasivijo bėglius. Nespėjus varžovams nė žodžiu persimesti, abi raitelių grupės pasileido priešpriešiais ir įsivėlė į nelygias kautynes.

Tai, kas tada nutiko, taikingasis grafas prisiminė su siaubu ir gailesčiu. Jis išvydo, kaip vienas po kito nukauti virto visi septyniolika jo vyrų. Tik sekretorius, kuris be jokio ginklo leidosi bėgti, įstengė išgelbėti kailį. Pats Pikas su dviem durtinėm žaizdom gavo pasiduoti.

Džiulianas triumfuodamas parsigabeno Margeritą atgal į Arecą. Paskelbė miestiečiams, kad svečias buvo pagrobęs jo žmoną lyg kokią antrąją Eleną. Grafas iki teismo buvo uždarytas į kalėjimą. Tik ten Pikas suvokė, kad dabar jau visiems laikams nebeteko savojo Perlo. Ar tai tą akimirką Feniksas ryžosi niekados nebevesti?

Disputas

Piko sekretorius nesustodamas nujojo į Florenciją ir pranešė Lorencui de Medičiui apie tą neįtikėtiną avantiūrą. Šis *per missive* įsakė sūnėnui Mariotui nedelsiant paleisti įkalintąjį grafą. Sutuoktinis nulenkė raguotą galvą. Tai, kas prasidėjo kaip tragedija, baigėsi kaip komedija.

Grafas jautėsi pažemintas – ne tiek dėl gėdos, kad buvo uždarytas kalėjiman, kiek todėl, kad suvokė savo paikystę. Argi jis nebuvo toks pat lengvabūdis kaip Trojos princas Paris, pagrobęs ką tik ištekėjusią moterį? Asmeniniu laišku Lorencas pa-

prašė jį atsiteisti sūnėnui už užtrauktąją negarbę. Tada Pikas nusiuntė didesnę kompensaciją, nei skurdžius sutuoktinis kada nors būtų drįsęs pareikalauti.

Mariotas baimingai laikė Margeritą uždaręs namuose. Jis įžūliai skimbčiojo grafo florinais, o mieste pasklido kalbos, girdi jis susikrovęs visą turtą, vienai nakčiai išnuomodamas žmoną grafui. Didikas gyrėsi, kad jo puikusis Perlas net Žvirblį apakinęs, tad negalėjo dar ilgiau to žiburio laikyti užvožęs indu. Išdidžiai tampė ją visur su savimi, lyg ji būtų ką tik užkariauta nuotaka.

Pikas iš Areco išvyko į gretimą Perudžiją, kur pasiprašė pastogės pas vieną pažįstamą ir buvo ten priglaustas. Davėsi gydomas chirurgo ir telkė naują palydą. Tik vėliau susivokė, jog todėl taip ilgai užtruko tose apylinkėse, kad vis dar nebuvo praradęs vilties išplėšti perlą iš jungtuvių žiedo. Tačiau drauge su kūno skauduliais vasara užgydė ir jo sielos žaizdas.

Galiausiai jis suvokė, kad protas privalo įveikti jausmą, o neviltis užleisti vietą mokslui. Todėl pasišaukė Eliją del Mendigą į Perudžiją. Drauge su šiuo Kretos žydu, mokiusiu jį Padujoje logikos ir graikų kalbos, grafas rengėsi didžiajam disputui Romoje. Elija sustiprino jo įsitikinimą, kad tikrovė iki pačios šerdies yra prieštaringa; net Dievas buvo visų priešybių vienovė. Kas žino, gal ši pernelyg žemiška avantiūra su Margerita buvo dangiškosios Meilės simbolis.

Rudens pradžioje Perudžijoje kilo neramumai. Vieną šeimą ištiko buboninis maras. Skolintojai žydai buvo išvyti iš miesto, prašalaičius visi badė pirštais. Pikas nusprendė elgtis apdairiai ir paspruko į Fratos miestelį, kur įsikūrė *Via Dritta* gatvėje. Ten jį pasiekė bičiulio Andrejos Kornejo laiškas, raginęs jį vykti į Ludoviko il Moro rūmus Milane. Pikas atrašė: „Mano kambarys,

mano triūsas, galimybė džiaugtis knygomis ir sielos ramybė man brangesni už kunigaikščių rūmus, ceremonijas, medžiokles ir rūmų malonės ženklus". Kornejas patarė grafui susirasti moterį, idant jis išvengtų tokių nuotykių, kaip neseniai nutikę. Pikas atsakė savo sūnus kaip nors vienas pagimdysiąs. Jo sūnūs esą filosofijos veikalai.

Milžinų grumtynės Romoje vis artinosi. Su Elija jis be atokvėpio gilino hebrajų, chaldėjų ir arabų kalbos žinias, kad galėtų skaityti Ezros orakulus, Zaratustros gatas ir Pranašo Koraną. Kiekviena nauja knyga įkvėpdavo jo dvasiai stulbinamų teiginių.

Vieną dieną jį aplankė poetas Džirolamas Benivienis, tvaksinčia širdimi įteikęs bičiuliui savo *Canzone de Amore*. Melodingose eilėse buvo žaidžiama Fičino Meilės filosofijos motyvais. Kiekviename žodyje Džiovanis atpažino tą jausmą, kurio pelenai dar tebesmilko jo sieloje. Tačiau suvaldė aistrą ir parašė komentarą, kuriame šios eilės buvo interpretuojamos kaip platoniškosios meilės alegorija. Tarp eilučių jis priekaištavo Fičinui už netikslias definicijas, samprotavimų klaidas ir dvasios tingumą. Tačiau, dar kartą perskaitęs savo glosas, liko jomis nepatenkintas ir padėjo rankraštį į šalį. Visados jis pats buvo pats nuožmiausias savo veikalų cenzorius.

Lapkričio pabaigoje, kai šnervės Apeninuose ėmė lipti nuo pirmųjų šalčių, Pikas kelionės karieta iškeliavo į Romą. Jaunėlis jo brolis Antonijas Marija, kuris, susivaidijęs su vyriausiuoju broliu Galeotu, pasitraukė į popiežiaus rūmus, ten jam atvėrė kardinolų laukiamąsias menes.

Iš pradžių Pikas dairėsi spaustuvininko savo veikalui, kurio antraštė dabar skelbė devynis šimtus tezių. Žydas Eucharijus Zilberis apsiėmė *Conclusiones nongentae in omni genere scientia-*

rum išspausdinti trisdešimt šešiuose *in quarto* puslapiuose, kurie turėjo būti iškabinti visuose Europos universitetuose. Grafas siūlėsi pats padengsiąs kelionės išlaidas kiekvienam filosofui ar teologui, panorėjusiam atkakti į Romą ir dalyvauti viešame gynime. Tuo tarpu Romos kurija karštai diskutavo apie šį dvidešimt trejų metų genijų ir jo šansus toje užmačioje, kurią kondotjero sūnus išdidžiai vadino dvasios turnyru. Kai kurie prelatai pavydėjo jam drąsos, daugumai tokia baisi puikybė kėlė šiurpą.

Tezės aprėpė visas moderniojo mokslo sritis. Jose buvo kalbama apie dialektiką, moralę, fiziką, matematiką, metafiziką, teologiją, magiją ir kabalistiką. Pastaroji kai ką ypač piktino. Kaip drįso jaunasis princas miglotus žydų rašto mokytojų komentarus rikiuoti į vieną gretą su krikščionių teologų tikėjimo mokymais? Net pats didelis tezių skaičius regėjosi įžūlus. Piko nuomone, devyni šimtai buvo mistinis skaičius. Ar kas nors pastebės, kad tezių yra ne devyni šimtasi, o tik aštuoni šimtai devyniasdešimt devynios? Tobulybė priklausė vien Dievui.

Jaunasis filosofas klausimus surikiavo pagal savo paties sumanytą sistemą, kurią vadino *Concatenatio occulta* arba slėpiningiuoju vėriniu. Nuo krikščionių teologijos ilgos virtinės per arabų ir graikų filosofiją, per hermetinę ir kabalistinę išmintį vedė į tyrą visokio žinojimo versmę. Tad jų autorius, pradėdamas nuo griežto ortodoksinio mokymo, su kievienu tolimesniu nariu žengė prie vis paradoksalesnių išvadų. Pirmojoje dalyje buvo nagrinėjami jau kitų ginti sprendimai, antrojoje jis pateikė naujus, savo požiūrius. Pasibaigus diskusijai, kuri galbūt užtruks net kelias savaites, niekas negalės nuneigti, kad Džiovanis Pikas de la Mirandola yra giliausias šių laikų mąstytojas.

Tezės buvo atspausdintos be įrodymų. Taigi jos švietė miglotų Heraklito frazių šviesa. „Joks apibrėžimas neprilysta api-

brėžiamajam." „Tėvas nėra sūnaus esencija." „Šviesa ir spalva iš esmės niekuo nesiskiria." „Dievas nepažįsta nei blogio, nei stygiaus." „Visus skaičius galima suvesti į Vienį, į kitą ir į esatį." „Dievas yra visur, nes jis nėra niekur." „Priešybės išnyksta Vienio prigimtyje."

Pikas suvokė, kad kai kurios jo tezės skamba eretiškai. Todėl antroji jo veikalo dalis prasidėjo patikinimu, jog jis nenorėjęs kaip tikro ar įtikimo dalyko pateikti nieko, kam negalį pritarti Bažnyčia ir jos Vadovas. Tačiau kurijos murmesys netruko pasiekti popiežiaus ausis. 1487 metų vasario 20 dieną jo žvejo žiedas paženklino antspaudu brevę, peikiančią miglotas tezių formuluotes ir reikalaujančią nedelsiant pradėti tyrimą, ar jos atitinka Bažnyčios mokymą.

Tyrimo komisiją sudarė penki vyskupai ir dešimt prelatų, o jos pirmininkas buvo popiežiaus mažordomas, Dorniko vyskupas Žanas Monisaras. Šis kovo 20 dieną iškvietė Piką į teologų tribunolą, posėdžiavusį jo paties apartamentuose, kurie buvo apaštališkuosiuose rūmuose greta Šventojo Petro bazilikos. Per pirmąjį posėdį turėjo būti svarstomos erezija dvelkiančios tezės.

Pikas atėjo į tribunolą nusiteikęs kovingai. Jis buvo parengęs kalbą, kurioje savo įkarštį teisino jaunatve, tačiau, kita vertus, laužė ietį už tiesą ir laisvos diskusijos teisę. Filosofijai, kalbėjo jis liepsningai, reikalingas atsinaujinimas, kitaip ji, girdi, darosi tingi ir mieguista.

Tačiau grafas įžengė ne į grumtynių areną, o į gyvačių lizdą. Be jo Paryžiaus laikų profesoriaus Žano Kordjė ir flamo Jano van Mirlės, nė vienas kitas komisijos narys niekados nebuvo mąstęs apie filosofinius klausimus. Nė vienas šių teologų nemokėjo nė žodžio graikiškai ar arabiškai, jau nė nekalbant apie aramėjų ar arabų kalbas. Vienas prelatas net paklausė, kokiai sektai

vadovaująs tasai Piko nuolatos minimas Kabala. Šiems kanonų žinovams, ar jie būtų buvę augustijonai, dominikonai, servitai ar Mažesniųjų brolių ordino nariai, rūpėjo vien dogmos.

Pavojingiausias iš visų teisėjų buvo Pedras Garcijas, Urgelio vyskupas. Per kitą posėdį, vykusį kovo 5 dieną, kai kurie komisijos nariai nepasirodė. Ispanas užsipuolė tris tezes ir pareiškė, kad Pikas esąs sujauktos galvos, tuščiagarbis, bedievis, eretikas, magas, izmaelitas ir žydas. Pamatęs, kad likusieji komisijos nariai nusistatę prieš jį, grafas gynėsi nebe taip atkakliai. Jis pranešė popiežiui atsisakąs dar kartą stoti prieš tribunolą, kuriame nedalyvauja tiek daug narių. Kitą dieną keturios jo tezės buvo pasmerktos. Kovo 12 ir 13 dieną – dar šešios. Galiausiai buvo atmesta trylika iš devynių šimtų tezių: trys buvo eretiškos, keturios atsidavė erezija, trys buvo klaidingos ir netikslios, dvi – žalingos ir piktinančios maldingas ausis, viena priimtina, tik papildomai paaiškinta.

Galiausiai pusė komisijos narių pasirašė smerkiamąjį nuosprendį. Keturi vyskupai, kad nereikėtų reikšti nuomonės, neatvyko jau ir į pirmąjį posėdį. Kadangi nuomonės pasidalijo, popiežius paskelbė, kad jam reikalingas papildomas laikas apsispręsti.

Eretiškosios tezės buvo susijusios su krikščionių tikėjimo mokymu: „Kristus tik sąlygiškai, o ne realiai nužengė į pragarus“, „Už laikiną mirtiną nuodėmę bausmė yra tik laikina“, „Kryžiui nėra meldžiamasi“, „Dievas negali priimti bet kokios prigimties“, „Origenas nėra prakeiktas“, „Tikėjimas nepriklauso nuo laisvos valios“. Tačiau didžiausia erezija, ko gero, buvo ši: „Joks mokslas geriau už Kabalą negali įrodyti Kristaus dievystės“.

Pikas tiesiog įniršo. Vietoj nemirtingos šlovės jo daliai teko amžina gėda. Užsidaręs kabinete, jis per dvi dešimtis dienų ir

naktų parašė savo *Apologiją*. Joje gynė tezes nuo tų, kuriuos vadino barbarais. Popiežius tai priėmė kaip provokaciją. Liepos 31 dieną į Piko duris pasibeldęs generalinis auditorius pareikalavo pasirašyti pareiškimą, kuriuo Pikas pasižadėjo daugiau nebeginti savo trylikos klaidingųjų teiginių. Po keturių dienų sekė tikrasis kerštas. Šventasis Tėvas, grasindamas atskyrimu nuo Bažnyčios, visiems uždraudė skaityti *Devynis šimtus tezių*.

Eretikas

Savo bule popiežius Inocentas VIII paliepė sudeginti visus *Devynių šimtų tezių* egzempliorius, „idant jų nebebūtų". Pirmą kartą toks nurodymas buvo duotas, kalbant apie spausdintus raštus. Tuo laiku spaustuvininkas veikalą jau buvo pardavęs tuzinams smalsuolių. Nejau Pikas turėjo supirkti likusius egzempliorius ir juos sumesti į ugnį? Įsiskaudinęs jis, nepaisydamas įsakymo, dabar paskelbė dar ir savo *Apologiją*. Rūpindamasis savo paties ir spaustuvininko saugumu, jis nurodė, kad veikalas išleistas Neapolyje. Veikalas buvo datuotas 1487 metų gegužės 31 diena. Priešininkai tvirtino, kad datą jis tyčia paankstinęs. Juk 1487 metų liepos 31 dieną jis pasirašęs pasižadėjimą iš naujo nebeskelbti ir nebeginti savųjų *Tezių*.

„Erezijų turi būti", – mokė Paulius korintiečius, nes kitaip tikrasis tikėjimas niekados neišeisiąs švieson. Ši mintis tiko ir mąstymui – susidūrus prieštaringoms mintims, įsižiebia tiesos kibirkštis. Argi filosofija nėra puota, kur visų mokyklų ir pakraipų išminčiai ginčijasi susėdę prie vieno stalo? Pikas vylėsi, kad netrukus ateis laikas, kai jis, kaip užstalės vadovas, paro-

dys, jog kiekvienas puotaujančiųjų gina tam tikrą tiesos dalį ir kad visi jų skirtingi požiūriai tėra vien regimybė priešybių vienybės šviesoje. Tai būsianti akimirka, kai Platonas ir Aristotelis vienoje statinėje sumaišysią vyną ir vandenį, kai Averojus ir Avicena pakelsią išminties gėrimo taures už vienas kito teisumą, o Dunsas Skotas ir Tomas Akvinietis gersią dievišką svaigulį iš vieno ąsočio.

Tik tuomet Pikas pradėjo būgštauti, kad debatai Romoje niekados neįvyks. Jis suvokė, kad smarkiai perdėjo, manydamas, jog tikėjimas suinteresuotas tiesa. Rugpjūčio 4 dienos bulė, kuria popiežius pasmerkė jo veikalą, bet jį patį atleido nuo asmeninės kaltės, vis dar tebebuvo nepaskelbta. Ar tai buvo ganytojiškas kantrumas, ar bažnytinis šantažas?

Brolis kurstė jį nesitraukti iš kovos. *Apologijoje,* kurioje grafas gynė trylika pasmerktųjų tezių, buvo keturiasdešimt šeši nauji teiginiai, ne mažiau drąsūs už ankstesniuosius. Kurijos nariai prašneko apie skandalą ir reikalavo, kad popiežius Piką pakartotinai pasmerktų. Pikas atsargiai pasiteiravo Žaną Kordjė, ar nebūtų galima disputo surengti Paryžiuje. Juk ten dvasininkija kur kas platesnės mąstysenos nei Romoje? Žanas Kordjė papurtė savo didelę galvą: kitados Paryžiuje buvusi sudeginta net Tomo *Summa theologica*. Popiežius niekados neatleisiąs Pikui, jei šis būsiąs toks užsispyręs.

Kas išdavė Piko planą? Romoje sklandė visokiausi gandai. Kalbėta, kad Konkordijos princo nebesą mieste. Kai kas sakėsi girdėjęs, kad jis iškeliavęs į Prancūziją. Pasak jų, Kordjė norįs sumenkinti pralaimėjimą teologų tribunole, pasiūlydamas savo bičiuliui surengti naują dvasios turnyrą Paryžiuje. Kiti kuždėjosi, kad grafas be galo skubiai išvykęs, nes turėjęs sprukti nuo popiežiaus inkvizitorių. Vienas ispanų prelatas tvirtino, kad Pi-

kas traukiąs į eretiškąją Vokietiją, kur ketinąs pakartotinai išspausdinti uždraustąsias tezes.

Tos kalbos privertė popiežių imtis žygių. 1487 metų gruodžio 15 dieną jis pagaliau paskelbė bulę, jau kelis mėnesius dulkėjusią jo kanceliarijoje. Tačiau tai buvo dar tik amalas prieš perkūniją. Kadangi grafas, skelbė jau kitos dienos žinia, iš naujo atkritęs į pikta, visos dvasinės vadovybės buvo raginamos jį nedelsiant suimti ir grąžinti į Romą, kur jis turėsiąs stoti prieš inkvizicijos tribunolą. Į visas Bažnyčios provincijas išskubėjo popiežiaus pasiuntiniai. Lukos arkivyskupas pranešė, kad grafas viešėjęs jo valdomose srityse, tačiau iškeliavęs tą pačią dieną, kurią atėjusi *missive* iš Romos.

Pikas, kuriam brolis apsakė popiežiaus planus, likus kelioms dienoms iki įsakymo jį suimti, iš tikrųjų paspruko iš Šventojo Miesto. Be jokio apsaugos rašto jis kaimo keliais lėkė per popiežiaus valstybės teritoriją. Florencijoje stabtelėjo palikti savo brangiausio ir labiausiai kompromituojančio turto, okultinės bibliotekos. Tuo laiku patyrė, kad du popiežiaus pasiuntiniai mina jam ant kulnų, norėdami sugrąžinti jį Romon. Piko nuomone, buvo tiktai viena šalis, kur jis būsiąs saugus nuo Bažnyčios pėdsekių šunų, – Prancūzija.

Su ištikimuoju Kristoforu ir keliais tarnais jis leidosi šiaurėn. Sningant draugija keliavo per Alpes. Stirdamas iš šalčio siūbuojančioje kelioninėje karietoje, Pikas įdėmiai skaitė kabalistinius tekstus. 1488 metų pradžioje jie galiausiai atkako į Grenoblį. Pikas prisistatė dofino vietininkui, grafui Pilypui Savojiečiui, nė žodžiu neprasitardamas apie pasmerkimą ir įsakymą suimti. Vienas grafas suteikė kitam grafui jo luomui deramą globą. Girdi, įtakingajam svečiui (ir paties karaliaus bičiuliui) po tokios atšiaurios kelionės praversiančios kelios dienos atokvėpio.

Vieną popietę Kristoforas parnešė žinią, kad popiežiaus pasiuntiniai ką tik įteikę vietininkui savo patvirtinamuosius raštus. Pikas mėgino nuraminti persigandusį sekretorių, tačiau šis mostu parodė į užrašus, paskleistus ant darbo stalo. Prašalaitis, pamatęs visus šiuos keistais rašmenimis išmargintus lakštus, tikrai palaikysiąs juos eretiškais, net šėtoniškais raštais. Grafas paliepė visus popierius surinkti ir sukrauti į židinį, kur juos būsią galima sudeginti. Kristoforas dvejodamas ėmė svarstyti, ar jis galįs ryžtis sunaikinti kelių mėnesių triūsą.

– Kopijos saugiai paslėptos, – raminamai šyptelėjo grafas.

Sekretorius apstulbęs apsižvalgė:

– Kur?

– Čia, – atitarė grafas, rodydamas sau į smilkinį.

Girdi, visa, ką jis iki šiol studijavęs, jo galvoje saugoma patikimiau nei slapčiausiame rūsyje.

Vos po valandos pasigirdo beldimas į duris. Atvyko karo komendantas su įsakymu suimti grafą. Tasai vyras pauodė orą priemenėje, vyptelėjo ir leidosi laiptais aukštyn, tiesiai į darbo kambarį, kur židinyje dar teberuseno pelenai.

– Neprotingai padarėte, monsinjore, – pasakė jis, liepdamas savo kareiviams surinkti skiauteles, kuriose apdegę rašmenys dabar atrodė tik dar labiau demoniški.

Pikas dela Mirandola buvo nuvesdintas pas Pilypą Savojietį. Vietinikas atsiprašė turėjęs jį suimti.

– Nuncijai laukia tolimesnių nurodymų iš Romos, – pasakė. – Iki to meto esate mano asmeninis kalinys.

Pikas nulenkė galvą:

– Ar žinote, kas manęs laukia Romoje?

– Manau, kad būsite teisiamas, blogiausiu atveju – pasmerktas.

– Blogiausiu atveju, – ramiai tarė grafas, – aš būsiu sudegintas.

– O kam sudeginote popierius? – paklausė vietininkas. – Norėjote palengvinti darbą kaltintojams?

Pikas pagalvojo apie Feniksą – apie paukštį, kuris tūpė į savo paties susikrautą laužą, o po trijų dienų vėlei kėlėsi iš savo pelenų. Negi ir jam teks kaip Jėzui Kristui aukotis, idant jo eretiškoji tiesa pasiektų pergalės triumfą?

Kalinys buvo saugomas su didžiausia atodaira. Pasiprašęs gavo leidimą vaikščioti į biblioteką, kur leido laiką skaitydamas ir mokydamasis (šie du žodžiai jau seniai jam buvo tapę sinonimais). Praslinkus ilgai savaitei, atėjo netikėta žinia. Ji atskriejo ne iš Romos, bet iš Paryžiaus. Karalius Karolis VIII įsakė grafą tučtuojau atgabenti į sostinę.

Jodamas šalčio sukaustytais keliais, Pikas svarstė, kas jo dabar laukia. Pinigus jis gavo palikti kaip užstatą, turėjo išsikirti ir su brangiosiomis knygomis. Antrasis dalykas jam buvo skaudesni už pirmąjį. Atkakęs į Paryžių, Pikas buvo uždarytas Venseno pilies bokšte.

Kitą rytą kalėjimo durys atsivėrė, o įvijų laiptų viršuje pasirodė smulkutė figūra. Grafas buvo bepuolas ant kelių, tačiau karalius sudraudęs apglėbė jį. Abu jaunieji vyrai įsileido kalbėtis, tarytum tęsdami vos vakar pradėtą pašnekesį. Karolis paaiškino Džiovaniui paradoksą, jog būtinai turėjęs duoti įsakymą jį suimti, idant jis nebūtų suimtas. Šiame bokšte kalinys buvo apsaugotas nuo jo priešų.

Prasidėjo diplomatija. Dvigubais antspaudais nusagstytais laiškais abi pusės ėmė tyrinėti teritoriją. Dofinas aplankė grafą – Žilberas de Monpensjė buvo vedęs jo motinos draugę ir pažadėjo savo paramą. Tuo pat metu Piko brolis Antonijas Marija lankė kurijos kardinolų priimamuosius. Galiausiai į diskusiją įsikišo Lorencas de Medičis. Jis rašė laiškus savo ambasadoriui

Romoje ir Prancūzijos karaliui. Kovo mėnesį buvo pasiektas kompromisas, leidęs abiem pusėm išsaugoti savigarbą. Grafas privalėjo daugiau nebeginti savo tezių. Užtat jam buvo leista vykti į Florenciją, kur jis galėjo tikėtis Lorenco globos.

Glamonėjamas pirmosios pavasario saulės, Pikas keliavo į pietus Didžiąja Šventojo Bernardo perėja. Regėjo žalius Italijos klonius ir mąstė apie Hanibalą, kitados įstrigusį šio pusiasalio bučiuje. Turine atgavo iš Pilypo Savojiečio sumokėtąjį užstatą ir knygas. Tačiau, užuot leidęsis Florencijon, pasuko į miglų gaubiamą Po lygumą.

Juo toliau smelkėsi į Emiliją, juo pažįstamesni darėsi plytų mūro namai, šilkmedžiai, uosio kuolai, kuriuos netrukus turėjo apsivyti vynmedžių šakos. Galiausiai pasirodė šešiakampis įtvirtintas miestas. Čia jis prieš dvidešimt penkerius metus gimė, Saturnui žengiant į Svarstyklių žvaigždyną. Šiame ženkle kaupiasi melancholija, liga, kuri, pasak mokytojo Aristotelio, kelia grėsmę kiekvienam mąstytojui.

Melancholija apėmė Piką, bejojantį į gimtąjį miestą. Konkordijos, šio horizonto pakraštyje tūnančio miestuko, princas dabar jau dešimtį metų buvo našlaitis. Jis, jaunėlis brolis, neįstengė sutaikyti dviejų kitų brolių, po tėvo mirties nuožmiai besivaržančių dėl įpėdinystės. Galeotas buvo vyriausiasis. Jau vien šis paladino vardas lėmė jį tapti įpėdiniu kondotjero, su savo kariais atsirasdavusio visur, kur tik tvėrė nesantaika.

Miesto herbas lyg šachmatų lenta buvo suskaidytas į rombus – proto žydrynė čia rungėsi su ginklų sidabru. Mirandola buvo pačiame centre trikampio, kurį sudarė Parmos, Mantujos ir Modenos miestai. Tokiai padėčiai tvirtovė turėjo būti dėkinga už savo nepriklausomybę – nė vienas tų trijų miestų nebūtų pakentęs, kad kuris nors kitas tvirtovę užimtų.

Broliai puolė vienas kitam ant kaklo. Galeotas paklausė, ar Pikas sumušęs savo priešininkus. Pasakodamas apie didžiausiąjį dvasios turnyrą, Džiovanis, pats stebėdamasis, ūmai ėmė kūkčioti savo antrojo tėvo glėbyje.

Moteris

Kristoforo žodžiai neišėjo Pikui iš galvos. Negi moteris būtų mirtin įstūmusi Policianą? Regėjosi, lyg jam prieš akis skleistųsi slaptas sąryšis. Kiekvienas faktas turi savo priežastį. Kokia buvo bičiulio mirties priežastis? Vieną po kitos grafas perkratinėjo galimybes, kurios pamaži šakojosi, virsdamos į Porfirijaus medį.

Ar mirties priežastis buvo vidinė, ar išorinė? Policianas gyveno keturias dešimtis metų. Nelabai galėjo mirti nuo senatvės. Gal jį kamavo kokia ūmai prasiveržusi lėtinė liga? Bet karštligės priepuoliai veikiau buvo išorinės priežasties – užkrato – ženklas. Jį galėjo užnešti ir negyvos medžiagos, pavyzdžiui, pagedęs vanduo ar ligos prisigėręs oras, ir gyvi padarai, pavyzdžiui, žiurkės ar musės, ir tokios antgamtinės būtybės, kaip Mirties angelas, ištikęs Egipto pirmgimius. Klejodamas nuo karštinės poetas šaukė, kad priešas dabar jį suradęs. Jei čia jis turėjo galvoje užkratą, tai šis buvo užneštas tyčia – užneštas žmogaus. Priėjęs savųjų samprotavimų galą, grafas išsigandęs konstatavo, kad logika bus padariusi jį paslapties dalininku. Už šios mirties slėpėsi žmogžudystė. Kad nebūtų nusikaltimo bendrininkas, sąžinė vertė Piką aiškintis, kas yra žmogžudys.

Pikas iškėlė pats sau septynis klausimus, kuriuos privalo kelti kiekvienas juristas, viešai tiriąs nusikaltimą. Jis balsiai padeklamavo lotynišką eilėraščio eilutę, palengvinančią tuos klausimus įsiminti: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, quomodo, quando?* Kas, ką, kur, kokiomis priemonėmis, kodėl, kaip, kada?

Kas? Tai buvo klausimas apie piktadarybės kaltininką. Į jį buvo įmanu tvirtai atsakyti tik radus atsakymą į visus kitus klausimus.

Ką? Tai klausimas apie nusikaltimo objektą. Nužudymo atveju svarbiausias įrodymas buvo pats lavonas, *corpus delicti.*

Kur? Tai klausimas, kurioje vietoje nusikaltimas padarytas. Ar Policianas buvo nužudytas savo namuose, ar kur kitur?

Kokiomis priemonėmis? Čia buvo klausiama apie nusikaltimui naudotas priemones. Šiuo atveju nusikaltimo įrankis buvo ne koks smogiamasis įnagis, ne kardas ar kirvis, ne duriamasis ginklas, ne durklas ar stiletas, ir ne smaugiamoji priemonė, ne virvelė ar priegalvis, – ne, tai buvo slaptas ginklas, vienintelis, nepaliekąs žaizdos, užtat sukeliąs karštligę – nuodai.

Kodėl? Tai buvo klausimas apie nusikaltimo motyvą. Kiekvienas nusikaltimas buvo žmogiškosios silpnybės padarinys. Žmogžudystės motyvas turėjo būti mirtina nuodėmė. Apsvarstęs visokias galimybes, Pikas rado šešias skirtingas istorijas: pavydą, turto geidimą, gašlumą, įniršį, godulį, puikybę. Ar galima nužudyti žmogų ir iš tingumo? Padvejojęs Pikas galiausiai šią galimybę atmetė.

Kaip? Tai buvo klausimas apie nusikaltimo aplinkybes. Ar žmogžudystė buvo padaryta dėl ūmaus jaudulio priepuolio, ar ji buvo šaltakraujiškai ir klastingai suplanuota?

Kada? Tai buvo klausimas, kuriuo laiku nusikaltimas padarytas. Jei žmogžudystei buvo pasitelkti nuodai, galbūt ji buvo

rengiama jau ištisus mėnesius. Nuodai galėjo būti įduodami po lašelį, pamaži silpninant kūną, kol paskui jį ūmai, karštligės apimtą, per kelias savaites ar dienas perveikia vidinė ugnis.

Pikas buvo patenkintas savo mąstymų rezultatais. Ponia Dialektika dar niekados nebuvo palikusi bėdoje savo tarno, nepaliks jo ir šįkart. Tą akimirką nepalaužiama grafo valia tvirtai ryžosi, pasitelkdama logiką, atskleisti nusikaltimą ir taip atkeršyti už draugą ir nubausti jo priešą.

Tačiau kas gi buvo tas paslaptingasis Policiano priešas? Per visus tuos metus, kol Andželas su Džiovaniu buvo įsileidę į filosofinius disputus, vyresnysis bičiulis jam niekados nekalbėjo apie priešininkus, tarytum čia būtų buvusi šiaip jau beatodairiško jo atvirumo riba.

Pikas su Policianu daugeliu atžvilgių buvo priešingi vienas kito poliai. Biografas, kada nors sumanęs sekti Plutarcho pavyzdžiu ir panūdęs paraleliai aprašyti abiejų vyrų gyvenimus, būtų įstengęs vien konstatuoti, kad po ankstyvos jų tėvų mirties abiejų keliai pasuko visai skirtingomis kryptimis. Džiovaniui niekados nereikėjo pačiam rūpintis, kaip išgyventi, o Andželas dėl duonos kąsnio tapo Lorenco de Medičio kanceliarijos sekretoriumi. Pikas iki dvidešimt trečiųjų gyvenimo metų lavino protą įvairiuose universitetuose, o Policianui buvo dvidešimt vieneri, kai Lorencas jam patikėjo auklėti savo sūnus. Mąstytojas galėjo sau leisti samdytis iškilius graikų, hebrajų ir arabų kalbų mokytojus, o poetas fantastiškas klasikinių kalbų žinias sukaupė didžiąją dalimi mokydamasis savarankiškai. Tapęs protonotaru gležname amžiuje, Pikas dela Mirandola atsisakė visų kitų bažnytinių titulų, o Andželas Policianas visą gyvenimą dairėsi prebendų, bet vis tiek pajėgė tapti tik Florencijos kapitulos kanauninku.

Tai buvo ne vienintelis nusivylimas Policiano gyvenime. Eilėraštyje *La Giostra*, „Turnyras", jis apdainavo Lorenco brolio Džiuliano pergalę 1475 metų miesto turnyre. Tačiau Medičių sėkmė pelnė ne vien šlovę, bet ir pavydą – per pasikėsinimą katedroje Džiulianas buvo nužudytas. Andželui neteikė pasitenkinimo būti Lorenco sūnų, Pjero ir Džiovanio, namų mokytoju. Dona Klarisa norėjo, kad vaikai skaitytų ne pagonių eiles, bet psalmes. Kandžių žodžių teko Policianui klausytis Kafadžiolo viloje, kur jis mokė savo ne itin pagavius auklėtinius. Lorencas atsiprašinėjo už savo dievotą romietę žmoną ir atleido poetą ir filologą nuo mokytojo priedermių. Medičių viloje prie Fiezolės toskanietiškos eilės guodė praeitį apgailintį ir ateities bijantį Policianą.

Paskui atėjo išsiskyrimas su globėju. Kažkas (priešas?) jį įskundė. 1479 metų gruodį Policianas atsisveikino su vila. Klaidžiojo iš vieno miesto į kitą, kol galų pagalėje kardinolas Gonzaga jį pasikvietė Mantujon. Ten Andželas per tris dienas sukūrė savąjį *Orfeo*, pastoralę apie graikų dainių, kuris, netekęs numylėtosios, nužengė į požemių pasaulį ieškoti josios šešėlio.

Namų ilgesys parviliojo Policianą atgal į Florenciją. Jis parašė ilgą laišką Lorencui, prašydamas atleisti už savo dirglų charakterį. Taurusis ponas priėmė sūnų paklydėlį ir net paskyrė jį Florencijos *Studio* galva. Čia Andželas klasikų glosomis įrodė savo neprilygstamas lotynų ir graikų kalbų žinias. Tačiau neilgai truko, iki jis įsivėlė į literatūrinius vaidus. Florencijoje buvę mokslininkai graikai iš aukšto žvelgė į vyrą, tvirtinusį, kad jis geriau už juos pačius moka jų gimtąją kalbą. Michaelas Marulas Konstantinopolietis lengvabūdiškomis eilėmis pelnė Italijos rūmininkų prielankumą. Tos įmantriai miglotos eilės erzino visados blaiviai mąsčiusį poetą.

Naujasis Medičių bibliotekininkas buvo vienas tų kitų graikų, kurie, Konstantinopoliui žlugus, pabėgo Italijon. Janosas Laskaris traukė per Rytų vienuolynus, medžiodamas rankraščius. Sėkmingiausias jo laimikis buvo kodeksas, į kurį „paskutinysis graikas", Bizantijos vienuolis Maksimas Planudesas, surinko pikantiškiausias ir elegantiškiausias Elados epigramas. Policianas pasipiktino, kai Laskaris šią *Anthologia* dedikavo Pjerui de Medičiui, kuris mokinio metais graikų poezija veikiau tik koktėjosi. Arogantiškasis jaunuolis, kuris, tėvui mirus, perėmė valdžią, visokiausiais būdais davė savo buvusiam mokytojui suprasti, kad šis jo aplinkoje nebėra pageidaujamas.

Paskui atėjo paskutinysis nusivylimas. Policianas paprašė naująjį popiežių padovanoti jam kokią nors garbės tarnybą. Jo Šventenybė Aleksandras VI atsiuntė žinią, girdi, jam būsią malonu šį mokytą tarną paskirti apaštališkuoju bibliotekininku, tačiau neužsiminė apie kardinolo purpurą, kurio kanauninkas jau seniai tikėjosi. Andželas lyg įsiskaudinęs Achilas tūnojo užsidaręs namuose, kol jį užklupo karštligė, nuo kurios jam buvo lemta pasimirti.

Dabar, apmąstydamas Policiano likimą, Pikas suvokė, koks kur kas audringesnis ir skausmingesnis jis buvo už jo paties gyvenimą. Bičiuliui nebuvo lemta net ramiai numirti. Formos meistras mirė deginamas tokių kraupių kančių, kad jo gulbės giesmė virto kankinio riksmu. Ar Andželas žinojo, kas jį nužudė? Šis klausimas pakišo grafui vieną mintį. Galbūt kam nors Policiano sielos paslaptys buvo dar geriau žinomos nei Savonarolai?

Užsimetęs pilką apsiaustą su kapišonu, Pikas sutemus leidosi į prastuomenės kvartalą. Vis giliau skverbdamsis į vis siauresnių gatvelių labirintą, jis prisiminė savo pažintąsias moteris. Jo kūnas (ne, jo dvasia) buvo silpna. Atėjęs prie ieškomų namų,

jis purvinu batu spyrė į duris. Blyškiaveidė Mirtis koja beldžiasi ir į skurdžių lūšneles, ir į turtingųjų rūmus, sakė Horacijus. Ar tai jis buvo Mirtis?

Durų plyšelyje pasirodė vaiko akis.

– Ko pageidaujate, pone? – patyliukais paklausė mergaitė.

– Pašauk motiną, – tarė Pikas. – Noriu su ja pasišnekėti.

Akis pradingo ir durys užsidarė. Baimindamasis, kad praeiviai gali jį atpažinti, Pikas ėmė krumpliais barbenti šakotą lentą.

Durys brūžtelėjo per molio aslą. Išvydęs svečio drabužius, veidas atrodė nustebęs. Paskui raudoni, hena dažyti plaukai nusilenkė jam:

– Eikš vidun, pone, eikš vidun.

Pikas nejaukiai žvalgėsi patamsyje, kur jo trumparegės akys iš pradžių įstengė įžvelgti tik stalo ir suolo kontūrus. Gilumoje jis spėjo esant dar ir alkovą.

– Gal norėsite ko atsigerti? – paklausė moteris, šluostydamasi rankas į aptemptą raudoną liemenėlę, iš kurios kone ligi pačių spenelių buvo matyti išvirtusios krūtys.

Pikas papurtė galvą.

– Atėjau ne gerti ir ne...

Moteris pamerkė akį, ir jis sutrikęs nutilo.

– ... bet jūs gausite uždarbį, – skubiai pridūrė jis. – Noriu tik kai ko paklausti. Ar pažįstate kaimynystėje gyvenančias mergaites?

Moteris linktelėjo.

– Ieškau mergaitės, kuri vakarais kartais keliauja į Fiezolę.

– Apie tai nieko nežinau, – tarė moteris.

– Raitomis ant mulo.

– Ne, pone.

– Tai gal tada pažįstate kanauninką Andželą Policianą? – vėl pamėgino Pikas.

– Nesu tokio nė girdėjusi, – atsakė ji atžariai.

Tada grafui toptelėjo puiki mintis.

– O gal pažįstate mergaitę vardu Simoneta? – paklausė jis.

Moteris alsiomis akimis pažvelgė į jį. Paskui iš lėto tarė:

– Simoneta mirė.

Mergaitė

Pikas iškrapštė floriną iš ožkos odos kapšelio. Pastvėrusi pinigą, moteris užsikišo jį tarpkrūtin. Padėdama grafui nusivilkti sunkų apsiaustą, pirštų galiukais ji brūkštelėjo per medalioną, kabantį ant grandinės jo pasmakrėje.

Emblemoje, kurią Pikas prieš dešimtį metų pats sau sukūrė, buvo pavaizduotos trys apsikabinusios nuogos moterys. Vidurinioji, ranka lengvai liesdama kairiosios petį, jau ilgesingai kreipė žvilgsnį į dešiniąją. Nuo kitų dviejų, begėdiškai demonstruojančių savo kūnus, ši Gracija skyrėsi tuo, kad žiūrovui buvo droviai atsukusi nugarą.

Parodžiusi pirštu į raides viršum bronzos atvaizdo, moteris paklausė:

– Kas čia parašyta?

Pikas perskaitė ir išvertė tris lotyniškus žodžius:

– PULCRITUDO – AMOR – VOLUPTAS: Grožis – Meilė – Smagybė.

Jis ėmė pasakoti, kad visa meilė randasi iš grožio reginio ir baigiasi geismo patenkinimu.

Ūmai jį suėmė miglotas troškimas griebti raudonplaukę moterį, nusitempti ją į tamsųjį lizdą kambario gilumoje, gyvam pasilaido-

ti šiltuose jos skreito kvapuose ir pajusti seniai nebepatirtos smagybės liepsną. Tačiau grafas sutramdė aistrą ir tvirtu balsu baigė:

– Kalbu ne apie žmonių tarpusavio, bet apie Dievo meilę.

– Tai argi čia ne moterys susikabinusios? – netikėdama paklausė moteris.

Pikas mąsliai pasitrynė šnerves. Kaip reikėjo išaiškinti jai, kaip veikia simbolis? Nejau žmogus, savo paradoksais privertęs nutilti visus šių laikų mokslo vyrus, net neįstengtų prastuomenės moteriai paaiškinti, kaip Dievas čia vaizduojamas trilypiu pavidalu? Visų pirma, Dievas – tai pats savimi patenkintas tobulas Grožis. Sykiu Dievas – tai perteklius Meilės, kuriančios pasaulį, nes geidžiančios jame išsilieti. O galiausiai Dievas – tai aukščiausioji Smagybė, grįžtanti į savąją versmę ir susitaikanti pati su savimi.

– Tos moterys – netikros moterys, – tarė Pikas. – Jos vaizduoja ką kita. Esama kai kurių daiktų, kurių neįmanu perteikti žodžiais.

Moteris klausiamai pažvelgė į jį.

– Pavyzdžiui, Grožis. Žemėje esama visokių gražių daiktų: brangakmenių, gėlių, paukščių, žmonių... jie visi skirtingi, o vis tiek turi ką nors visiems bendra – Grožį. Visi gražūs dalykai praeina, bet Grožis – ne. Mes regime grožio formas, tačiau jo paties išvysti negalime.

– O kodėl negalime?

– Todėl, kad jis priklauso kitam, aukštesniam pasauliui, – tvirtai atitarė Pikas. – Dvasios pasauliui. Ir vis dėlto mums, žmonėms, reikalingas koks nors paveikslas, kad įstengtume Grožį vaizduotis. Gražiausias mums žinomas dalykas yra moters kūnas. Tačiau deivės kūnas yra tobulesnis už žmogaus. Todėl Grožis čia pavaizduotas kaip nuoga deivė.

Moteris klausėsi sučiauptomis lūpomis. Veikiausiai ji dar niekados neturėjo kliento, kuris imtų jai dėstyti filosofinius samp-

rotavimus. Moters domesys paglostė Piko ssavimeilę, ir jis įniko toliau kalbėti. Prieš du tūkstančius metų, pasakė, išmintingas žmogus įžvelgė, kas yra Meilė. Žvelgdamas į moterį, jis pakartojo dieviškąją Platono frazę iš *Puotos:*

– Meilė – tai Grožio keliamas geismas.

– Aš tuo netikiu, – tarė moteris.

– O kas gi tada yra Meilė? – sudirgęs paklausė Pikas.

– Juk visi žino, kas yra meilė, – atsakė moteris. – Meilė yra tai, ką mes jaučiame kitam žmogui, pavyzdžiui, motina – kūdikiui.

Ji mostelėjo ranka jai už nugaros buvusio alkovo pusėn, kur Pikas dabar pastebėjo duris jam atidariusią mergaitę, tyliai ten gulinčią ir klausančią jųdviejų pokalbio. Ūmai grafas susigėdo, nes jam geismą sukėlė tai, kas buvo sykiu ir paviršutiniškesnis, ir gilesnis dalykas nei Grožis, – kūnas.

– Papasakokit man apie Simonetą, – tarė jis staiga.

– Sėskitės, pone, – atsakė moteris.

Tik dabar grafas suprato, kodėl jis paminėjo Simonetos vardą. Policianas buvo poetas ir, kaip visi poetai, nuolatos ieškojo to paties. Ieškojo garsų atbalsių, susišaukiančių žodžių, rimų, kartojančių vienas kitą vis tose pat strofose, vaizdų, nuolatos grįžtančių ilgesingų svajų pavidalu.

Visas apdainuotąsias moteris Andželas visados regėjo kaip vieną vienintelę mylimąją. Išvydęs Simonetą Vespuči, jis suprato matąs moterį, kuri galėtų būti sykiu ir jo motina, ir sesuo, ir duktė. Merginai mirus, jis mėgino jos pamėklę prikelti eilėmis. O tiems mėginimams nepasisekus, ėmė ieškoti jos kūno tarp moterų, atsiduodančių svetimiems vyrams. Neįstengdamas nė šitaip susigrąžinti jos paveikslo, Policianas, kaip kiekvienas tikras poetas, įsimylėjo vardą: Simoneta.

Piko spėlionė buvo teisinga. Jis nejučiomis žengė keliu Kaba-

los, ieškančios daiktų esmės žodžių skambesyje ir Dievo mįslę aiškinančios Jo vardo raidėmis.

Grafo akys spėjo apsiprasti su prieblanda, tad dabar jis galėjo atidžiau apžiūrėti klausytoją. Ji buvo pasidažiusi iriso pudra – veikiau ne tam, kad oda atrodytų baltesnė, o norėdama paslėpti odą subjaurosius raupų pėdsakus. Tik žalias atokiai viena nuo kitos išsidėsčiusių akių spindesys leido numanyti, koks patrauklus kitados turėjęs būti jos apvytęs kūnas. Moteriai kalbant, Pikas pastebėjo, kad burnoje jai trūksta dviejų dantų. Visame kvartale ji žinanti tik vieną moterį, vardu Simoneta. Užvakar, Visų Šventųjų šventės išvakarėse, ta mergaitė pasimirusi nuo nežinomos karštligės.

– Ar ji čia šalimais gyveno? – paklausė Pikas.

– Ne, tolėliau, Arno pakrantėje.

– Viena?

– Ji gyveno pas savo tetą ir krikštamotę.

– Ar tai sena moteris? – paklausė Pikas, prisimindamas Kristoforo pasakojimą.

– Taip, dar ir už mane senesnė, – su kartėliu tarė moteris.

– Kodėl ji gyveno ne pas tėvus?

– Kiek žinau, tai vargetos nuomininkai, jie turi per daug vaikų ir neįstengia visų išmaitinti. Vyriausiąją dukterį išsiuntė į miestą užsidirbti pinigų.

– Kaip?

– Pardavinėti vienintelį turimą turtą, – atsakė moteris. – O dabar ji jau mirusi. Štai kas nutinka tokioms moterims kaip mes. Arba vyrai mus nužudo dėl pinigų, arba mes nuo jų susilaukiame vaikų ir dvesiame gimdydamos.

Moteris atsiduso. Pikas vėl siekėsi kapšelio, tačiau ji rankos mostu jį sustabdė.

– Ne, pone, jūs man ir taip per daug davėte. Mano padėties moteris juk niekaip negali pradžiuginti tokio aukštakilmio vyro.

– Ir dar kaip gali, – tarė Pikas. – Pasakokit toliau. Ar ką nors žinote apie tos mergaitės klientus?

– Ji buvo dar vaikas. Tausodama ją, teta slėpė ją nuo prastuomenės ir duodavo tik turtingiems ponams, geidžiantiems nekaltų mergelių.

– Mergelių?

– Taip, jie kraupiausiai bijo ligų, kurias šiandien galima susigriebti nuo moterų. Todėl reikalauja mergaičių, kurių dar niekas kitas nėra prisilietęs.

– Bet juk neįmanoma likti mergele?

– Esama būdų įtikinti vyrus, kad jie miega su nekalta mergele. Man to nevalia būtų jums pasakoti, pone, bet iš drabužių matau, kad nesate mūsų padermės klientas. Kaip gavote mano adresą?

– Man jį davė namų tarnas, – šaltai atsakė Pikas. – Sakykit, kada mergaitė bus laidojama?

– Rytoj rytą, – atitarė moteris, – Mažesniųjų brolių koplyčioje. Aš jos beveik nepažįstu. Nepragyveno šiame kvartale nė pusmečio. Užvakar dar buvo gyva, o dabar jau pasimirusi. Kas bus su mano dukrele? Nenorėjau, kad ji atsidurtų Ospedalėje.

Paėmusi besipriešinančią mergytę iš alkovo, moteris prisispaudė ją prie raukšlėtos krūtinės. Pikas pasiėmė apsiaustą, padėjo ant stalo floriną ir skubiai išėjo.

Kitą rytmetį Činas nustebęs pažvelgė į savo pono juodo aksomo kepurę ir liemenę. Pikas mėgino paaiškinti asmeniniam tarnui vis dar tebegedįs Policiano. Gal šis melas ir buvo tiesa. Jam atėjus į Arno pakrantę, upę dengė rudeninių miglų marška. Jeigu tik jam užtektų drąsos perplaukti šį Stiksą, galbūt jis išvystų bičiulio šešėlį.

Tačiau grafas leidosi prie koplytėlės, greta kurios stovėdamas laukė pulkelis sužvarbusių moterų. Pikui prie jų prisidėjus, šnypštimas nustelbė kūkčiojimą. Įtarios akys įsmigo į jį. Septyniskart suskambus kampanilės varpui, iš už kampo pasirodė laidotuvių eisena. Priekyje žengė akolitas ir žilas kunigas. Jiems įkandin keturi mažesnieji broliai nešė baltą medinį karstą. Koplyčios vartai stebuklingai atsivėrė. Eisena suėjo į belangę patalpą. Paskui karstą šlubčiodama ėjo senyva moteris, lyg šydą spaudžianti prie skruostų juodą skepetą. Jai iš paskos vidun nutipeno ir kitos moterys.

Karstas buvo pastatytas tarp dviejų žvakidžių centriniame plote. Grafas liko bestovįs šaltos ir drėgnos patalpos gale, iš ten dalyvaudamas apeigose. Kunigas juodu arnotu atsiklaupė prieš altorių ir ėmė melstis prislopintu balsu. Jis meldė Viešpatį, kad šis atleistų Savo Simonetai jos trumpo gyvenimo nuodėmes. Argi ji ne daug mylėjusi, kaip kad Marija Magdalietė?

Po mišių kunigas vėl atėjo į centrinį plotą. Smilkydamas ir šlakstydamas švęstu vandeniu jis dukart apėjo velionę. Paskui nešėjai vėl užsidėjo ant pečių atvirą karstą. *In paradisum deducant te angeli,* tenuves į rojų tave angelai. Ar Andželas su ja ten pasimatys?

Žengdamas įkandin pulko į kapinaites po kiparisais, Pikas mąstė apie karste gulintį mažutį mergaitės kūną. Šis dabar keliavo visų mirtingųjų keliu. Savonarola kalbėjo apie kitą Simonetą, sunykusią lyg žolė. Dabar kunigas, paskutinįsyk laimindamas, pasilenkė prie kone perregimo numirėlės veido. Nustebindamas grafą, jis pavadino mergaitę Marija.

Ar jis čia stovėjo ne prie to kapo? Kunigas velionės nevadino Simoneta. Grafas smalsaudamas prisiartino prie kapo krašto. Trys mažesnieji broliai virvėmis leido dabar jau uždengtą karstą į siaurą duobę. Lengvai naštai apačioje krestelėjus ir sustingus, senyvoji moteris paėmė šviežių žemių gurvuolėlį ir sutrynė jį viršum atviro kapo. Pilkais drabužiais apsidariusios moterys viena po kitos sekė jos pavyzdžiu.

Pikas palaukė, kol bus pats paskutinis. Nusimovė juodo aksomo pirštinę, pasilenkė ir pasėmė drėgnų ir šaltų žemių. Akmenukas barkštelėjo į baltų rievių išvagotą karstą. Atmink, žmogau, kad dulkė esi ir į dulkes sugrįši. Niekas, net jis pats, nepagalvojo atnešti gėlelės jai, mistiškajai rožei.

Kunigas atsisveikino su senyvąja moterimi ir pradingo su trimis jaunais broliais. Duobkasys trumpu kastuvu pamažu ėmė stumti į duobę žemės grumstus. Prastuomenės moterys išsirikiavo į pilką gretą priešais mergaitės krikštamotę. Viena po kitos moterys stvarstė jos ranką, kuždėjo tylius paguodos žodžius, o paskui skubiai žengė šalin, lyg būtų nusimetusios naštą. Ir dabar grafas buvo paskutinis. Jis vienas vilkėjo juodai, tarytumei būtų pati Mirtis, pasirodžiusi kapinėse pasižiūrėti, ar Lemties deivė pareigingai atlikusi savo užduotį.

Priėjęs prie senyvosios moters, Pikas pažvelgė jai į nuo ašarų paraudusias akis. Ką tos akys regėjo paskutinėmis dienomis? Ant liežuvio jam sukosi klausimas, tačiau susitvardęs grafas tik ramiai tarė:

– Ponia, leiskite jums pareikšti užuojautą vardu kito žmogaus, kuris pats nebegalėjo ateiti.

Moteris iš lėto papurtė galvą:

– Aš jūsų nepažįstu, pone.

– Esu didžiai garbingojo Policiano bičiulis, – pasakė Pikas, neminėdamas savo vardo.

Moters akyse ūmai pasirodė įtarumas.

– Policiano? Juk jis miręs. Kaip ir Marija.

– Ar ji buvo vardu Marija? – pusbalsiu paklausė Pikas, linkteldamas greta jų pilamo kapo pusėn.

– Žinoma, Marija.

– Kodėl tada buvo žinoma kaip Simoneta?

Moters veidas skausmingai persikreipė, lyg šis vardas jai būtų priminęs nenorimą prisiminti dalyką. Galiausiai ji tarė:

– Vadinome ją taip todėl, kad jis to norėjo.

– Kas?

– Garbingasis ponas. Argi nežinojote?

– Turite man viską papasakoti, – tarė Pikas. – Tai svarbu. Tai susiję su jo, o gal ir su jos mirtimi. Kur galėtume pasikalbėti prie keturių akių?

– Čia, – karčiai atitarė moteris. – Juk matote, kad čia daugiau nieko nebėra.

Skubiai apsižvalgęs, grafas išvydo tuščias kapinaites po pilku lyg švinas dangum. Jis mostu parodė akmeninį suolelį prie vieno giminės sarkofago. Jiedu drauge nuėjo tenai per vis dar miglų apklotas kapines. Pikas mąstė apie savo senutę motiną, kuri buvo mirusi kaip ir ši šviesiaplaukė mergaitė, ką tik išsileidusi į savo trumpą kelionę užmarštin.

Jiedviem galiausiai susėdus greta vienas kito, grafas kukliai prisitatė esąs Džiovanis Pikas. Papsakojo moteriai, ką buvo girdėjęs apie bičiulio mirtį, tačiau nutylėjo, jog būkštauja, kad už šios mirties slypi žmogžudystė. Senyvoji moteris savo ruožtu papasakojo, kaip ieškojusi turtingo globėjo mergaitei, dar tokiai

jaunai ir nepatyrusiai. Per vieną garbingojo pono tarną ji susipažinusi su jo namų prievaizdu. Jiedu sutarę, kad moteris kartą per savaitę sutemus atvesianti mergaitę į Fiezolės vilą, kur ši susitiksianti su prievaizdo ponu. Prievaizdas pažadėjęs, kad mergaitei būsią dosniai atsilyginta už pataranvimus, su sąlyga, kad ji neprisileisianti jokių kitų vyrų. Teta šį netikėtą pasiūlymą labai mielai priėmusi.

Taigi Policiano ūkvedys pats rūpinosi slaptais savo pono ir mergaitės susitikimais.

Pikas nusprendė kuo greičiau jį išklausinėti. Tuo tarpu moteris dėstė, kaip kanauninkas liepęs mergaitei būtinai pasikeisti vardą.

Pikas prikando lūpą. Kad ir neteisingai spėliojo, o vis tiek teisingai atspėjo. Bičiulis perkrikštijo Mariją į Simonetą, norėdamas prikelti iš pelenų ankstesniąją meilę. Taip žodis tapo kūnu. Tačiau suteikdamas kūną savo svajonei, bičiulis jį sykiu ir pasmerkė pragaiščiai. Antroji Simoneta mirė tokia pat jauna, kaip ir pirmoji. Ar šis vardas buvo josios mirtis?

– Kada Simoneta susirgo? – paklausė grafas.

– Prieš dešimtį dienų negalia atsinaujino, – atitarė senyvoji moteris.

– Kas per negalia?

Moteris tvirčiau susisupo į skarą.

– Nežinau, – tarė. – Mūsų luomo žmonės neturi pinigų gydytojui sumokėti. Garbingajam ponui mirus, ją suėmė karštligė, ir aš iš pradžių pamaniau, kad jis bus susirgusi iš meilės sielvarto, bet ji netrukus pasitaisė. Prieš dešimtį dienų karštligė vėl atsinaujino. Ji skundėsi vidurių skausmais ir negalėjo išlaikyti maisto. Galiausiai pradėjo klejoti. Prieš keturias dienas pasišaukiau vieną mažesniųjų brolių, kad tas duotų jai kokių žolynų,

tačiau jis, išklausęs išpažintį, pasakė niekuo nebegalįs padėti. Kitą vakarą ji ir pasimirė.

– Kada jiedu su kanauninku buvo paskutinį kartą susitikę?

– Išgirdusi, kad garbingasis ponas susirgo, nusprendžiau, kad bus saugiau daugiau pas jį nebevaikščioti. Bijojau, kad Marija neužsikrėstų maru. Tačiau ji žūtbūt norėjo su juo pasimatyti ir pasikalbėti. Mėginau jai išmušti tą mintį iš galvos, tačiau ji tol prašėsi, kol vieną vakarą mudvi vėl nujojome į vilą...

Moteris ūmai nutilo.

– O tada? – paklausė Pikas.

– Ten jau buvo lankytojas, – tarė moteris dvejodama.

– Kas ten buvo?

– Kunigas, – prisipažino moteris.

– Ar ten buvo brolis Džirolamas?

Lyg ir susigėdusi, ji linktelėjo.

– Jūs viską žinote, pone.

– Ar jis kurią nors iš judviejų matė?

– Ne. Jis atėjo suteikti paskutiniųjų sakramentų. Mudvi laukėme gretimame kambaryje. Jam išėjus, mudvi abi įėjome į miegamąjį.

– Kaip atrodė Policianas?

– Jis šypsojosi pats sau vienas, lyg nebejustų jokių kančių. Mudvi pažinęs, paprašė mane išeiti. Marija pasiliko prie jo budėti. Aš laukiau gretimame kambaryje, ant suoliuko, bet užmigau. Anksti rytą mane pažadinusi, ji pasakė, kad jis mirė. Tada mudvi išsyk iškeliavom.

– Argi galėjote nepastebėtos išeiti iš namų?

– Ten esama slaptų durų, pro kurias visados galėjom įeiti ir išeiti niekam nematant.

– Ar prievaizdui tos durys buvo žinomos?

– Aišku, – atitarė moteris. – Juk jis visados iš vidaus atšaudavo skląstį. Ir tą vakarą jis mudvi įsileido. Tačiau mudviem pasibeldus į jo kambario duris pasakyti, kad kanauninkas mirė, ten niekas neatsiliepė. Pabijojusi, kad tarnai gali mudvi pamatyti, skubiai ją išsivedžiau. Po trijų dienų išgirdome, kad garbingasis ponas jau kitą dieną buvo palaidotas.

Pikas susimąstė. Marija mirė nuo tos pat karštligės, kaip ir Policianas. Ji girdėjo jo paskutiniuosius žodžius. Gal kas nors ją nunuodijo dėl to, kad ji per daug žinojo?

– Ar Marija jums ką nors pasakojo apie garbinogojo pono mirtį?

– Sakė, kad jis ramiai pasimirė jos glėbyje.

– Ar jis dar ką nors jai pasakė?

– Nežinau, – tarė moteris. – Aš jos to niekados neklausiau, o ji pati irgi nieko apie tai nepasakojo.

– Gal ji kur nors ką surašė?

Moteris gūžtelėjo pečiais:

– Mes nemokam rašyti.

Tada Pikui kai kas šovė į galvą.

– O kodėl jos tėvų nebuvo laidotuvėse?

– Jie nedrįso atkakti į miestą.

– O kodėl?

– Gėdijosi, kad atsiuntė Mariją pas mane, – atsistodama pasakė moteris.

– Kokio amžiaus buvo Marija?

– Keturiolikos metų, pone, – atitarė moteris.

Pikas sutrikęs nutilo. Galiausiai pasirausė kapšelyje ir tarė:

– Duosiu jums šiek tiek laidotuvėms apmokėti.

Moteris atsisakė sumurmėdama:

– Policiano prievaizdas sumokėjo už pamaldas.

– Frančeskas? Kodėl?

– Pasakė norėjęs atitaisyti garbingojo pono aplaidumą. Jos tėvai netrukus gaus pinigus.

– Marijos seserys nebebus pas mane siunčiamos, – tarė moteris stodamasi ir atsisveikindama.

Moters pasakojimas taip pribloškė Piką, kad jis dar valandžiukę liko susimąstęs sėdėti. Reikėjo duoti jai pinigų mišioms už velionę užsakyti. Bet tai dar bus galima atitaisyti. Jis prisiminė antrąją Simonetą. Simonetos Vespuči gimimo vieta buvo *Porto Venere,* Veneros uostas, toji pakrantės vieta, kur pati deivė išplaukė iš jūros bangų. Mergina atkako į Florenciją, ir visas miestas kraustėsi dėl jos grožio iš proto. Džiulianas de Medičis buvo ją įsimylėjęs kaip kitados karo dievą buvo suėmęs geismas laimėti meilės deivę. Džiulianas užsakė Alesandrui di Marianui Filipepiui, tapytojui Sandrui Botičeliui, pavaizduoti ją vėliavoje, su kuria leidosi į turnyrą. Visos moterys garbino tą merginą, visi vyrai dievino ją. Tačiau ji liko ištikima savo sutuoktiniui, keliautojo ir atradėjo Vespučio sūnėnui. Ką dievai myli, tą jauną pasiima pas save. Sulaukusi vos dvidešimt trejų metų, anoji Simoneta pasimirė. Taip ir Dantės Beatričę, ir Petrarkos Laurą lyg aguonas pakirto Mirties arklas.

Tačiau Simoneta ir toliau gyvavo abiejuose paveiksluose, nutapytuose Džiovanio bičiulio Sandro – viename ji, kaip jauna Venera, plaukė iš jūros kriauklėje, pavasario vėjo genamoje į krantą; kitame stovėjo kaip jau brandesnė Venera – susimąsčiusi ir užsisvajojusi apie nepermaldaujamai aplink nykstančią jaunystę. Tokie paveikslai šios antrosios Simonetos niekados neįamžins. Net Policianas negalėjo jos paminėti pastorale. Pikas ryžosi išplėšti ją iš mirties glėbio, pasitelkdamas į pagalbą protą.

Portretas

Pikas susimąstęs žvelgė į rutulio pavidalo veidrodį savo miegamajame. Saulės gelsvumo garbanos švietė aplink išblyškusį veidą, ir dėl to jis atrodė jaunesnis nei nugyventi trisdešimt vieneri metai. Šešiolikametį jaunuolį Fičinas vadino jį angelu. Dirstelėjęs į savo apdarus, grafas šyptelėjo. Juodas angelas. Vadinasi, velnias? Liuciferis, geidęs viską žinoti ir todėl prakeiktas.

Valandžiukę Pikas dvejojo, ar vėlei neapsivilkus skaisčiai raudonos, aukso siūlais siuvinėtos liemenės, tačiau pilkais debesimis aptrauktas dangus ragino jį tol dėvėti gedulo drabužius, iki jis įmins Policiano mirties mįslę.

Pasišaukęs Kristoforą, grafas pasakė jam išvykstąs į vilą.

– Į Kverčetą? – išsigandęs sušuko sekretorius. – Juk neketinate ten vienas keliauti?

– O kodėl ne? – paklausė grafas.

– Todėl, kad aplink karas, monsinjore. Prancūzų kariuomenė traukia artyn. Girdėjau, kad jau visur siautėja plėšikų gaujos, puolančios ir tuštinančios pavieniui stovinčius namus.

Grafas atsiduso:

– Dieną nėra pavojinga. Rūpintis tau teks tik tada, jei vakare nesugrįšiu.

Akimirksnį jis dar dvejojo, ar pasakyti tikrąjį savo kelionės tikslą, bet šiek tiek vėliau, jodamas įkalne į Fiezolę, džiaugėsi neatsidžiaugė neprasižiojęs. Jeigu žudikas vienaip ar kitaip sužinotų, jog kas nors seka jo pėdomis, jis tikrai mėgintų sunaikinti savo piktadarybės pėdsakus.

Dabar buvo lapkritis. Pikui šiurpą kėlė Ruduo, tas nuplikęs, kojas velkantis vyras, kuris savo blankiai pilkšvu miglų apsiaustu skelbė artėjančią metų pabaigą. Numylėtas jo metas bu-

vo Pavasaris, nelyg deivė spindulingu rūbu, skreite nešanti vasaros gausumą. Taip šis metų laikas buvo pavaizduotas lentoje tapytame paveiksle, kurį Botičelis sukūrė Lorencui di Pjerfrančeskui. Lorenco de Medičio sūnėnas, buvęs Policiano ir Fičino mokinys, užsakė tokį paveikslą. Pikas juo žavėjosi Pjerfrančeskų rūmuose Florencijoje, neįstengdamas nė žodžio pratarti.

Net kambarinės žinojo, kad Simoneta Vespuči buvo modelis, Botičeliui tapant ir jaunas merginas, kurioms po kojų skleidžiasi žiedai, ir žydinčią moterį, žeriančią žiedus iš prijuostės, ir brandesnio amžiaus deivę, liūdinčią dėl artėjančios pavasario mirties. Virš šių trijų Venerų, atsiskleidžiančių žemiška savo gracijų trejybe, sklendė Amūras, kuris buvo aklas, nes, kaip dangiškoji Meilė, pasikylėjęs viršum visokio supratingumo.

Policianas Pikui išaiškino alegorinę sumanymo reikšmę. Žiūrovas turįs šį paveikslą skaityti lyg knygą: iš kairės į dešinę. Pačioje kairėje stovėjo tiesiog ypatingas skaitytojas, *Hermes Trismegistos,* rašto ir filosofijos dievas, blaškąs tamsybių ūkanas, taigi atskleidžiąs dieviškąją tiesą, kuri esanti Meilė.

Pikas susivokė, kad dabar jam pačiam tenka imtis Hermio vaidmens. Galbūt paveikslas galėtų jam padėti perskaityti enigmą. Argi Meilės paslaptis ir Mirties mįslė galų pagalėje abi nėra ta pati misterija? Dievas – tai priešybių vienovė. Tik tas, kuris miršta, akis į akį išvysta dievybę. Kodėl tad žmogus dreba prie mirties slenksčio? Kodėl jis laikosi įsikabinęs žemiškojo grožio, kuris tėra vien dangiškosios tobulybės šešėlis?

Galbūt todėl, kad šešėlis primena savo kilmę, kaip paveikslas leidžia įsivaizduoti tikrovę. Piko mokytojai išmokė jį seno atminties lavinimo meno. Tas, kuris nori įsiminti sudėtingą visumą, visoms paskiroms jos dalims turi duoti vietą regimame paveiksle: salėje, statinyje, parke, kraštovaizdyje, atvaizde. Kiek-

viena paskiroji dalis atgaivina kurį nors žodį, sąvoką, idėją. Tarpusavio ryšį išryškina jų vieta visumoje.

Kaipgi įmanu susieti sąvokas su paskiromis dalimis, kol nežinai, koks jų tarpusavio ryšys? Sprendimą Pikas regėjo priešais save: jeigu pasaulis yra dangiškosios sąrangos atšvaitas, o menas – to atšvaito atvaizdas, vadinasi, meno kūrinio žiūrovas per nuorodų miglas gali įžvelgti paslėptą tinklą, viską jungiantį su viskuo.

Pirmoji problema buvo, kurioj šio paveikslo vietoj derėjo Policiano mirtis. Pavaizduotos buvo trys vyrų figūros. Pirmoji – kūdikiškasis Amūras, nusitaikęs strėle į vieną iš Gracijų: taip įsimylėjęs Policianas nukreipė savo žvilgsnio žaibą į Mariją. Antroji figūra – tai rašto dievas Hermis, kurį toji Gracija pamilo: taip Mariją sugundė poeto žodžiai. Trečioji figūra – tai vėjo dievas Zefyras, spaudžiąs glėbyje nimfą Chlorę, sprūstančią jam iš rankų Floros pavidalu: taip Policianas laikė glėbyje Mariją, kai ši paliko jį kaip antroji Simoneta.

Tačiau kur šiame paveiksle vyksta žmogžudystė? Piko atmintis slydo figūromis, kurios ramiai stovėjo, sustingusios judesyje. Ar jas pastirti privertė poeto mirtis? O gal Pikas apsiriko, ir šis paveikslas vaizdavo ne mirtį, bet gyvenimą?

Spustelėjęs pentinais šyvos kumelės šonus, jis užginė romų gyvulį į paskutinę atšlaitę. Už jos atsivėrė slėnio kriauklė, kurioje slėpėsi Policiano vilos perlas. Tačiau po švininiu skliautu kraštovaizdis nebeteko savo spindesio. Eglių spyglių kilimas slopino tritaktį pasagų bildesį. Netrekštelėjo nė menkiausia pinijų viršūnių šakelė. Net šaltinio nimfos šnabždesys atrodė nutilęs, lyg jo verpete jau būtų apsigyvenusi užmarštis. Visa gedėjo nebesančio šeimininko.

Kas nutiks su vila, nebelikus bičiulio? Reikės paklausti Frančeską. Pikas prijojo prie pat gyvenamojo būsto verandos, iš už

kurios ūmai iššoko dogas. Tarnas atskubėjęs pririšo prie grandinės sarginį šunį, lojimu išgąsdinusį šyvę. Pikas paprašė kaimietiškos išvaizdos tarnaitę pranešti, kad jis atvykęs. Laukė nešildomame galiniame kambaryje, kur jo dėmesį patraukė apskritas paveikslėlis.

Tonde buvo matyti moters profilis niauriai kylančios audros fone. Nors dailininko ranka buvo neįgudusi, Pikas išsyk atpažino svajingą mergaitės žvilgsnį. Jos šviesiai rusvi plaukai buvo perpinti Veneros perlų vėriniu, viršum apnuogintų krūtų kabojo aukso grandinė, aplink kurią vijosi juoda gyvatė. Pikas suprato užuominą: mergaitė mirė lygiai taip pat netikėtai kaip Euridikė, angies įgelta medžių nimfa. Nevilties apimtas Orfėjas nusekė jai įkandin į požemių pasaulį ir meldė Pragaro dievą sugrąžinti ją į šviesą. Tačiau grįždamas dainius per anksti atsigręžė, tad išvydo tik galutinai pradingstantį jos šešėlį. Gal ir Policianas buvo neatsargus?

– Čia Simoneta, – pasigirdo balsas.

Atgręžęs galvą, Pikas pažino Frančeską. Policiano prievaizdas, pagarbiai pasveikinęs grafą, atsistojo greta jo.

– Paveikslas – tik kopija, – tarė. – Vienas Sandro mokinys ją nutapė, nors pats niekados nebuvo mergaitės matęs.

– Paveikslas visados tėra vien kopija, – šyptelėjo Policianas. – Tam tikra prasme visa, ką regime, yra kopija. Mat ir mes patys esame dieviškųjų idėjų atspindžiai.

Jis pažvelgė į Frančeską, ir jo lengvas tonas ūmai pakito:

– Antroji Simoneta irgi buvo tik pirmosios imitacija.

Frančeskas suraukė antakius:

– Antroji? Ką turite galvoje, monsinjore?

– Jūs tai pats žinote, – atitarė Pikas. – Kalbu apie Policiano mylimąją. Nėra prasmės neigti. Jos teta man papasakojo. Žinau,

kad ji čia dažnai lankėsi, žinau ir tai, kad ji čia buvo ir jo mirties naktį. Kodėl man to neparašėte?

Prievaizdas nurijo seilę.

– Iš pieteto. Norėjau pataupsoti jo gerą vardą. Beje, ar tai dabar dar turi kokią nors reikšmę? Ir jis miręs, ir ji mirusi...

– Iš kur žinote, kad mergaitė mirusi?

– Mieste girdėjau, monsinjore.

– Iš ko?

– Iš *Frate,* – prisiversdamas atsakė Frančeskas.

– Ar nebūsiu netaktiškas, jei paklausiu, kodėl kalbėjotės su Džirolamu?

– Ne, monsinjore. Kalbėjomės apie mano pono palikimą. Testamentu jis visą savo turtą paliko Firencės dominikonams. Norėjau paklausti *Frate,* kas tokiu atveju bus su manimi.

– Ir ką jis atsakė?

– Pažadėjo, kad galėsiu tvarkyti pasaulietinius ordino reikalus. Gal norėtumėt ko nors atsigerti, monsinjore?

Tarnaitei atnešus jiedviem vyno, Pikas pastebėjo, kaip Frančeskas ranka meiliai palietė jos petį. Koks ponas, toks ir tarnas. Grafas pasakė norįs dar kartą, galbūt paskutinį, apžiūrėti vilą. Jiems einant per namus, jis lyg šiaip sau paklausė:

– O kur jūs buvote, Andželui mirštant?

– Savo kambaryje viršutiniame aukšte. Miegojau.

– Ir nieko negirdėjote?

– Ne, monsinjore.

– Ar žinote, nuo ko mirė Polcianas?

– Tai buvo kraupi liga, – prislopintu balsu tarė prievaizdas. – Lyg ir kokia karštligė, privariusi jį iki pamišimo, ugnis, deginusi jam vidurius, kaip jis kad taikliai nusakė savo paskutiniame eilėraštyje.

– Argi jūs man nepasakojote, kad paskutinėmis dienomis jis kalbėjo apie jį suradusį priešą? Ar jis niekados neminėjo kokio nors vardo?

– Ne, – susimąstęs atsakė prievaizdas, – galbūt jis turėjo galvoje ne žmogų, o geismą.

– Jo eilėraštis vadinasi *In scabiem*, – linktelėjo Pikas. – Žodis „scabies" reiškia ne vien „niežus", bet nusako ir juslių sudirginimą.

Kiekvienas suserga ta liga, kurios kupina jo dvasia. Galbūt meilės karštligė tapo Policiano lemtimi. Tai gal jis vis dėlto mirė natūralia mirtimi?

– Ką jis valgė ir gėrė? – paklausė Pikas.

– Jis bijojo būti nunuodytas. Todėl maistą ir gėrimą pirma duodavo paragauti šuniui.

– Ir tas šuo tebėra gyvas?

– Tikrai gyvas, – šyptelėjo Frančeskas, jiedviem atsisveikinant. – Jis jus pasitiko atvykusį.

Piemuo

Mirties valandą Andželas Policianas minėjo savo priešą. Vadinasi, žinojo žudiko vardą. Sykiu tai reiškė, kad žudiko reikia ieškoti jo paties aplinkoje. Tobulomis eilėmis ir jokios atodairos nepaisančia tiesos meile poetas pelnė daugiau pavydo nei pagyrų. Gal koks varžovas atsikeršijo už vieną tų epigramų, kuriomis Andželas siekė Katulo vainiko? Pikui regėjosi neįtikima, kad mokslo vyras taip pasiduotų keršto troškimui, tačiau iš tokio garbėtroškos avantiūristo, kaip poetas Marulas, galėjai ir visko tikėtis.

Buvo ir kitų kandidatų. Galbūt Pjeras de Medičis panoro galutinai atsiskaityti su buvusiu namų mokytoju ir paliepė samdytam žudikui pašalinti jį iš kelio. Gal jam atrodė nepakankama ištremti poetą iš savo rūmų *Via Larga* gatvėje? Tačiau net imperatorius Augustas nežudė poeto Ovidijaus.

Galbūt kuris nors Savonarolos klausytojų dominikono prakeiksmus suprato kaip raginimą nubausti kanauninką už lengvabūdišką gyvenseną? O gal pats Frančeskas, kuris, kaip prievaizdas, tikrai žinojo, kas parašyta testamente, tikėjosi pasipelnyti iš ankstyvos pono mirties?

Viena prielaida regėjosi neįtikimesnė už kitą. Galbūt priešas, galiausiai suradęs Polcianą, buvo ne kas kita, kaip pati Mirtis, atsiuntusi savo parankinius, karštligę ir skausmus, tol keitusius vienas kitą šioje pragariškoje sargyboje, kol jų auką galiausiai sukaustė mirties traukuliai?

Pikas buvo taip paskendęs mintyse, kad nepastebėjo šaknies, nusirangiusios skersai tako. Tik tada, kai arklys pasibaidęs atsistojo piestu, jis akies krašteliu pastebėjo, kad tai, kas ten pasikėlęs taikėsi kirsti gyvuliui į kojas, buvo ne šaknis, o gyvatė. Tačiau, jam nė nesuskubus suvaldyti kumelės, ši smarkia risčia pasileido smėlio taku į pakalnę. Pinijų šakos čaižė Pikui per veidą, jis girdėjo, kaip kanopos dusliai trinksi į žemę. Gyvendamas sėdimą mokslo vyro gyvenimą, paskutiniuoju metu jis buvo primiršęs jojimo meną. Kad ir kaip tampė, kad ir kaip veržė pavadžius, kumelė vis tiek neklausė, ir dabar jau net ne risčia bėgo, o lyg pašėlusi lėkė šuoliais. Kraštovaizdis, virtęs šviesesnių ir tamsesnių dėmių išmargintomis sienomis, švilpdamas lėkė prošal. Vėjas grafui taip svilino skruostus, kad jis, palinkęs kumelei prie kukšteros, įsikniaubė veidu į besidraikančius karčius. Ten, prigludęs prie tvinkčiojančių gyslų išva-

goto kaklo, jis pajuto ant kaktos krintant smarkiai alsuojančio arklio putas.

Ar ilgai jis dar įstengs taip svaigulingai lėkti? Pasibaidžiusi kumelė spardė į šalis akmenukus, šokinėjo per medžių šaknis, kone klupdama slydinėjo, pataikiusi koja į duobutes ir balas, o dygūs gervuogių krūmai ir usnys draskė jai kanopas ir šonus.

Ūmai priešais raitelį ir jo žirgą atsivėrė plynė. Čia takas vedė prie kalnų upokšnio, per akmenukus šniokščiančio žemyn. Arklys tikrai turėjo susilaužyti kojas, tokiu greičiu mėgindamas peršokti upelį. Pikas desperatiškai stengėsi sulėtinti greitį. Tačiau atrodė, kad kumelė visiškai liovėsi jo klausiusi; lyg pačios mirties persekiojama, ji pasileido tik dar smarkiau, o tada ryžosi nutrūktagalviškam šuoliui.

Akimirką žirgas su raiteliu, lyg Platono minėtoji balta ir juoda sielos dvikinkė, skriejo oru. Grafas laikėsi įsitvėręs kaklo, ir galiausiai priekinės kumelės kojos dunkstelėjusios vėl pasiekė žemę. Ar ji susižeidė, ar visiškai nusivarė šuoliuodama? Šiaip ar taip, dar keliskart neryžtingai pašokinėjusi, ji pagaliau sustojo.

Tik tada grafas pamatė atšlaite žemyn traukiančią juodų ožkų kaimenę, kurios priekyje, tilindžiuodamas skambalu, ėjo tekys. Įtampa lyg apsiaustas nukrito jam nuo pečių. Švelniai plekšnodamas per virpantį kaklą, jis ėmė raminti dar vis drebančiomis kojimis netvirtai žengiančią kumelę. Bliaunančioms ožkoms risnojant pro šalį atsigerti prie upelio, grafas pamėgino iš naujo surikiuoti savo mintis.

Vyras, kuris lyg gerasis ganytojas ar net pats dieviškasis Poemandras ėjo įkandin bandos, smalsaudamas stabtelėjo. Nelaimėlis raitelis keliais žodžiais apsakė jam, kas atsitikę. Rudai įdegęs veidas, šeriais apžėlę skruostai, žilės išmarginti plaukai darė piemenį senesnį, nei jis iš tikrųjų galėjo būti.

Piemuo nužvelgė po pašėlusio lėkimo dar tebevirpantį arklį:

– Nevalia palikti gyvulio šitaip stovėti. Jis tikrai peršals. Reikia jį apkloti ir duoti pailsėti.

Pikas neryžtingai apsidairė. Gal jam nusisiausti apsiaustą ir užkloti juo gyvulį? Bet piemuo pasisiūlė nusivesiąs grafą prie savo priebėgos. Traukdami palei upelį, jie priėjo bičių avilį. Tada piemuo mostu parodė į kalno sieną, kurioje trumparegės grafo akys už suverstų uolos nuolaužų tik po valandžiukės įžiūrėjo urvą.

Piemuo davė vis dar nenusiraminusiai kumelei atsigerti iš akmeninės ožkų girdyklos. Paskui dingo oloje ir grįžo nešinas murzina skepeta. Ja nušluostė kumelei šonus. Grafas žvelgė į suskeldėjusias to vyro rankas. Gal reikėjo jam padėti? Tokiems darbams jis turėjo tvartų bernų, tarnų, valdinių. Jis nemėgo prakaito, dumblo ir mėšlo pasaulio. O vis dėlto drebantis gyvulio kūnas buvo tikroviškesnis už krištolines dvasios sferas, kuriose Pikas taip mėgo tverti.

Piemuo paguldė arklį ir vėl nuėjo olon. Grįžo nešinas šiurkščia antklode ir užklojo ja gyvulį. Paskui paklausė grafą, ar šis nenorįs ko nors atsigerti. Gėdydamasis, kad atsidūrė šioje kūtėje, ir dar gėdydamasis, kad dėl to gėdijasi, Pikas neišdrįso atsisakyti.

Piemuo mostu pasiūlė jam sėstis ant gulinčio rasto.

– Jūs dėvite gedulą, pone? – paklausė, jiedviem susėdus šalia vienas kito.

Įpylęs iš ąsočio šlakelį ožkos pieno, jis pavaišino grafą, ir šis kone žiaugčiodamas atsigėrė iš nešvaraus puodelio.

– Turėjau bičiulį, kuris prieš mėnesį pasimirė.

– Matyt, buvo artimas bičiulis?

Pikas buvo bepradedąs pasakoti apie Policiano genijų, tačiau sudirgęs susivokė, kad visa, dėl ko jis taip žavėjosi bičiuliu, – jo

gebėjimas valdyti žodį, jo poetinis talentas, jo filologinis mokslingumas, – nepadarys nė menkiausio įspūdžio šiam gamtos kūdikiui. Ką gali ožkų piemuo suprasti apie žodžio spindesį, minties švitrumą, išdidžią samprotavimų seką?

– Jis buvo menininkas, – galiausiai tarė Pikas. – Vaizdavo pasaulį tokį, koks jis turėtų būti.

– Nejau jis norėjo pataisyti Dievą?

– Medžiaginis pasaulis, mūsų pasaulis, yra netvarus. Dievo pasaulis yra nekintamas, amžinas ir begalinis. Menas yra Dievo Grožybės veidrodis, kaip meilė yra Jo Gerumo, o pažinimas – Jo Tiesos atvaizdas. Bet veikiausiai nesuprantate, ką turiu galvoje.

– Gerai suprantu, pone grafe, – tarė piemuo.

Pikas atidžiai nužvelgė šalia sėdintį vyrą:

– Tai jūs mane pažįstate?

– Jūs manęs neatpažinote. Bet mane pažįstate. Esu Arnoldas Pacis. Prieš šešiolika metų esame susitikę pas Fičiną.

– Ar jūs kuris nors iš Pacių šeimos? – netikėdamas savo ausimis, paklausė Pikas.

– Taip, mums ėmus maištauti prieš jų tironiją, Medičiai iš tikrųjų mus visus ištrėmė iš miesto. Visi mano šeimos nariai kas kur prisiglaudę pas Florencijos priešus. Bet aš nenorėjau miesto išduoti. Atsisveikinau su viskuo, su savo vila, turtais, tarnais, ir pasitraukia šičia, į vienumą.

– Kodėl?

– Atgailaudamas už savo palaidą gyvenimą.

– Kodėl tada netapote vienuolis?

– Čia mano vienuolynas. Gamta yra motina, teikianti viską, kas man reikalinga.

Arnoldas mostu parodė į pagaliau prasiblaiviusį dangų, iš kurio saulė lyg aukso lietus kliokė į slėnį.

– Iš čia galite matyti visus, kurie tik iš miesto keliauja į Policiano vilą, – tarstelėjo grafas, nes jam kilo tam tikra mintis.

– Taip, – atsakė piemuo, – galiu matyti visus vilos lankytojus, o pats būti nematomas.

– Ar prisimenate dvi moteris, kurios, sutemoms leidžiantis, vis traukdavo šiuo keliu?

Arnoldas linktelėjo.

– Žinoma, bet dabar jų nebematau. Gal žinote, kas joms nutiko?

– Mergaitė mirė, – tarė Pikas. – Moteris, būdavusi su ja, man tai papasakojo. Kada tas moteris matėte paskutinį kartą?

– Turėjo būti maždaug apie tą metą, kai pasimirė garbingasis ponas.

– Ar prisimenate dar ir kitų žmonių, kurie būtų lankę Policianą priešmirtinėmis dienomis?

Piemuo valandžiukę pamąstė.

– Du vienuoliai buvo atkakę į vilą. Vienas jų jojo ant asilo.

– Kaip jie atrodė?

– Nežinau. Buvo užsitraukę kapišonus ant galvų, tarytum nenorėdami, kad juodu kas atpažintų.

– Kokios spalvos buvo kapišonai?

– Juodos, o abitai buvo balti.

– Dominikonai, – nusprendė Pikas. – Ar vyras, sėdėjęs ant asilo, buvo su stambia nosimi?

– Ne, tasai, kur ėjo greta asilo, buvo stambianosis.

– Savonarola, – šyptelėjęs tarė Pikas. – Kaip visados nusižeminęs, Dievo tarnų tarnas.

– Nepažįstu jo, bet daug apie jį girdėjau.

– Ar buvo ir kitų lankytojų?

– Tą vakarą dar pora raitelių jojo aukštyn taku. Buvo be vėliavų ir be herbų. Man tai pasirodė taip neįprasta, kad nubėgau

prie pat tako iš arti jų pasižiūrėti. Atpažinau jų vadovą, nors jis ir slėpė veidą.

– Kas ten buvo?

– Mano priešo sūnus.

– Jūsų priešo?

– Mane ištrėmusio vyro sūnus.

– Lorenco sūnus?

– Taip, – linktelėjo Arnoldas, – į Policiano vilą jojo Pjeras de Medičis.

Taryba

Nuo olos parjojęs tiesiai į miestą, Pikas jautėsi labiau išsekęs nei bet kada anksčiau. Atsigulė pailsėti po žydru savo lovos baldakimu. Tačiau žinios, kurios ankstesnėmis dienomis įsismelkė į jo darbo kambarį, nebuvo tokios, kad galvos skausmai jam sumažėtų.

Dabar jau tapo visuotinai žinoma, kad Pjeras de Medičis slapčiomis derėjosi su Prancūzijos karaliumi. Neatsiklausęs Tarybos narių, jaunasis regentas mainais už taiką pasiūlė priešui Sarzanos, Sarzanelos ir Petros Santos įtvirtinimus. Net Pizos ir Livorno miestai iki nesantaikų pabaigos kaip užstatas buvo atiduoti į prancūzų rankas. Neiššovusi nė vieno patrankos šūvio, Florencija neteko visos savo karinės galybės.

Kitą rytą Pikas nusiuntė sekretorių į miestą pasiklausyti, kas vyksta pagrindinėje aikštėje. Pasišaukęs sekretoriaus brolį Martiną da Kazalę, savo namų prievaizdą, jis paprašė drauge su tarnais viską paruošti taip, kad prireikus būtų galima nedelsiant palikti miestą.

Po pietų Kristoforas, gaudydamas kvapą nuo skubos ir jaudulio, sugrįžo su paskutinėmis žiniomis iš Sinjorijos: Tarybos nariai pareikalavę regentą pasiaiškinti ir paklausę jį, ar teisybę žmonės kalbą mieste.

– Ką atsakė Pjeras? – paklausė Pikas.

– Jis elgėsi taip pat arogantiškai kaip visados. Pasak jo, jis išgelbėjęs miestą nuo pražūties. Priminė Tarybos nariams kautynes prie Rapalo, kur visa Neapolio karaliaus kariuomenė buvusi sutriuškinta ir net belaisviai visi ligi vieno išžudyti. Nejau jie norį, kad Florencija irgi būtų šitaip su žemėmis sulyginta? Girdi, prancūzų furija nieko negailinti.

– Gal jis ir teisus, – tarė Pikas. – Šio karo nebegalima lyginti su praeities karais. Mano senoliai buvo kondotjerai, kovoję už imperatorius, karalius ir podestas. Tačiau jų kautynės veikiau buvo panašios į švenčių turnyrus. Miestus deginti ar derlių naikinti laikyta piktadaryste. Šarvuotiems riteriams nereikėjo baimintis, kad jie gali galvas padėti. Jeigu vadas atsitiktinai būdavo paimamas į nelaisvę, su juo elgtasi kaip su ponu. Sumokėjęs išpirką, jis ramus jojo namo. Miestas galėjo kad ir dvi dešimtis kartų sukilti, paimtas jis niekados nebuvo griaunamas. Gyventojams buvo paliekamas jų turtas, jie privalėjo tik atlyginti už padegimus. O prancūzų artilerija pakeitė visas žaidimo taisykles.

– Taip kalbėjo ir Pjeras, – linktelėjo Kristoforas. – Jis tvirtino, kad bet koks priešinimasis esąs beprasmiškas. Kad būtų išvengta kraujo praliejimo, jis rizikuodamas gyvybe susitikęs su karaliumi ir gavęs jo iškilmingą pažadą, kad miesto būsią pasigailėta.

– O kaip reagavo Taryba?

– Priešininkai ėmė šūkauti ir klausinėti, kokią kainą jis už tai turėjęs sumokėti.

– Ir ką atsakė Pjeras?

– Jis nepanoro atsakyti. Tada žodį tarė Pjeras di Džinis Kaponis. Apkaltino regentą išdavyste, nes jis, negavęs Sinjorijos mandato, vedęs derybas su priešu. Pasakė, kad de Medičių tironija jau pakankamai ilgai tvėrusi ir kad jau darąsi aiškių aiškiausia, kur vedąs jų piktnaudžiavimas valdžia. Tiesiai jam paklausus, kas nutiksią Florencijos įtvirtinimams, Pjeras užsispyręs tylėjo. Tada Kaponis ėmė prikaišioti jam, kad jis švaistąsis miesto žemėmis, nes, kaip ir visi Medičiai, negebąs savo paties nuosavybės atskirti nuo miesto valdų. De Medičių šalininkai dar mėgino ginti regentą, tačiau prireikus balsuoti jų liko mažuma.

Pikas pajuto iš skrandžio bekylantį šleikštulį.

Valdant Lorencui de Medičiui šitaip niekados nebūtų nutikę. Pjeras ne tik buvo mažiau mėgiamas, jis buvo ir ne toks gudrus kaip tėvas.

– Ir kas nuspręsta?

– Taryba nusprendė pati siųsti atstovus pas Prancūzijos karalių ir derėtis su juo.

– Ir kas gi tie atstovai?

– Penki įtakingiausi Tarybos nariai: Tanajus de Nerlis, Pandolfis Ručelajus, Džiovanis Kavalkantis, Pjeras Soderinas ir pats Pjeras di Kaponis, drauge su *Frate*.

– Su Fra Džirolamu? – nustebęs paklausė Pikas.

– Taip.

– Bet juk jis visai nėra Tarybos narys?

– Jis prisidės prie delgacijos, nes yra vienintelis, išpranašavęs Prancūzijos karaliaus atėjimą.

Pikas perprato šį manevrą. Pjeras di Kaponis per posėdį niekados nebūtų atsigręžęs prieš Pjerą de Medičį, jeigu pirma

nebūtų susitaręs su Savonarola. Prioras paragino stoti prieš Pjerą savo sekėjus, priešininkų vadinamus *Piagnoni* arba Raudotojais. Argi jis tiek kartų per pamokslus neskelbė, kad miestas turi būti valdomas ne vieno miestiečio, bet paties Dievo? Dabar jau nebe ilgai truks, iki Savonarola įsteigs Dievo valstybę.

Kas turėjo nutikti, tas ir nutiko. Florentiečiai pagaliau sukilo prieš tironiją, nedrįsusią vadintis šiuo vardu. Medičiai miestui, tokiam pat sujudusiam, kaip Arno bangos, suteikė bendruomenės regimybę. Tačiau pirkliai nepamiršo, kaip Lorencas, vis didindamas mokesčius, sistemingai naikino varžovus. Jo priešai vienas po kito bankrutavo, o bičiuliai gavo paskolas, kurių nė grąžinti nereikėjo.

Konkordijos princas tokios pervartos baiminosi taip pat dažnai, kaip prioras ją pranašavo savo pragaištį skelbiančiuose pamoksluose. Dar prieš daugelį metų grafas matė, kaip menkai Medičių giminės atžala rūpinasi valstybės reikalais. Andai Pikas, ragindamas taisyti gyvenimą, parašė net Pjerui de Medičiui skirtą lotynišką eilėraštį. Tačiau lengvabūdis Pjeras ir toliau tebežaidė *palla* su bendraamžiais. Lorencas Pikui sakė, kad tie priekaištai jo sūnų mirtinai įskaudinę.

Po tėvo mirties sūnus nebeslėpė piktinimosi. Su Piku jis elgėsi taip atsainiai, kad šis bemaž nesirodė Medičių rūmuose, ypač po to, kai Policianas jam pakuždėjo, kad Pjeras įsižeidęs dėl jo bičiuliavimosi su Savonarola, kuris iš sakyklos be perstogės gąsdino naująjį regentą visomis pragaro bausmėmis.

– Ką mums daryti, monsinjore?

– Jau liepiau tavo broliui viską taip paruošti, kad galėtume išvykti, – atitarė Pikas. – Galbūt saugiau bus nepasilikti mieste. Užteks vieno Savonarolos žodžio, ir viskas paskęs liepsnose.

Maldingasis sekretorius, karštas naujojo pranašo šalininkas, ėmė protestuoti, kad jiems, girdi, nesą ko baimintis. Jis tikrai žinąs, jog Fra Džirolamas galįs pasirūpinti, kad miestas liktų išsaugotas. Beje, argi apsišaukėliams karaliams neatėjęs laikas dingti?

– O kas po jų valdys miestą? – atkirto Pikas.

– Atleiskite man tokius žodžius, monsinjore, bet manau, jog turtingieji ponai pakankamai ilgai viską rikiavo mieste. Atėjo laikas liaudžiai pasirūpinti savo gerove.

– Liaudžiai, Kristoforai? – sušuko Pikas. – Tai gal liaudis dabar apsigyvens Medičių rūmuose ir ten ves derybas su užsienio pasiuntiniais?

– Ne Medičių rūmuose, užtat Sinjorijos Tarybos menėje.

– Ar ten užteks vietos tokiai daugybei tarybos narių?

– Liaudis išsirinks savo atstovus.

– Kaipgi tie atstovai kada nors ras bendrą kalbą, jeigu net saujelė turtingų Florencijos šeimų nuolatos vaidijasi ir žudo viena kitą? Ne, Kristoforai, aš liaudimi netikiu. Išmanau istoriją: pasaulis geidžia būti apgaudinėjamas. Po kurio laiko vienas ar du vadovai pasiglemš valdžią ir ims vargšus engti dar labiau nei ankstesnieji regentai.

– Fra Džirolamas sako, kad mus valdysiąs pats Dievas. Jei liaudis klausysianti, Jis pasakysiąs, kas darytina.

– Ir kaipgi Dievas tai pasakys?

– Savonarola – šventas vyras, kaip kad Mozė ir Elijas. Jis žino, ko Viešpats nori iš savo tautos, nes jį pats Viešpats įkvepia.

– Vadinasi, Savonarola bus jūsų vadovas, – kandžiai tarstelėjo Pikas.

– Ne, – įniko protestuoti Krostoforas. – Jis sakosi atsižadėsiąs bet kokios valdžios ir būsiąs mūsų tarnas.

– Taigi, taigi, Dievo tarnų tarnas. Prieš kelis šimtmečius taip save vadino ir popiežius Grigalius. O dabar pasižiūrėk, kuo pavirto jo įpėdiniai.

Pikas susivokė kalbąs karščiau nei paprastai. Negi jis labiau širdo ant *Frate*, nei pats buvo linkęs prisipažinti?

– Ak, Kristoforai, – tarė jis taikiai, – kam aš čia su jumis ginčijuosi apie politiką? Kitados siekte prisiekiau niekados ja nebesidomėsiąs. Abu mano broliai visą laiką tik apie politiką ir kalbėjo: apie sąjungininkus, slaptąją diplomatiją, ginklu ginamą taiką. Bet viskas visados baigdavosi nesantarve, vaidais ir karu. Mirandoloje nieko daugiau nemačiau, vien intrigas. Dėl politikos mano broliai taikėsi net vienas kitam gyvybę atimti. Todėl nekenčiu to žodžio labiau, nei galiu apsakyti.

Kristoforas palenkė galvą:

– Atleiskite man, jei tą žodį priminiau, monsinjore. Sakykite, kaip turės būti.

– Geriausia, ką galime padaryti, bus pasislėpti Kverčete. Šiandien jau vėlu iškeliauti. Miesto vartai netrukus bus uždaryti. Bet rytoj rytą galime palikti miestą. Vėliau Tarybos nariai gali mums tai sukliudyti.

Kverčetas buvo Fiezolės papėdėje. Užmiesčio dvare grafą ir jo tarnus galėjo užpulti aplink slankiojantys kariuomenės daliniai, bet priešai pačiame mieste buvo dar pavojingesni, mat neturėjo tikrų vadovų. Pikas liepė pašaukti Martiną da Kazalę ir davė jam paskutinius nurodymus prieš išvykstant.

Paskui, po skurdžios vakarienės, jis vėl buvo beimąs į rankas *Feniksą*, bet tą akimirką jam ūmai ėmė svaigti galva.

Naktis

Miegu Pikas visados bjaurėjosi. Jo valdos buvo blaivus ir budrus protas, dvasios snaudulys gimdė vienas pabaisas. Naktis buvo lyg ola, kurioje, Platono žodžiais kalbant, rodėsi vien šešėliai idėjų, dienomis lyg saulė spinduliuojančių priešais jį. Morfėjus apgaudinėjo grafo jusles svaigiais ir geidulingais sapnais, nuo kurių rytą jam likdavo gėdos nuosėdos.

Pikas suprato neviltį Šventojo Jeronimo, Bažnyčios Tėvo, kuris kantriomis maldomis ir atgailavimais įstengė išguiti apžavus iš savo dienų, kurį tačiau naktimis ir vėlei apnikdavo nauji gašlybės minčių legionai. Bet tokiomis akimirkomis kaip ši, kai Pikas jautėsi karščio pilamas ir įsitempęs, labiau net už kūno geidulius jį kamavo sofistikos demonai. Kodėl gi Šviesa leido gyvuoti Tamsybėms?

Grafas prisiminė, kaip Činas padėjo jam užsvirduliuoti aukštyn įvijais laiptais. Atgulus miego, lova ėmė sūpuotis lyg laivas, kol vėjas pagaliau išpūtė žydrą baldakimo burę ir vežimu pavirtęs jo patalas pakilo ligi debesų. Pikas svirduliuodamas pasikėlė, audra plakė jam veidą. Nuo katedros aukštumų jis hebrajiškai kalbėjo susirinkusiems angelų pulkams. Tačiau iš jų perkreiptų veidų matė, kad jie nesupranta jo žodžių. Juo didesnis netikėjimas rodėsi jų žvilgsniuose, juo spigiau ir garsiau Pikas šaukė, juo žemiau ir toliau lenkėsi per baliustradą, kol jo nosies galiukas prisilietė jų žvaigždėtų kaktų, ir jų bruožai ūmai pasikeitė, lyg burtų lazdele mostelėjus. Vienur Pikas atsirėmė į plaukuotą asilo galvą, kitur pamatė paleistuvę apvaliomis kiaulės akimis, visur šmėžavo šiurpulingos pabaisos. Viršum jų visų kyšojo vienas pavidalas, kurio paukštiška galva, Pikui bežiūrint, persiliejusi pavirto ilgalūpiu veidu kaž-

kokio kardinolo, trinančio nuogą pasturgalį į bažyčios piliorių. Po mitra grafas, koktulio suimtas, išvydo tulžingą gyvatės šypseną.

Surikęs Pikas pabudo iš to košmaro. Pramerkęs akis, smilkiniuose pajuto tvinksėjimą. Jį supąs kambarys buvo tamsus lyg karstas. Kuri dabar valanda? Pikas jautėsi pernelyg išgeibęs šauktis Činą, tad pats vienas ėmė skaičiuoti, kuri dabar diena. Vakar, kai posėdžiavo Sinjorija, buvo antradienis. Jis vargiai prisiminė, kad sekmadienį buvo Vėlinės, nes diena anksčiau, per Visų Šventųjų šventę, Fra Džirolamas sakė savąjį atgailos pamokslą Florencijos miestui. Jis ėmė skaičiuoti nykščio ir smiliaus krumplius. Šiandien buvo penktoji – lapkričio nonos.

Poryt, septintąją, buvo toji diena, kurią gimė ir mirė dieviškasis Platonas. Florencijos Akademijos nariai kasmet rinkosi puota paminėti tos iškilmės į *villa di Careggi*, kur Fičinas degino amžinąją lempelę priešais filosofo atvaizdą, lyg tas būtų buvęs koks šventasis. Upeliais liejosi į galvą mušantis Trebiano vynas, kuriuo vaišino fičinas, o dalyviai diskutavo apie rašytinį ir nerašytinį žodį, apie dangiškąją ir žemiškąją meilę ir sielos nemirtingumą.

Pikas sumetė, kad du Akademijos nariai jau pasimirę; ar Lorenco ir Andželo sielos buvo išganytos, ar amžinai prakeiktos? Fičinui, kuris lyg antrasis Platonas atgaivino savo pirmtako Atėnų Akademiją, dabar jau buvo šešiasdešimt vieneri metai. Negi Pikui teks vienam su juo švęsti šią šventę? Nejau ulionė virs gėrimų atnašavimu už mirusiuosius?

Iš pradžių trimis dešimtimis metų vyresnis Fičinas laikė Piką mokiniu, pratęsiančiu jo darbą. Vieną kartą jis Pikui prisipažino, kaip jam užėmę kvapą, kai šešiolikametis grafas įžengęs jo vilon. Atrodė, atsiduso Fičinas, tarytum jam būtų pasirodęs ar-

kangelas Rapolas, – toks, kokį jį greta Tobijo vaizduoją Florencijos tapytojai: aukštas, lieknas, skaistaus veido jaunuolis žydromis akimis, dramblio kaulo baltumo dantimis ir auksaspalvėmis garbanomis. Angelui išdidžiai pasisakius, kad mokytoją Aristotelį jis laikąs aukštesniu už visus, filosofas paragino jį pirma paklausyti paties Aristotelio mokytojo Platono.

Jiedu dažnai nesutardavo. Pikas negalėjo sutikti, kad Aristotelis menkesnis už Platoną, ir tvirtai teigė, jog jiedu abu lyg broliai dvyniai skirtingais žodžiais skelbią tą pačią tiesą. Fičinas parodė į du filosofus, kuriuos buvo liepęs pavaizduoti savo vilos freskoje: Demokritą, besijuokiantį iš žmonių paikybės, ir Heraklitą, verkiantį dėl jų nelaimių. Kas galį juodu abu jungti? Pikas, į visus klausimas rasdavęs atsakymą, atsainiai nutylėjo. Juokas ir verksmas buvo jausmai, o ne mintys.

Jųdviejų dvasios išsiskyrė, grafui leidus Savonarolai išversti į italų kalbą savo išpuolį prieš astrologus. Fičinas žvaigždėse skaitė mirtingųjų lemtį. Iš savo paties horoskopo jis įžvelgė turėsiąs ne kūnus gydyti, kaip darė jo tėvas, bet prikelti klasikus naujam gyvenimui. Todėl jis Kozimui de Medičiui išvertė visą Platoną. Fičinas susižavėjo išgirdęs, kad Džiovanis gimė tais metais, kuriais jis pats pradėjo savo darbą. Argi Pikas nesąs kažkelintoji Platono metamorfozė? Pitagoro siela iš Platono per Plotiną ir Pletoną perėjusi į Piką: jų protėjiški vardai lyg aido aidas kartoją vienas kitą. Tada Pikas subtiliai tarstelėjo, kad jo paties vardas esąs lygiai taip pat ir peripatetiko, arba Aristotelio mokinio, ir platoniko, Platono sekėjo, santrumpa.

Pasaulio šviesą Pikas išvydo tuo metu, kai Saturnas žengė į Svarstyklių ženklą. Iš šios konsteliacijos Fičinas kildino jo filosofinį protą ir melancholišką nuotaiką. Kaip laiko dievas prarijęs savo vaikus, taip, girdi, sparnuotasis filosofas prarijęs nesu-

skaitomą daugybę knygų, tačiau jas ne suniokojęs ir sunaikinęs, o suvalgęs ir atnaujinęs.

Džiovanis visados švelniai šaipėsi iš bičiulio prietarų. Priminė jam Horacijų, įkalbinėjusį savo lengvatikę draugužę ne kliautis babiloniškais apskaičiavimais, o skinti kiekvieną dieną, kurią dovanoja aukščiausiasis dievas. Kodėl gi jis vis dėlto parodė Fičinui savo gimimo horoskopą? Konjunkcijos rodė, kad jam lemta gyventi tik trisdešimt trejus metus. Žvaigždynai patvirtino Florencijos Sibilės žodžius, pranašavusius jam lygiai šlovingą ir trumpą gyvenimą. Kad ir kaip atsainiai Pikas vėliau kalbėjo apie šią orakulo ištarmę, ji vis dėlto pakeitė jo gyvenimą. Vienintelė jo paguoda buvo trisdešimt treji žemiškieji metai, kuriuos Dievas davė savo numylėtajam sūnui.

Miegamąjį Pikas pasirinko taip, kad pirmieji saulės spinduliai kristų pro langą. Todėl nemiegodavo pernelyg ilgai ir jau anksti galėdavo imtis darbo. Tačiau šiandien vis nešvito. Džiovanio akys smigo į tamsą, o išglebimas lyg velniškas inkubas spaudė jį į priegalvius. Svaigulys dabar virto neaiškiais pilvo skausmais. Vidurių diegliai ir anksčiau jį kamavo, bet jis manė, jog taip yra todėl, kad jis ilgai sėdi palinkęs prie rankraščių.

Ar jis susirgo? Bet kokia tada ši liga? Maras? Maranai, Ispanijos žydai, kurie, Granadai pasidavus, prieš dvejus metus bėgo nuo inkvizicijos, atnešė šią negandą į Italiją. Ši liga praėjusiais metais pakirto senąjį Piko mokytoją Ermolają Barbarą, jam dar, kaip Akvilėjos patriarchui, suspėjus įtikinti popiežių Aleksandrą VI, kad šis atšauktų Piko *Devynis šimtus tezių* smerkiančią bulę.

Išgirdęs, kad Barbaras Romoje, kardinolo Karafos viloje, atgulė į ligos patalą, Pikas nusiuntė jam receptą, aptiktą viename teriakų ir panacėjų žinyne. Pasak Hipokrato, nuo nuodų galima

išsigydyti tik kitais nuodais: *contraria contrariis curantur.* Todėl šie vaistai susidėjo iš skorpionų aliejaus, angių liežuvių ir kitokių nuodingų dalykų. Tačiau vaistai pasirodė nelemtesni už ligą – patriarchas pasimirė baisiose kančiose. Jis buvo tik vienas tų, kurių mirtį paskutiniaisias metais teko Pikui apverkti. Nejau artėjanti šimtmečio pabaiga iš tikrųjų būtų atgailos skelbėjų pranašaujamas visų laikų galas?

Pikas apgailestavo taip piktai užsipuolęs filologą, maniusį, kad geriausias jo mokinys švaisto laiką filosofuodamas. Iškilmingame laiške Pikas gynė scholastų kabą, menkindamas elegantišką naujųjų filosofų stilių. Anuomet Barbaras subtiliai tarstelėjo, kad laiškas, kuriuo Pikas ginąs savo barbariškas idėjas, pats esąs parašytas švariausia lotynų kalba.

Tamsa vis tebetvėrė. Ar čia ta juoduma, kuri yra alchemikų išmėginimas? O gal čia aptemęs kalėjimas, kuriame jo siela dūsauja lyg tremtinė iš šviesesnių kraštų? Argi filosofas Plotinas nesigėdijo dėl to, kad turi gyventi kūne, kurį jo tėvai per smagybę pradėjo? Kodėl kitados Kūrėjas nemirtingąją sielą kaip sėklą išbėrė į dulkes?

Plotinas mokė, kad nenusakomasis Vienis, kad ir koks uždaras būdamas savo tobulybėje, liejąsis per kraštus dėl savo paties pertekliaus. Taip radosi emanacijos ir hipostazės, pašauktos grįžti į savo versmę. Taip formavosi Idėjos pasaulis, tapatus Skaičiaus pasauliui. Taip galiausiai po Pasaulio sielos radosi Gamta su gausybe dieviškų Žvaigždžių, planetų sferų ir medžiaginių Elementų, žemėje susimaišančių ir virstančių gyvų būtybių ir negyvų daiktų sūkuriu.

Būties Šviesa, lyg versmė išsiliejusi į visas esatis, juo labiau silpsta ir blanksta, juo labiau tolsta nuo savo pradžios. Ir vis dėlto visa, kas esti ir randasi, persmelkta ilgesio pirminės Vie-

novės, atpažįsta jos Grožį kūnuose ir formose, kurios yra josios veidrodžiai ir šešėliai, ir trokšta grįžti į tą Vienovę, mat visa yra pagauta Meilės, dangiška savo harmonija jungiančios daiktan visatą.

Pasak Plotino, prie Vienio neįmanoma priartėti mąstant, nes jis niekaip nesiduoda apibrėžiamas. Dionyzijus Areopagietis Dievą vadino nenusakomuoju. Nikolajus Kuzietis kalbėjo apie paslėptąjį Dievą: *Deus absconditus*. Jis buvo pasiekiamas vien per ekstazę, per tą amžinąją akimirką, kurią sielos kibirkštis susiliejanti su dieviškąją Šviesa.

Pikas dažnai meldė kada nors patirti šį dievišką apreiškimą. Tačiau nuolatos ieškanti ir niekados ties akimirka nesustojanti jo dvasia iki šiol jam tos malonės neleido patirti. Padujoje mergina, kurią jis mylėjo būdamas aštuoniolikos metų, dėl auksu užlieto veido jam regėjosi lyg dangiškojo Grožio paveikslas. Savo eilėse Pikas jai davė iš Plotino perimtą vardą Pleona – Perteklius. Dar tais pat metais mergina mirė. Jos mirtis nugramzdino Piko sielą į tą pačią saturniškosios melancholijos naktį, kuri dabar švino sarkofage laikė įkalinusi jo kūną.

Broliai

Vos aušrai nedrąsiai įžengus į miegamąjį, Pikas paskambino šalia lovos turimu vario varpeliu. Činas skubiai prisistatė. Tiesmukas toskanietis paklausė, ar ponas geriau jaučiąsis. Grafas linktelėjo, o į klausimą, ar jis norįs ko nors valgyti ar gerti, atsakė norįs tiktai pieno – šviežio, šilto pieno. Prieš tarnui išeinant, Pikas dar paprašė jį tučtuojau pažadinti namų prievaizdą.

Kristoforo brolis, Martinas di Kazalmadžiorė, labiau mėgstąs vadintis stačiai Kazale, ne tik komandavo tarnus ir pasiuntinius, bet rūpinosi ir finansiniais grafo reikalais. Jis rinko nuomą, mokėjo kraitį kaimietėms grafo dvarų merginoms ir dalijo išmaldą vargšams, kas rytą susirenkantiems prie durų pasveikinti geradario. Kazalė rūpinosi vežimais, grafui susirengus vykti į savo vilą Korbuloje, netoli Feraros, arba didesne palyda, jam sumanius leistis į tolimesnius kraštus ieškoti retų rankraščių.

Prievaizdas pasiteiravo apie pono sveikatą. Pikas atsakė, kad vakarykštis svaigulys praėjęs, bet pasiskundė deginamu vidurių skausmu.

– Ar paruošti kelionės karietą jums į Kverčetą vežti, monsinjore?

– Jaučiuosi dar pernelyg išgeibęs, Kazale.

– Tai gal verčiau atšaukti kelionę?

– Ne, – atitarė grafas. – Laikykit viską – tarnus, arklius, bagažą – parengtyje, kad prireikus išsyk galėtume išvažiuoti. Būsimos derybos su Prancūzijos karaliumi leidžia mums dar porą dienų palūkėti. Gal rytoj geriau jausiuosi.

– Ką turime imti su savimi? Jei čia nieko nebus, kareiviai pavogs viską, ką tik įstengs panešti.

– Didelių lobių jie čia neberas, – tarė Pikas. – Ar pereitą savaitę pardavei stalo sidabrą, Kazale?

Liesasis prievaizdas nutaisė nelaimingą miną:

– Verčiau nebūčiau pardavęs. Tokiais nelemtais laikais niekas nebenori pirkti brangenybių. Bet vienas žydų kvartalo juvelyras vis dėlto pasiūlė šiokią tokią kainą. Kaip ir prašėte, gautuosius pinigus atidaviau vienuolynui.

Fra Džirolamas nepadėkojo grafui už dosnumą. Priorui rodėsi savaime suprantama, kad viskas tenka Dievui. Kazalė pi-

niginiais klausimais dažnai su ponu nesutarė. Pikui nusprendus už trisdešimt tūkstančių dukatų parduoti savo paveldo dalį Džiovaniui Frančeskui, vyriausiojo brolio sūnui, prievaizdas kraujais plūstančia širdimi surašė sutartį. Rašydamas žvelgė taip niauriai, lyg turėtų išsižadėti savo paties valdų.

Pikas jį sudraudė, paaiškinęs, kad mes mirdami nepasiimsime į anapus jokių žemiškų turtų: juo mažiau būsime prisirišę prie žemiško gero, juo lengviau pakilsime į septintąjį dangų. Todėl tad Platonas ir mokęs, kad filosofo siela, neprisirišusi prie šio pasaulio, įgyjanti sparnus.

– Juk žinai, Kazale, kad turtas yra didesnis išmėginimas nei skurdas. Išganytojas sakė, kad lengviau kupranugariui pralįsti pro adatos skylutę, nei turtuoliui patekti į Dievo Karalystę.

– Kupranugaris juk niekaip nepralįs pro adatos skylutę, – netikėdamas tarstelėjo Kazalė. – Nejau tad joks turtingas žmogus nepateks į dangų?

– Vienas žydas rašto mokytojas man kitados išaiškino tuos žodžius, – tarė Pikas. – Adatos Skylutė – tai siauriausių Jeruzalės miesto vartų vardas. Tik ilgai dykumoje alkį ir troškulį kentęs kupranugaris gali pro juos pralįsti. Kada nors, parašęs viską, ką privalau šioje žemėje parašyti, parduosiu visus savo turtus ir su kryžiumi rankoje basomis trauksiu per kaimus ir miestus, skelbdamas Kristaus žodį.

– O kas tada bus su manimi?

– Tau nieko nestigs, Kazale. Surašysiu testamentą, kuriuo atleisiu tave nuo man turimos skolos. Ir dar šį tą tau paliksiu.

Išgirdęs šį pažadą, Kazalė pabučiavo Pikui ranką. Juk jis buvo skolingas grafui nuo pat to meto, kai nusipirko Florencijoje prabangų būstą savo šeimynai.

Prievaizdas nusilenkė:

– Ar dar ką nors galėčiau jums padaryti, monsinjore?

Būta laikų, kai Pikas tikėjo gydymo menais. Bet argi tie žiniuoniai, bylojantys apie raudoną kraują, geltonas skrandžio sultis, juodą tulžį ir baltas gleives, besimaišančias mūsų kūno grūstuvėje, nebuvo tokie pat apgavikai kaip astrologai?

– Ne, – tyliai atitarė Pikas. – Kiekvieną kančią privalome kęsti kaip atgailą už savo piktybę. – Jis pažvelgė į Kazalę. – Nueik ir dar kartą patikrink sąskaitas, ar dovana tikrai buvo perduota vienuolynui.

Prievaizdas buvo kažką besakąs, bet prikandęs lūpą skubiai pasišalino. Piko spėlionė buvo teisinga.

Činas atnešė jam dubenėlį pieno. Pikas nugėrė gurkšnį, tačiau drungnas skystis buvo rūgštokas, todėl grafas pasiuntė tarną atnešti medaus. Popiežius Inocentas VIII, bijodamas būti nunuodytas, paskutinėmis gyvenimo dienomis gėrė vien žindyvių pieną. Džiovanis prisiminė savo žindyvę Mirandoloje. Jam susirgus, Marija atnešdavo šiaudais kvepiančio pieno, o geriantį spausdavo prie krūtinės.

Pikas buvo jauniausias, tad visi jį lepino. Tėvas Džianas Frančeskas pasimirė, jam teturint vos ketveris metus. Kondotjero Pikas prisiminė vien kimų nuo plūdimosi balsą. Motina kalbėjo švelniai ir dainingai. Džiulijos šeima visuose rūmuose jautėsi kaip namie. Senelio brolis Matejas Bojardas tarnavo Feraros Estėms. Kunigaikščiui Erkolei jis sukūrė savąjį *Orlando inamorato* – epą apie įsimylėjusį karį, kuris buvo toks pat narsus kaip Karolio Didžiojo paladinai, ir toks pat kurtuaziškas kaip karaliaus Artūro riteriai. Tam tikra prasme ir pats Matejas buvo Orlandas – Modenos kapitonas ir Redžijo Emilijos rūmininkas, tvirtovių ir moterų širdžių užkariautojas, kunigaikščio tarnas ir jo pirmosios rūmų damos meilužis.

Visai kitoks buvo Džiovanio brolis Galeotas. Nors ir gavęs Apvaliojo stalo riterio vardą, jis buvo toks pat negalantiškas ir dirglus kaip tėvas. Kaip vyriausiasis sūnus dešimties metų įšventintas į riterius, jis, kietos tėvo rankos spaudžiamas, mokėsi karo meno. Džianui Frančeskui pasimirus, dvidešimtpenkiametis Galeotas laikė save vieninteliu jo paveldėtoju ir įpėdiniu. Sekdamas tėvo pėdomis, jis, kaip samdytas karys, kovėsi už tuos, kurie daugiausiai siūlė: už florentiečius, venecijiečius ar milaniečius. Tačiau, motinos veikiamas, liko itin artimai susijęs su Estės gimine ir galiausiai vedė Bjanką Mariją, Borzo ir Erkolės, buvusio ir dabartinio kunigaikščių, seserį. Jaunasis Džiovanis Galeotą laikė veikiau tėvu, o ne broliu.

Antonijas Marija, dvejais metais už Galeotą jaunesnis, dantimis ir nagais priešinosi vyresniojo tironijai, nors buvo už jį ir dvasia, ir kūnu kur kas silpnesnis. Galeotui su samdytais kareiviais klajojant po visą kraštą, Antonijas Marija liko Mirandolos pilyje saugoti motinos, seserų ir jaunėlio brolio. Tačiau pilyje nebūna vietos dviem valdovam. Abu broliai paveldėjo karštą tėvo kraują ir be paliovos varžėsi dėl jo leno.

Džiovaniui sulaukus dešimties metų, broliai susitaikė, ir šventai prisiekinėdami sudarė sutartį dėl paveldo. Bet po metų pragaras galutinai pratrūko. Galeotas apkaltino brolį kėsinusis į jo gyvybę ir tiesiog įsakė jį uždaryti donžone. Motinai ėmus protestuoti, Galeotas ir jai paskyrė namų areštą. Marijai, Katerinai, Lukrecijai ir Džiulijai su motina tūnant moterų pusėje, Džiovanis lyg našlaitis klaidžiojo koridoriais.

Galeoto nuožmumas atlėgo tik tada, kai popiežius atskyrė jį nuo Bažnyčios. Augdamas išmintimi ir metais, Džiovanis pamažu darėsi abiejų brolių taikytoju. 1472 metais jis su Galeotu leidosi į Mantują dalyvauti iškilmėse, kurias Gonzagos suren-

gė, Frančeskui gavus kardinolo skrybėlę. Tačiau kitais metais jau Antonijas Marija lydėjo Džiovanį į Mantują, kur naujasis kardinolas apvilko jį apaštališkojo protonotaro toga.

Motina jam paaiškino, kad protonotaras – tai prelatas, rašąs popiežiui bules. Džiovanis piktinosi, iš Antonijo Marijos išgirdęs, kad tai vien garbės titulas ir kad jam niekados neteksią panaudoti savo gražiausio kursyvo Šventojo Tėvo labui. Tačiau brolis pranašavo, kad Džiovanis kada nors irgi tapsiąs kardinolu, kaip kad Frančeskas Gonzaga, su kuriuo jis drauge pozavo freskai, Andrejaus Mantenjos nutapytai kunigaikščio miegamajame.

Bažnyčios teisė buvo patogiausias kelias siekti purpuro. Todėl Džiulija keturiolikmetį sūnų išsiuntė į Boloniją. Miesto valdovas, Džiovanis di Bentivolis, priėmė Piką širdingai, nes jo sesuo prieš keleris metus buvo susituokusi su Antoniju Marija. Universitetas buvo seniausias Europoje: nuo 1078 metų kanonistai čia studijavo popiežių potvarkius. Kad ir kokios paikos ir nuobodžios buvo paskaitos, Pikas kone žaisdamas išmoko medžiagą. Pirma laiko nutraukdamas studijas, jis atmintinai galėjo sudaryti dekretalijų sąvadą.

Tais pačiais metais Florencijoje buvo surengtas sąmokslas prieš Medičius. Bankininkas Frančeskas Pacis buvo šios intrigos sumanytojas. Julijus Cezaris buvo užpultas per Senato posėdį, o broliai Lorencas ir Džiulijanas – per mišias katedroje. Kunigui iškėlus konsekruotą ostiją, galvažudžiai kirto smūgį. Džiulijanas buvo mirtinai sužeistas, o Lorencui pervertu kaklu pavyko išsitraukti ginklą ir, Policiano padedamam, pasprukti per zakristiją. Nužudyti sąmokslininkai žemyn galvomis buvo sukabinti ant Medičių rūmų balkonų. Pacių vardas buvo ištrintas iš registrų. Džiulijanas palydėtas į kapą su tokiomis pat gar-

siomis raudomis, kaip ir jo numylėtoji Simoneta, vieneriais metais anksčiau mirusi nuo džiovos.

Motina aplankė Piką Bolonijoje ir papasakojo, kad ir popiežius Sikstas buvo įsivėlęs į sąmokslą. Antpuolį surengę dvasininkai, kuriems šventvagystė rodėsi ne tokia baisi, kaip samdytiems galvažudžiams. Kas dar galėjo jaustis saugus Italijoje?

Po poros savaičių grafienės širdis nusilpo. Ji mirė 1478 metų rugpjūčio tryliktąją. Velionės kūnas buvo pergabentas į Mirandolą. Ten, San Frančesko bažnyčioje, mūziškoji moteris atgulė amžino poilsio greta savo karingojo sutuoktinio. Dabar Džiovanis tapo tikras našlaitis.

Raidės

Grafas pasijuto tiek atsigavęs, kad pakilo iš patalo. Guvus jo protas ėmė dairytis užsiėmimo, ir jis prisiminė, kad *Feniksas* ligi šiol tebėra San Marke. Nusiuntęs Činą į vienuolyną parnešti knygos, Pikas nusprendė dar tą pat vakarą ją iki galo perskaityti. Netrukus jo laukė didysis veikalas – *Concordantia*. Argi jis galų pagalėje nebuvo Konkordijos princas?

Po tėvų mirties broliai pasidalijo šeimos valdas. Piko paveldas buvo Konkordija, neišvaizdus miestukas į vakarus nuo Mirandolos. Nė vienam trijų brolių nereikėjo baimintis, kad jie kada nors turės medžiaginių rūpesčių. Galeotas vedė Feraros valdovo, Antonijas Marija – Bolonijos valdovo seseris. Šešiolikmetis protonotaras kol kas negalvojo apie moteris, nors bažnytinė karjera, metus pastudijavus kanonų teisę, jam ėmė rodytis ne tokia patraukli, kaip buvo pasakota.

Vienintelė Bolonijoje jo rasta mylimoji buvo mokslų dvasia. Dabar jis jau žinojo, kad visą gyvenimą paskirs Gamtos paslaptis aiškintis. Todėl reikėjo gilintis į kitas disciplinas, klausytis naujų mokytojų, dairytis kitų dvasią maitinančių *Alma Mater*. Nebelikus motinos, kreipusios jį teologijos pusėn, Pikas paprašė antrąjį tėvą, Galeotą, leidimo studijuoti Feraros universitete.

Palyginti su Bolonija, Ferara atrodė lyg kitas pasaulis. Kunigaikštis Erkolė d'Estė buvo menų ir literatūros globėjas. Rūmų poetas Titas Vespazianas Strocis garbino jį kaip „naująjį Apoloną, regimą dievą". Džiovanis meldė kunigaikštį vėlei suvesti draugėn nesutaikomus brolius. Kunigaikštis su savo broliu, Mantujos markizu, buvo laiduotojai, broliams sudarant naują susitarimą. Trys broliai apsikabino, jų rankos susipynė lyg trijų Gracijų. Konkordijos princui pagaliau pavyko atkurti santarvę.

Bolonijoje Džiovanis surengė savo pirmąjį disputą. Iškvietė profesorių Leonardą Nogarolą diskutuoti apie religiją. Apsupti fakulteto *doctores* ir *doctorandi*, prieš vienas kitą stojo du oponentai: autoritetingas mokytojas ir šešiolikmetis studentas. Pirmą ir paskutinį kartą Pikas vilkėjo protonotaro togą. Auditorija linksėjo galvomis sulig kiekvienu kurio nors kalbėtojo išpuoliu ir kiekvienąsyk plojo, antrajam šį išpuolį atrėmus. Baigdamas jaunuolis pasakė kalbą, kurioje žėrinčiais retorikos ginklais įrodinėjo scholastikos teisingumą. Salės skliautus drebino džiugios nuostabos šūksniai.

Tai buvo pirmasis jo viešas triumfas. Pikas jautėsi lyg Jėzus, kai šis Šventykloje diskutuodamas su rašto mokytojais nustebino klausytojus savo žiniomis. Vėliau Džiovanis suprato, kad puikybė čia jį suklaidino. Teisus ne tas, kuris dailiai parinktais

žodžiais išmuša iš vėžių priešininką, o tas, kuris nenuilstamomis ir vienišomis studijomis atranda tiesą pats savyje.

Tos išminties jį išmokė ne profesoriai, o dieviškasis Platonas. Tuo metu jis mokėsi graikų kalbos – jos grožybė scholastams niekados nebuvo regėta. Prieš keturias dešimtis metų Feraroje vyko susirinkimas, kuriame Vakarų ir Rytų Bažnyčių atstovai susitiko pašalinti savo nesutarimų, kol pagonių ordos dar nebuvo spėjusios užimti Konstantinopolio.

Romos teologai apstulbę patyrė, kad graikų mitologija, jiems patiems žinoma tik kaip romėniškoji jos imitacija, tiems bizantiečiams yra gyva realybė. Georgijas Gemistas Pletonas, atvykęs į Ferarą patriarcho palydoje, gynė daugiadievystę. Kaip ir persų pranašui Zoroastrui, jam Saulė buvo aukščiausioji dievybė, o kiti Olimpo dievai visi ligi vieno reiškė dieviškųjų principų personalizacijas. Šis filosofas, kai kurių laikytas paties Platono reinkarnacija, Mestroje įsteigė Platono Akademiją. Susirinkimui persikėlus į Florenciją, jis patarė Kozimui de Medičiui padovanoti tokią pat Akademiją ir savo miestui. Tą patarimą tik po Pletono mirties įgyvendino naujuoju Florencijos Akademijos Platonu apsiskelbęs Fičinas.

Pasigirdo beldimas į duris. Ten buvo Činas, kaip kūdikį laikąs glėbyje *Feniksą*. Patraukęs ant skaitomojo stovo gulėjusią Bibliją, Pikas liepė ten padėti knygą. Tarnas pasiteiravo, ar grafas šiandien pageidausiąs vakarieniauti čia, ar valgomajame.

– Šįvakar nieko nevalgysiu, – tarė Pikas. – Ligoniui dera badu varyti iš kūno ligą. Tik taip tarpusavy susigrūmę kūno syvai gali vėl atgauti harmoniją.

Jis atsivertė knygą. Tai, ką skaitė, taip malšino jo dvasios troškulį, kad jis nebeprisiminė kūno alkio. Tačiau, vos spėjus jam perskaityti porą puslapių, į duris vėl kažkas pasibeldė. Šįkart

atėjo Kazalė, iš Čino išgirdęs, kad Pikas nenorįs valgyti. Prievaizdas meldė grafą nors ką nors suvalgyti, nes kitaip jis neturėsiąs pakankamai jėgų keliauti į vilą.

– Nesirūpink, Kazale, – atitarė Pikas. – Kverčetas juk ne pasaulio pakraštyje. Ar viskas parengta?

– Liepiau prikrauti penkis lagaminus būtiniausių daiktų.

– Penkis? Viešpats manė, kad jo mokiniams pakaks gertuvės ir lazdos. Ką vadini būtiniausiais daiktais?

– Mėsą, gėrimus, prieskonius, drabužius, brangakmenius...

– Jokių drabužių ir brangakmenių, – nusprendė Pikas. – Išdalyk viską, ko nesiimsime.

Kazalei ėmus protestuoti, Pikas jį paklausė, kaip ten su stalo sidabru. Prievaizdas išblyškęs pasakė tučtuojau pasidomėsiąs tuo reikalu. Jis dar paslaugiai pasiteiravo:

– Kurias knygas jums įdėti, monsinjore?

– Knygas aš nešiojuosi su savimi, – bakstelėjo Pikas sau į kaktą. – Štai čia.

– Ar esate tikras, kad nieko nenorite valgyti? – paklausė Kazalė.

– Dabar jau malonėkite eiti, – tarė Pikas.

Prievaizdui dingus, grafas ėmė gailėtis užgaidžiai jį išvaręs. Bet netrukus taip pasinėrė į *Feniksą,* kad jokia kita mintis jo nebepasiekė.

Tai, ką jis čia skaitė, vedė jį prie to Kito, kurį kabalistai vadino *En Soph,* Nesibaigiančiuoju. Pasak vienos Manilijaus glosos, Feniksas, nuolatos atsinaujinąs amžinoje mirties ir gimimo kaitoje, esąs laike ir erdvėje kintančios Medžiagos simbolis. Nė vienoje jos pusėje nebuvo Dievo. Gamtos filosofai jo ieškojo objektyviuoju keliu, domėdamiesi jo kūriniais. Tačiau juo giliau jie smelkėsi į kūriniją, juo labiau grężėsi nuo Kūrėjo.

Todėl Ispanijos žydas Abrahamas ben Samuelis Abulafija pasirinko antrąjį, subjektyvųjį kelią – Vardų kelią. Būdamas tremtinys, jis visur – Italijoje, Graikijoje ir Finikijoje (Fenikso žemėje, padovanojusioje mums abėcėlės rašmenis) – ieškojo dešimties pradingusių Izraelio giminių. 1271 metais per vieną viziją jam apsireiškė *Sefiroth* – dešimtis tiltų, jungiančių Pasaulio Visumą ir Dievo Niekį. Dvidešimt dviem traktatais jis atmetė gamtos filosofų kelią, pasisakydamas už mistikos kelią, už Kabalos tradiciją.

Pradžios knygoje rašoma, kad pasaulis radosi per Dievo žodį. Hebrajiški garsai, kuriuos tarė Kūrėjas, matyt, turėjo magiškų galių. Kabalistinėje Pasaulio sukūrimo knygos versijoje, vadinamoje *Sefir Jetsirah*, Pikas pats skaitė, kaip Viešpats kurdamas pasaulį naudojosi rašmenimis: „Jis kasė jas žemėn, vertė laukan, svėrė ir keitė vietomis, šitaip padarydamas visa, kas tik yra ir dar kada nors bus sukurta".

Kaip ir Platonas, Abulafija manė, kad siela esanti įkalinta medžiagoje ir taip praradusi ryšį su Dieviškąja Begalybe. Norėdama grįžti prie savo Pradžios, ji privalanti atitrūkti nuo pasaulio. Dvasia galinti padėti užpildyti prarają tarp sielos ir Neįvardijamojo, suvesdama medžiagos formas į jų vardus. O vardai esą ne kas kita, kaip rašmenų kombinacijos. Žaisdama elementais siela išsivaduojanti iš pasaulio formų ir per begalines variacijas, permutacijas ir transformacijas artėjanti prie *Azoth* – prie hebrajų (*Aleph* ir *Thau*), graikų (Alfa ir Omega) ir lotynų (A ir Z) abėcėlės Pradžios ir Pabaigos.

Naudodamasi Abulafijos atrastuoju mistiniu meditacijos būdu, dvasia ne nugrimztanti pati į save, bet verčiama giliau sutelkti dėmesį, nes privalanti dėstyti prasmingas rašmenų kombinacijas – Dievo vardus. Šios kombinacijos sudarančios kopėčias, kuriomis siela galinti užkopti iki savo Pradžios.

Paėmęs lakštą popieriaus, Pikas surašė jame hebrajų abėcėlę. Suskaičiavo dvidešimt du rašmenis. Jų junginiai sudarė visa, ko tiktai esama. Buvo trys motininės raidės: *Aleph, Mem* ir *Sin*. Jos buvo ne kas kita kaip Oras, Vanduo ir Ugnis. Ugniai per Orą susijungus su Vandeniu, iš šių trijų elementų radosi Dangus ir Žemė. Iš jų radosi ir kitos devyniolika raidžių. Buvo septyni dvigubi rašmenys, perteikiantys po du garsus: *Beth, Ghimel, Daleth, Caph, Phe, Res ir Thau*. Tai buvo septyni dangūs, valdomi septynių planetų, kurių kiekviena sergėjo kurią nors savaitės dieną. Galiausia buvo dvylika paprastų rašmenų: *He, Vau, Zain, Heth, Teth, Iod, Lamed, Nun, Samech, Ain, Sade* ir *Coph*. Šie rašmenys atitiko dvylika Zodiako ženklų.

Po hebrajų abėcėle Pikas didžiosiomis lotyniškomis raidėmis parašė savo vardą: IOANNES PICUS MIRANDULAE. Paskui surikiavo raides abėcėlės tvarka: AAA, C, D, EE, III, L, M, NNN, O, P, R, SS, UU. Kiek įmanu sudaryti jų kombinacijų? Vien nuo tos minties jam ėmė suktis galva.

Jo vardas apėmė tris hebrajiškus aukščiausiojo Dievo vardus: IAO, ELOIM IR ADONAI. Jis aprėpė lotyniškus vardus DEUS bei DOMINUS ir hermetinius vardus POEMANDER, PAN ir ASCLEPIUS. Jis aprėpė vyro ir moters vardus: MAS ir MULIER. Jis aprėpė pirmosios poros vardus: ADAM ir EUA. Jis aprėpė tobulo žmogaus IESUS, jo garbės titulo MESSIAS, jo motinos MARIA ir jo išdaviko IUDAS vardus. Ar ir jis pats, Pikas, bus išduotas? Jo varde buvo keturios raidės, reiškiančios AMOR, Meilę, ir MORS, Mirtį. Tas vardas aprėpė būtį ir nebūtį, ESSE ir NON ESSE. Jis reikšė universaliąją dvasią: PANDAEMON UNIVERSALIS. Liko trys raidės: I ir C: IESUS CHRISTUS?

Ar šis vardas, gebąs nusakyti viską (OMNIA OMINA), pranašavo ir Piko gyvenimą ir mirtį? Grafas parašė: PUER, vaikas,

ADOLESCENS, jaunuolis, IUNIOR, jaunas suaugęs vyras, IUVENIS, suaugęs. Bet kad ir kaip ieškojo, žodžio SENEX, senis, Pikas nerado.

Galiausiai jis suskaičiavo raides. Jų buvo dvidešimt dvi, tiek pat, kiek hebrajų abėcėlėje, tiek pat, kiek žodžiuose IESUS CHRISTUS NAZARENUS, Jėzus Kristus Nazarietis. Ar jis pats buvo naujasis tobulas žmogus?

Dialogas

Penktadienio rytą Džiovanis Pikas, nuėjęs į *Via Sant'Egidio* gatvę, paprašė pranešti apie save nustebusiam Marsilijui Fičinui. Nuo Policiano mirties jiedu nebuvo matęsi.

– Lapkričio septintoji, – blankiai šypteldamas pasakė Pikas. – Šiandien Florencijos Akademija švenčia Platono gimimo ir mirties dieną.

Juoda toga vilkįs filosofas papurtė žilas garbanas ir, kaip visados, sumikčiojo:

– Džiovani, kur taip ilgai buvai dingęs?

– Sirgau, – paaiškino Pikas. – Dar ir dabar galva tebėra apdujusi, bet nenorėjau praleisti mūsų kasmetinio susibūrimo. Galbūt paskutinį kartą galiu jame dalyvauti.

Marsilijas atsiprašė, kad per neramumus mieste visai pamiršęs šventę. Džovaniui pasakius, kad jis nebe ilgai gyvensiąs, Fičinas pamėgino jį padrąsinti; girdi, gal bičiulis ir esąs teisus, gal mums nederėtų tikėti horoskopais. Tačiau Džiovanis nesileido guodžiamas ir ėmė skųstis, kad net Kabala jam nežadanti sulaukti žilų dienų. Mėnulis ir žvaigždės meluojančios, bet raidės

bylojančios tiesą: jam teksią mirti trisdešimt trejų metų, kaip ir Išganytojui.

– Gali būti mano sūnus, – ramino jį Fičinas. – Dar daug metų turės praeiti, iki būsi mano amžiaus.

– Susimąsčiau pamatęs mirštančius savo bičiulius. Bet prieš tris dienas man pasirodė gyvatė – tai paskutinis persergėjimas. Ar turiu tapti dominikonu, kaip jau kadų kadės ragina Savonarola?

Marsilijo veidas susiraukė. Jis patikino Džiovanį, kad kiekvienas žmogus privaląs naudotis savo talentais. Karys turįs kvoti, vienuolis melstis, o filosofas – mąstyti. Tik Pikas vienas galįs sutaikyti Platoną su Aristoteliu.

Džiovanis atsiduso niekados negausiąs laiko parašyti savo *opus magnum*.

– Galbūt, – pasiūlė Marsilijas, – nėra būtina parodyti jųdviejų sutapimą visose srityse. Gal pakanka vienos problemos pavyzdžiu parodyti, kad jųdviejų keliai vedą į tą pačią tiesą.

– Turiu vieną problemą, – tarė Džiovanis.

Jiedu susėdo vienas prieš kitą abipus židinio: Džiovanis su vandeniu, o Marsilijas – su vynu. Džiovanis papasakojo bičiuliui, kaip jį paskutiniosiomis dienomis persekiojusi bičiulio Policiano mirtis.

– Marsilijau, tu išvertei visą Platoną, tai pasakyk, kaip tavo mokytojas spręstų šią misteriją?

Fičinas, gurkštelėjęs baltojo vyno, atsakė, kad Platonas raginęs imtis atsiminimų metodo. Tai, kas vykstą šiame šešėlių pasaulyje, esą vien tikrojo pasaulio atšvaitas. Tas, kuris norįs perprasti reiškinius, turįs eiti iki jų esmės. Iki jų sąvokos esencijos, iki jų vardo.

Džiovanis linktelėjo:

– To paties mane išmokė ir Kabala. Taigi Policiano mirties sprendimas turi slypėti jo vardo raidėse. Jo vardas Andželas yra graikiškas: angelas arba pasiuntinys.

– Matai? Šis vardas byloja apie mįslingą pasiuntinystę. Ji turi slypėti jo pavardėje.

– Policianas, *Politianus?* Tai lotyniškas žodis – vyras, susijęs su *Politia.*

– Būtent, – sumurmėjo Marsilijas. – Visi vardai veda prie Platono. *Politia* yra lotyniškoji Platono dialogo apie Valstybę antraštė. Padėk man prisiminti, Džiovani. Ar Valstybėje kalbama apie pasiuntinį?

Pikas šyptelėjo:

– Puikiai vaidini Sokrato vaidmenį, mielasis, tiesiog man į lūpas dedi teisingą atsakymą. Aišku, kad Valstybėje kalbama apie pasiuntinį. Dialogas baigiamas mitu apie Erą, Pamfilijos karį. Jis – vienintelis mirtingasis, kada nors grįžęs iš mirties pasaulio. Kritęs mūšyje jis buvo užkeltas ant laužo. Tačiau netikėtai atsigavo ir papasakojo, ką patyręs anapus, kol miegojęs mirties miegu. Todėl Platonas jį vadina požemių pasaulio pasiuntiniu.

– Ir kokią gi žinią jis pranešė?

– Mokymą apie sielų persikėlimą, – atitarė Džiovanis. – Kareivis Eras regėjo, kaip sielos tarp dviejų gyvenimų renkasi savąją lemtį. Valdžią ir vergystę, šlovę ir nežinomybę, grožį ir bjaurumą, galią ir silpnybę – įmanomos visos kombinacijos. Kiekviena siela renkasi savo gyvenimą, taigi ir savo mirtį.

– Būtent, ir klausimas tik tas, kokią lemtį pasirinko mūsų vargšo bičiulio siela, kol dar ji nebuvo Polcianas.

– Ji pasirinko Policiano vardą ir tame varde slypinčią poeziją, – tarė Pikas. – Pasirinko trumpą, bet šlovingą poeto gyvenimą.

– Vadinasi, pasirinko ir jo kraupiąją mirtį, – užbaigė Marsilijas.

– Ar ji pasirinko ir savo žudiką?

– Be abejo. Viskas parašyta žvaigždėse.

– Arba raidėse. Tuomet jo vardo raidėse galime perskaityti ir jo žudiko vardą.

– Žinoma, – tarė Marsilijas. – Jei tik pakankamai gerai gebėsime įžvelgti lemties pasirinktas kombinacijas.

– Ar jų skaičius begalinis?

– Ant Platono sodo vartų buvo parašyta: Čia nevalia įžengti nė vienam, neišmanančiam geometrijos.

– Vienas Dievas turi pakankamai laiko apskaičiuoti visas galimybes, – įsiterpė Pikas. – Platono metodas negali mūsų užvesti ant Policiano žudiko pėdsakų.

– Nebent lemtis būtų mums palanki, – atitarė Marsilijas. – O gal manai, kad Aristotelis leis tau greičiau rasti sprendimą?

– Aristotelis tiki ne žodžiu, bet sąvoka, jis vadovaujasi ne vienove, o skirtumu. Taigi turime redukuoti, kategorizuoti, samprotauti.

– O vis dėlto nori sutaikyti Platoną su Aristoteliu, svaigią ekstazę su blaiviu intelektu?

– Vienybė ir dvejybė yra vien priešpriešos regimybė. Ši priešpriešа išnyksta ten, kur juodvi abi sutampa, – begalybėje.

Džiovanis pradėjo ilgą kalbą apie tai, kaip vaizduojasi Dievą. Biblija esanti tik vienas universaliosios teologijos lapas. Todėl jis surinkęs visas šventąsias hebrajų, graikų, romėnų, persų, sirų ir arabų knygas: Slaptąsias Mozės knygas, Hermetiškąjį Poemandrą ir Asklepiją, Smaragdo Lenteles, Orfinius Himnus, Sibilės Orakulo ištarmes, Zoroastro ritinėlius ir šventąjį Koraną. Visos tos knygos vis kitaip apibrėžiančios Dievą. Dionyzijus Areopagietis surinkęs visus Biblijoje minimus Dievo vardus. Iao, Eloim, Adonai, Viešpats, Dangus, Kūrėjas, Tėvas, Karalius, Šventasis,

visų Aukščiausiasis. Kiekvienas tų vardų tęsas vien jo Esencijos atributas, jo Spindesio atšvaitas, jo Visybės elementas.

Dauguma filosofų aukščiausiąją būtybę nusakinėję pozityviais žodžiais: Parmenidas Dievą vadinęs Tiesiog Vienu, Platonas – Pavyzdine Priežastimi, Aristotelis – Nejudriuoju Judintoju, Averojus – Nenuilstamuoju Judintoju, Al Gazalis – Visa Sugeriančiu Priežastingumu, Maimonidas – Grynąja Mintimi, Skotas Eriugena – Tikrąja Būtybe, Anzelmas Kenterberietis – Visa Pranokstančia Tobulybe, o Tomas Akvinietis – Grynąja Būtimi.

– Aš jį vadinu Saulės Saule, – įsiterpė Fičinas.

Tačiau Pikas kalbėjo toliau:

– Daugelis mano, kad Dievas pranokstąs visas kategorijas ir galįs būti reiškiamas vien negatyviais terminais. Plotinas kalbėjo apie Neapibūdinamąjį Vienį, kabalistai vadino jį Nenusakomuoju *Ain,* Niekiu. Bet aš pasirinkau Mikalojaus Kuziečio apibrėžimą: Dievas yra *Coincidentia Oppositorum,* vieta, kur visos laikinosios priešybės sutampa. Ten visi Dievo įvaizdžiai susilieja į rutulį, kurio centras yra visur ir kurio apimtis yra niekur.

– Paradoksas, – tarė Fičinas, – tai dvasios pralaimėjimas.

– Paradoksas, – atkirto Pikas, – yra vienintelė tiesa.

– Taip niekados nesurasi žudiko.

– Gal rasiu, gal ne. Visur esama prieštaringų aspektų. Svarbu juos tarpusavyje sutaikyti. Štai čia sėdėdami atrodome lyg vienas kito antagonistai, tačiau platoniko ir peripatetiko priešingybės tėra vien kaukės, kuriomis dangstosi viena ir ta pati tiesa.

– Aš vaidinau platoniko vaidmenį, Džiovani. Dabar tu suvaidink peripatetiko.

Džiovanis pasakė jam, kad žmogžudystė, kaip ir kiekvienas žmogaus veiksmas, esąs lemiamas ir vidinių, ir išorinių priežasčių, taigi esanti ne vien akcija, bet ir pasija.

– Pasija, aistra, gimdo žudiką, – tarė jis. – Arba, jei krikščioniškų sąvokų tau mieliau klausytis nei Aristotelio kategorijų, vadink pasiją mirtina nuodėme. Esama septynių mirtinų nuodėmių. Iš jų tik tinginystė negali būti žmogžudystės motyvas. Lieka šeši motyvai. Taigi mūsų problema ta, kad turime ne vieną, o šešis galimus žmogžudžius.

Marsilijas, pamatęs, kad jo mokinys atgavo įkarštį, paragino jį tęsti.

– Žmogžudystės motyvas gali būti užgauta puikybė. Pjeras de Medičis vaikystėje jautėsi mokytojo pažemintas. Dabar, pasiekęs valdžią, jis galėjo duoti nurodymą nužudyti Policianą. Jis ir be sąžinės, ir lengvabūdis.

Fičinas buvo beatsakąs, bet patylėjo.

– Godumas yra stiprus motyvas. Policiano prievaizdas manė, kad ponas jam šį tą paliko testamentu.

– Ir panoro priartinti atsiskaitymo akimirką?

– Galbūt. Bet rūstumas – dar stipresnis motyvas. Iš visų didžiausia yra Dievo rūstybė. Kas gi apie ją nuolatos kalba?

– Savonarola?.. – sumikčiojo Marsilijas. – Juk nemanai...

– Jis priešpaskutinis matė dar gyvą Policianą. Galbūt panoro tapti Dievo keršto įrankiu, nubausdamas nedorą kanauninką. Bet aš kol kas nieko nekaltinu. Mąstau apie visas galimybes.

– Kalbėk, Džiovani.

– Turto troškimas yra žemas motyvas, vargšų motyvas. Galbūt Marijos teta išvadavo ligonį iš kančių, norėdama nusigvelbti iš namų vieną kitą brangenybę. Galbūt todėl ji neatsisveikino su prievaizdu.

Fičinas pritariamai linktelėjo:

– O pavydas?

– Pavydas kartais gali įgyti meilės pavydo formą.

– Ir kas gi buvo meilės varžovas?

– Penkiolikos metų buvau Policiano mylimasis, – tarė Pikas. – Kaip ir bjaurusis Sokratas, jis mylėjo jaunystės grožį. Kada nors gausiu už tai atgailauti. Bet aš buvau ne vienintelis.

Ir čia pat Pikas pridūrė:

– Žemiausias ir stipriausias motyvas yra gašlumas. Galbūt Marija nužudė savo meilužį.

– O kaip?

– Permiegodama su juo. Gal jo išsekęs kūnas nebepakėlė smagybės.

Feniksas

Kitą dieną Džiovanis ilgai gulėjo patale. Deginantis skrandžio skausmas, jau kurį laiką jį kamavęs, dabar virto bukais vidurių diegliais. Gal jis ką negera suvalgė? Visados valgė ir gėrė kukliai, tad dabar smerkė save, prisiminęs rūgštų ožkos pieną, kuriuo jį vaišino kalno keistuolis. Grafas nusprendė sekti Policiano pavyzdžiu ir nepriimti jokio gėrimo ar maisto, kurio pirma nebūtų paragavę kiti.

Tačiau, nepaisant šių atsargos priemonių, poetas numirė nepakeliamiausiose kančiose. Ar jo paties laukė ta pati lemtis? Ar tai tas pats priešas taikėsi jį pašalinti iš kelio. Gal jis galėtų išgelbėti savo gyvastį įmindamas žmogžudystės mįslę? Mintys sukosi Piko galvoje, jam jau kažkelintą kartą perkratinėjant visas galimybes.

Kodėl mergaitė ir senyvoji moteris dar kartą keliavo į vilą? Ar jie ką aptarė su Polcianu? Galbūt prašė jį pinigų. Senyvoji moteris kažką kalbėjo apie legatą. Tačiau sumokėjo jai prievaizdas.

Ar tą sumą ji gavo, kad tylėtų? Moteris tvirtino tą naktį beldusi į prievaizdo duris. Tačiau Frančeskas sakė jokių garsų negirdėjęs. Vienas jųdviejų melavo. Kodėl? Kaip čia išėjo, kad Policianas nieko ūkvedžiui nepaliko testamentu? Ar Savonarola jį tą vakarą prašė dėl sielos išganymo visą turtą palikti vienuolynui? O gal Frančeskas susitarė su prioru ir suklastojo testamentą, už tai gaudamas naują tarnybą – vienuolyno prievaizdo vietą?

Tokiems klausimams sukantis galvoje, Džiovanis nugrimzdo į neramų miegą. Pabudo vėlyvą popietę, pažadintas priblokšto Kristoforo, atėjusio pranešti jam apie tos dienos įvykius. Pjeras de Medičis po derybų leidosi miestiečių garbinamas lyg koks triumfatorius. Kaip Išganytojas jis dalino miniai duoną ir vyną. Tačiau tuo pat metu pasklido gandas, kad jis gelbėdamas miestą pasiūlęs Karoliui VIII dvidešimt tūkstančių dukatų; kad tai buvo ne pergalė, o parklupimas ant kelių.

Kitą dieną prasismelkė žinia, kad regentas slapčiomis liepė verbuoti samdomus karius. Tada Savonarolos šalininkai užėmė Sinjorijos pastatą. Būrys *Piagnoni* patraukė į *Via Larga* ir įsiveržė į Medičių rūmus. Knygos ir paveikslai imti mėtyti pro langus. Pjeras paspruko Bolonijos kryptimi. Gatvė jau skelbė Savonarolą naujuoju miesto viešpačiu.

Po dviejų dienų prioras užkopė į San Marko bažnyčios sakyklą.

– Tikėk manimi, o Florencija! – bylojo jis. – Šis perversmas galėjo tapti dideliu kraujo liejimu, tačiau tavo maldos ir pasninkai suminkštino Viešpatį ir jis sumažino tavęs laukusios bausmės davinį, vietoj jo patiekdamas tau saldžiu padažu palaistytą užkandį.

Ar Džirolamas, taip kalbėdamas, galvojo apie patale gulintį savo bičiulį, tikrai jau kelinta diena atsidėjusį maldai ir pasnin-

kui? Taip Džiovanis įstengė šiek tiek apmalšinti vidurių skausmus. Jis gėrė vien vandeniu atmieštą vyną, kurį pirma jo vis ragavo ištikimasis Kristoforas, ir neėmė burnon jokio kieto maisto, išskyrus komunijos ostiją, – ją jam kasdien atnešdavo vienas Savonarolos konfratrų.

Pikas paprašė dominikoną atnešti iš vienuolyno bibliotekos knygų, kuriose buvo aprašytos senųjų ir naujųjų laikų nuodingosios medžiagos. Vien Maimonidas jų aprašė tris šimtus ir penkias dešimtis. Taigi Pikas skaitė apie beladoną – kartųjį šunvyšnės ekstraktą, kuris kaip graži moteris plečia lėliukes, greitina širdies plakimą ir glebina raumenis. Patyrė, kaip Albertas Didysis alchemijos keliu kaitino auripigmentą, norėdamas išgauti arseną – ši vyriška medžiaga kėlė pilvo skausmus, raumenų traukulius, alinamą troškulį ir pulso virpėjimą. Tačiau naujausia ir pavojingiausia priemonė buvo *Acqua Toffana*. Neapolio vandenį, kurio sudėtį žinojo tiktai nedaugelis, naudojo popiežiaus Aleksandro Bordžijos nuodytojai. Šiuos saldžius baltus miltelius jie įduodavo savo aukoms mažomis dozėmis, ir jos būdavo nejučiomis nuodijamos. Po metų kitų ateidavo neišvengiama mirtis.

Gal ir jis taip apnuodytas? Ar čia pratrūko jau seniai jame rusenusi ugnis? Pirmą kartą gyvenime grafas meldėsi tvirtai tikėdamas, kad Dievas jį sergės. Prisiminęs kitados Jam skirtą eiliuotą maldą, Pikas suprato, kokie teisingi buvo jo paties žodžiai. Jis ir vėl meldė Dievą palengvinti jo bėdą ir apvalyti jį nuo visokio užkrato. Maldavo Jį nugręžti šalin teisingos savo rūstybės bausmę, užgesinti jo pašėlusios dvasios ugnį ir leisti vien meilei tverti jo širdyje. Karštai meldė grafas, kad tuomet, kai jis, baigęs savo gyvenimo paskirtį, stosiąs prieš teisėją, jo daliai tektų palaima dangaus karalystėje, kur jis Dievą regėsiąs jau nebe kaip Viešpatį, o kaip Tėvą.

Žinia apie jo ligą pasklido mieste drauge su kitomis nelemtomis naujienomis. Pažįstami ėmė lankytis prie jo ligos patalo. Fičinas perskaitė žvaigždėse, kad bičiulis nemirsiąs, iki užbaigsiąs gyvenimo darbą. Tai tebuvo menka paguoda saturniškajai Piko melancholijai. Po dviejų dienų pasirodė du ponai aukštomis skrybėlėmis. Jie prisistatė kaip Karolio VIII pasiuntiniai – karalius išgirdęs apie savo bičiulio ligą ir todėl atsiuntęs du savo asmeninius gydytojus. Gydytojai paskyrė grafui skorpionų aliejų. Perpratęs receptą, Pikas išsiuntė juos lauk. Tas pats nutikdavo ir žvėrienos kepsniams bei kitiems gardėsiams, kuriuos Kazalė kasdien siūlė savo ponui, tikėdamasis prikalbėti jį valgyti.

Pasninkaudamas Pikas taip nusilpo, kad diena jam pradėjo maišytis su naktimi. Iš lauko vidun sklido nerišlus šurmulys, gatvės gaujos skandavo vardą su daugybe balsių, išgąstingi balsai atsikirsdami skelbė šūkius, kurie lyg kamuoliai skraidė tarp namų fasadų. Pikas girdėjo dūžtančius molio indus, sunkų vežimų bildesį, alebardų tarškesį ir kareivių riksmus, moters spiegimą ir vaikų verksmą, o galiausiai – prastuomenės rėkavimą. Ar tai buvo Savonarolos pranašauta pasaulio pabaiga?

Tačiau jo maldos buvo išklausytos. Kaip senų senomis dienomis, kai Viešpats dievobaimingiems žmonėms dar siųsdavo pasiuntinius, pas jį buvo atsiųstas Angelas. Vieną rytą Kristoforas atėjęs pas poną pranešė, kad su juo norinti pasikalbėti kažkokia moteris. Kadangi Pikas miegojęs, jis ją laikinai priėmęs virtuvėje. Tačiau ji nenorinti pasisakyti vardo. Dar snaudulingai linktelėjęs, Pikas davė ženklą įleisti ją vidun.

Ji įžengė be garso, lyg būtų pasirodžiusi dvasia. Perlais apsagstytas apsiaustas lyg žiburiuojančiu vainiku gaubė jai veidą. Ūmai kambarys prisipildė rožių kvapo. Ar čia buvo Mirtis? Pi-

ko akys mėgino įžiūrėti jos siluetą prieblandoje, tačiau tik viešniai prakalbus, grafas suprato, kas ji tokia.

– Atėjau, – tarė ji, – nes liepei mane pašaukti.

Džiovanis buvo beprotestuojąs, bet žodžiai prilipo prie nugeibusio liežuvio. Jai artinantis ir lenkiantis prie Piko, regėjosi, kad jos pėdos nesiekia žemės.

Jis žvelgė į švelnų, rimtą ir liūdną veidą, kurio žydros akys jam priminė motiną, o auksinės kasos – Simonetos plaukus. Negi Marija čia prisikėlė iš požemių pasaulio paguosti jo dėl bičiulio mirties? O gal čia buvo Pavasario deivė, kuri ką tik, vilkdama paskui save drabužio šleifą, nužengė iš Sandro paveikslo prikelti jo naujam gyvenimui?

Pikui betiesiant į viešnią rankas, ji dar labiau pasilenkė, ir jis galėjo pajusti jos veidą, vėsų ir drėgną lyg rasa. Tuomet jis susivokė, kad viešnia atėjo čionai per rudens darganą.

– Džiovani, – tarė ji, – tau nevalia mirti. Noriu, kad vėl būtum sveikas ir jaunas.

Paskutinysis žodis buvo lyg aidas to žodžio, kuriuo ji pradėjo sakinį.

„*Giovanni – giovane*, – pamanė jis pats sau vienas. – Mano vardas yra įrodymas, kad man nelemta pasenti."

– Atsinešiau gyvybės eliksyrą, – tarė viešnia.

Ji nusimetė apsiaustą tokiu judesiu, kurį jis jau anksčiau buvo regėjęs. Vieną po kito atsirišinėjo ji taftą veržusius kaspinus. Suknelė pusiau nuslydo jai nuo kairiojo peties, ir po apatiniais marškiniais pasirodė krūties spenelio perlas.

– Kodėl neatėjai pas mane? – paklausė ji. – Visus tuos metus laukiau tavęs, Orfėjau.

– Euridike, – sukuždėjo jis, traukdamas ją prie savęs ir virpančiais pirštais pajusdamas jos vis dar mergaitišką kūną.

Drėgnos jos lūpos prisilietė jo sukepusių lūpų. Į Piką padvelkė mirtų ir rožių vandens aromatas. Jis įsisiurbė į jos lūpas, kurios prasivėrė lyg Veneros kriauklė. Jo liežuvis ėmė ieškoti josios liežuvio, kaip dieviškasis dainius kitados klaidžiuose požemių pasaulio soduose ieškojo prarastos mylimosios. Jųdviejų dantys kaukštelėjo vieni į kitus, kai ji numetusi šalin antklodę atsisėdo ant jo ir taip pasikėlė perregimą drabužį, kad šis tapo grota, kurioje ėmė augti jo geismas.

Ji apglėbė Piką rankomis. Kaip vynmedis vejasi aplink guobą ir kaip gebenė kabindamasi čiuptukais sukasi aplink akmeninį ąžuolą, taip jos krūtinė, jos kaklas, jos veidas uždengė Piką. Galiausiai ji įsikibo jam į pečius, lūpomis prisispausdama jam prie lūpų. Jųdviejų skruostai degė karščiu, abu smarkiai alsavo. Ji įkando jam, ir jis sudejavo, jis įkando jai, ir ji suvaitojo iš meilės ir skausmo.

– Ko nori? – paklausė ji.

– Nenoriu mirti, – sudejavo Pikas.

– Ar nori per amžius gyventi? – sukuždėjo ji. – Tada padovanok man kūdikį. Sūnus pratęs tavo darbą.

Ir vėlei jųdviejų lūpos susijungė, jų gyvasties kvapai susimaišė. Sunkus Piko alsavimas degte degė dusliai dunksinčios širdies karščiu. Atodūsiai švelniai siurbė jo sielą, čia ją numarindami, čia vėl atgaivindami šio pavasario vėjelio dvelksmu.

Ūmai Saulė prasimušė pro debesis ir ugnies spindulys įsiveržė pro siaurą langelį į miegamąjį. Senasis Feniksas nubudo ir pasistojo lyg deglas. Patalo lizdas užsiliepsnojęs pavirto į laužą. Pikas dela Mirandola pajuto, kaip karštligės liepsnos, iki tol rusenusios jo viduriuose, ūmai įsiplieskusios jam iš strėnų šovė aukštyn į Margeritos įsčias.

Meilės gaisrui išblėsus ir mylimiesiems sugulus greta vienas kito, prasideda klausimai ir atsakymai. Margerita papasakojo Džiovaniui, kad po nesenos savo sutuoktinio mirties ji vėlei gyvenanti su savo šeima Florencijoje. Kristoforas vakar atėjęs pas ją pranešti apie savo pono ligą. Jis prašęs pažadinti Džiovanį iš letargo miego.

Džiovanis savo ruožtu papasakojo jai apie Policiano mirtį ir savo baimę būti nunuodytam. Margerita pasisiūlė pati jam gaminsianti ir nešiosianti valgį. Atsisveikindamas Džiovanis ją pabučiavo ir pasakė, kad ji esanti jo Izidė, vėlei prikelsianti gyventi savo numylėtąjį Ozirį. Margerita pažadėjo grįžti rytojaus rytą.

Džiovanis jautėsi lyg atgimęs: Feniksas ir vėlei pakilo iš nakties kiaušinio. Ir vėlei jis prieš save išvydo mįslingąjį Botičelio paveikslą, kuriame aukso obuoliai simbolizavo amžinąjį gyvenimą. Dabar Pikas geriau suprato, kad paveikslas susideda iš dviejų viena prieš kitą atgręžtų ir viena kitą papildančių dalių. Dešinioji dalis vaizdavo vėjo dievą Zefyrą, kuris aistros pagautas puola mergaitę; kairioji dalis vaizdavo kitą mergaitę, kuri pati buvo įsimylėjusi dievų pasiuntinį Hermį. Zefyras – tai poetas Andželas, kuris trokšdamas mistinio žemės išganymo kaip angelas nusileido ant mergelės. O Hermis – tai filosofas Džiovanis, kuris, kaip Viešpaties pirmeivis, kaip Jonas Krikštytojas, Florencijos patronas, žemiškai pasijai parodė kelią į dangiškąją meilę.

Prisimindamas šį paveikslą, jis ūmai suprato, kas buvo pirmosios mergaitės ligos ir mirties priežastis. Susivokusi, kad laukiasi kūdikio, Marija ėmė maldauti tetą drauge joti į Fiezolės vilą. Ten ji paklausė Policianą, kas turėsią nutikti jų vaikui. Galbūt

jis pažadėjo Marijai pinigų. Po Andželo mirties prievaizdas joms pranešė, kad apie legatą negalį būti kalbos, nes visą turtą ponas padovanojęs San Marko vienuolynui. Nevilties apimta, mergaitė nusižudė; susigraužęs prievaizdas sumokėjo už laidotuves. Tačiau Marija, Simonetos reinkarnacija, Floros pavidalu amžiams atgijo Botičelio tapyboje ir Policiano poezijoje. Menas, kaip ir gamta, nuolatos kūrė vis naują jaunystę ir grožį.

Kairysis šonas buvo dešiniosios dalies atitikmuo ir papildymas. Ten vyras aistringai vijosi moterį, o čia moterį nenugalimai traukė vyras. Hermis Trismegistas, kunigas, princas ir filosofas, gręžėsi nuo pasaulio, ieškodamas amžinosios tiesos anapus Empyrėjo žvaigždžių. Dangiškosios tiesos ieškotojas patraukė nuostabos kupiną žvilgsnį žemiškos mergaitės, kuri netrukus, ištrūkusi iš draugužių ratelio, nuseks paskui savo viešpatį. Meilė – tai grožio žadinamas geismas. Bet aukščiausiasis grožis – tai tiesa. Todėl meilė yra akla: paslaptis įžvelgiama be akių. Kas buvo toji mergaitė? Jos perregimą drabužį puošė perlai. *Margarita* buvo lotyniškas žodis perlui nusakyti.

Kas nužudė Policianą? Ieškotojo žvilgsnis krypo aukštyn, už šį pasaulį vaizduojančio paveikslo ribų. Mįslę buvo įmanu įminti ne čia, ne šiame regimybės pasaulyje, bet anapus, viršum debesų tveriančiame tikrajame pasaulyje. Tas, kuris geidžia įminti mirties paslaptį, privalo numirti. Tas, kuris nori sužinoti, kas yra žmogžudys, privalo žudyti.

Akys Pikui aptemo nuo tų svaigulingų minčių. Jo dvasia geidė įminti visas pasaulio mįsles, siela troško išsivaduoti nuo pernelyg ilgai puoselėto geismo, bet ramybės nerandąs kūnas nugrimzdo į sunkų lyg švinas miegą.

Išaušus pasirodė ne saulė, o šniokšte šniokščiąs lietus. Miestą užgriuvo audra. Debesys lyg vandens maišai plyšinėjo vir-

šum stogų, krušos marškos plazdėjo palei pylimus, putų čiurkšlės taškė fasadus, gatvės pavirto upėmis, aikštės – tvenkiniais, visa buvo nuskalbta ir nuplauta. Ar tai Savonarolos seniai pranašautasis tvanas?

Tačiau rudens audra neatnešė Pikui atgaivos. Jis pabudo nuo žaibo. Lygiai taip tris dienas prieš Lorenco mirtį žaibas trenkė į rutulį ant katedros stogo. Pamėginus pasikelti, alpulys vėlei įspaudė Piką į priegalvius. Liežuvis buvo perdžiūvęs – karštis vėl kilo. Jis per daug bus jėgų išeikvojęs. Netrukus Margerita savo valgiu jį pastiprins ir suramins. Reikia tik turėti kantrybės ir palaukti, kol debesys nuslinks tolyn.

Lietus nesiliovė. Kristoforui atėjus pasiteirauti, kaip pono sveikata, Pikas jį paklausė, ar dar esama kokių naujienų iš miesto. Sekretorius buvo girdėjęs, jog priešo kariuomenė tiek priartėjusi, kad po kokių dviejų dienų galinti įžengti į miestą. Beje, *Frate* pažadėjęs prancūzams, kad leisiąs jiems žygiuoti nekliudomiems. Pikas pranašavo, kad artimiausiame pamoksle jis užkariautojų atėjimą vaizduosiąs kaip viską apvalantį dangiško vėjo gūsį.

Džiaugdamasis, kad netrukus pamatys savo seną bičiulį, Prancūzijos karalių, Pikas ūmai paprašė gerti. Kristoforas nulaužė antspaudą nuo apdulkėjusio ąsočio, įpylė vyno, nugėrė gurkšnį ir padavė jam taurę.

– Džiaugiuosi, kad liovėtės spyriojęsis, – užjaučiamai tarė sekretorius. – Gal atnešti iš virtuvės truputį duonos ir rūkytos mėsos?

Bet ponas jį išsiuntė iš kambario.

Po kurio laiko kartus skonis burnoje privertė Piką sukokčioti. Galva tvinksėte tvinksėjo, viduriai vertėsi kūlio. Jis vos spėjo pasilenkti viršum greta lovos stovinčio dubens. Vėmė ilgai, ryklė net drebėjo nuo traukulių. Regėjosi, kad ne vien skrandžio, bet

ir vidurių turinys vertėsi laukan. Vyno raudonis, tulžies geltonis ir baltos gleivės maišėsi ant juodos emalės dugno. Šlapias nuo prakaito, ašarotomis akimis grafas vėl atgulė į patalą.

Tačiau skausmai nesiliovė. Čia regėjosi, kad jo skrandis pavirtęs iš visų pusių strėlių varstomomis dumplėmis, čia jį vėl vertė raitytis traukuliai, baisesni už viską, ką jis ligi šiolei buvo patyręs. Troškulys taip džiovino gomurį ir gerklę, kad Pikas baiminosi tuojau uždusiąs. Nevilties pagautas jis pasišaukė Činą ir davė jam per visą gyvenimą iš jo lūpų niekados neišsprūdusį nurodymą: liepė pašaukti gydytoją.

Niauraus žvilgsnio daktaras dėvėjo savo cechui deramą juodo aksomo apsiaustą su šermuonėlių apykakle. Leonis iš Spoleto buvo sūnus Lorenco asmeninio gydytojo, savo pacientą girdžiusio deimantų milteliais. Prabangos Mylėtojui vis tiek pasimirus, gydytojas nevilties pagautas šoko į vandens cisterną greta San Džervazijo bažnyčios. Kiti kalbėjo, kad jį ten įstūmę tarnai, įtarę, kad jis nužudęs jų poną.

Leonis apžiūrėjo ligonį. Nors Piko galva degte degė, kojos buvo šaltos kaip ledas. Pulsas mušė neritmingai, pilvu bėgiojo šiurpuliai. Purtydamas galvą, gydytojas ėmė priekaištauti grafui, kad šis taip vėlai pasišaukęs jį prie ligos patalo. Paskui paklausė, ar Pikas bent kiek numanąs, kaip radosi tokia jo būklė.

Pikas papasakojo gydytojui apie kraupią Policiano mirtį ir savo baimę, kad gali būti, kaip ir bičiulis, nunuodytas. Gydytojas linktelėjo:

– Aš irgi mąsčiau apie *veneficium*. Kokių gynimosi priemonių ėmėtės?

– Neprisileidau jokio gydytojo prie savo patalo, – nusiviepė Pikas.

Jis prisipažino dar visai neseniai išvaręs Prancūzijos karaliaus daktarus ir pasipasakojo, kaip mėgino įveigti negalią pasninkaudamas.

– Buvau jau kone pats bepasveikstąs, kai šįryt išgėriau to vyno, – pasakė.

– Kur taurė?

– Nesivarginkit, – tarė Pikas. – Vynas nebuvo užnuodytas. Mano paties sekretorius jo pirmas paragavo.

– Galbūt susimaišęs su kitu skysčiu vynas sukėlė šią nelemtą reakciją. Kiekvienas kūnas yra visokių syvų pilnas destiliacijos indas. Viena kuri medžiaga gali sutrikdyti elementų pusiausvyrą.

– Idiosinkrazija, – linktelėjo Pikas. – Ar aš ką negerai padariau?

Gydytojas papurtė galvą.

– Apsinuodijus nepadeda jokie gėralai ar ekstraktai. Aš pasitikiu tik vėmimu, kraujo leidimu ir vidurių laisvinimu, idant būtų pašalintos visos kenksmingos medžiagos. Tačiau jūs jau toks nusilpęs, kad šios priemonės jūsų kūną gali dar labiau pakirsti. Ramybė – štai vienintelis dalykas, galįs jus išgelbėti. Deja, esate tokios būklės, kad negaliu jums duoti nė migdomųjų.

Pasirausęs vaistų dėžėje, gydytojas išsiėmė flakoną ir užlašino iš jo kelis lašus ant skepetaitės.

– Tai apynių žiedų ekstraktas. Jo pakvėpavęs pasijusite nugeibęs ir užmigsite. Tegu tarnas deda šaltus prievilgus jums ant kūno ir šluosto jums kaktą, idant karštis atlėgtų. Retkarčiais pasivilgykite lūpas, bet kol kas nieko negerkite. Šįvakar dar kartą ateisiu.

Džiovanis nenoromis davėsi apdujinamas to atgrasaus kvapo iš buteliuko. Bukas galvos skausmas atlyžo, pamaži aprimo ir jį varstantys diegliai. Bet drauge su miego saldybe jį suėmė ir

tulžies kartybė. Ar jis buvo nunuodytas? Ar dabar turės mirti? Toks jaunas, nespėjęs pabaigti savo gyvenimo darbo? Kodėl neatėjo Margerita?

Pikas įtempė ausis, bet išgirdo tik šniokščiantį lietų. Galbūt jis pradėjo su ja kūdikį? Ar kada nors išvys jį gimusį? Jeigu tektų mirti, privalu palikti žinią, testamentą. Kokį vardą derėtų duoti pirmagimiui, jeigu tai būtų sūnus?

Alsavimui slopstant, jo burna ėmė murmėti žodžius, kuriuos jis prieš dešimtį metų įdėjo į lūpas savo dangiškajam tėvui:

– Adomai, nedaviau tau nei tvirtos vietos, nei savito veido, nei ypatingos paskirties. Privalai savo valia ir įžvalga susirasti sau vietą, veidą ir paskirtį. Visų kitų būtybių pobūdį lemia mano nustatytos taisyklės. Tu privalėsi pats apsibrėžti savąjį pobūdį, vadovaudamasis laisva valia, kurią tau dovanojau. Įkurdinau tave visatos viduryje. Taigi gali aplinkui regėti, ko visatoje esama. Padariau tave nei dangišką, nei žemišką, nei mirtingą, nei nemirtingą. Todėl galėsi laisvai ir savarankiškai kaip tapytojas ar skulptorius apsibrėžti formą, kurią nuspręsi pasirinkti. Gali išsigimti ir nusileisti į žemesniąsias neprotingų gyvių sferas arba atgimti ir pakilti į aukštesniąsias dievybės sritis.

Išpažintis

Daktaras Leonis atsirado prie ligos patalo anksčiau, nei žadėjęs. Patikrinęs paciento pulsą, pačiupinėjęs kaktą, timptelėjęs žemyn voką, gydytojas atsiduso. Jo paklaustas, kaip jaučiasi, Pikas suvaitojęs atsakė, kad varstantys vidurių skausmai tik dar

pasmarkėję. Daktaras papurtė galvą ir pasakė, kad naktį karštis vėlei ims kilti. Geriausia būsią reguliariai keisti šaltus prievilgus. Daugiau jis kol kas nieko negalįs nuveikti.

Daktarui jau beeinant iš kambario, Pikas jį susigrąžino šūksniu ir paprašė perspėti San Marko priorą. Gydytojas išsigandęs patikino grafą, kad pavojus jo gyvasčiai dar negresiąs, tačiau Džiovanis tarė tvirtu balsu:

– Turiu jį kai ko paklausti. Galbūt jis vienintelis, galįs mane išgelbėti.

Pilkas vidudienis nepastebimai virto pilkomis sutemomis. Giliai alsuodamas grafas stengėsi nebegalvoti apie sopulius, dengiančius kūną lyg atgailaujančio vienuolio ašutinė. Retsykiais Činas ateidavo papurtyti priegalvių ir drėgna skepetaite suvilgyti jam burnos. Taip Kristui prie kančios perkreiptos burnos buvo spaudžiama actu sumirkyta kempinė. Skersvėjui padvelkus į išrasojusią kaktą, ligonis krūptelėjęs pamanė, kad bus pajutęs mirties angelo sparną.

Be jokio garso Piko kojūgalyje išniro tamsus siluetas.

– Džiovani, čia aš, – tarė balsas. – Kaip tu laikaisi?

– Matyt, jau visai prastai laikausi, jei tu stovi prie mano patalo, – skausmingai šyptelėjęs, atitarė Pikas. – Tu pasirodai visur, kur mirštama. Iš pradžių prie Lorenco, paskui – prie Andželo, o šiandien – prie manęs.

– Nesišaipyk iš šio išmėginimo, Džiovani. Džiaukis, kad gali kančiomis dalytis su Viešpačiu.

– Mirties išvakarėse buvai pas Andželą. Pasakyk man, Džirolamai, nuo ko jis mirė?

– Negaliu išduoti išpažinties paslapties, Džiovani.

– Man tai gyvybės ir mirties klausimas, – neatlyžo Pikas.

Pasiėmęs krėslą, Džiovanis atsisėdo greta lovos galvūgalio.

– Šiame pasaulyje svarbus vien amžinosios mirties ir amžinojo gyvenimo klausimas. Juk žinai, Džiovani.

– Nenoriu mirti, neatlikęs savo užduoties žemėje.

– Kokia yra tavo užduotis, žino tik Viešpats. Turi kliautis Jo Apvaizda.

– Tai kam tada mums duota laisva valia?

– Valia galima naudotis ir geram, ir piktam.

– Ne dėl savęs noriu ja pasinaudoti, – tarė Pikas. – Geidžiu tik, kad būtų atskleistas Andželo žudikas.

Juodi antakiai kilstelėjo aukštyn:

– Žudikas? Kodėl manai, kad Policianas nužudytas?

– Ligos patale jis kalbėjo, kad priešas jį surado.

– Klysti, Džiovani, – tarė Džirolamas. – Priešas, apie kurį kalbėjo mūsų bičiulis, buvo ne regimas priešininkas, bet vidinis demonas, kuždėjęs jam į ausį juodas mintis. Taip karalių Saulių vis lankė piktoji dvasia, iki Dovydas jį suramino grodamas arfa.

Prisiminęs, kaip Fičinas retsykiais mėgindavo pralinksminti Policianą, improvizuodamas lyra pagal bičiulio eilėraščių tekstus, Pikas sumurmėjo:

– Turi galvoje melancholiją?

– Turiu galvoje dyglį kūne, dėl kurio Paulius persergsti korintiečius. Per jį mirė mūsų bičiulis.

– Tai ar Andželą ne liga kamavo?

– Liga, – atitarė Džirolamas. – Jį kamavo gėdingiausia iš visų negalių – kūno negalia.

– Ar jis sirgo kokia lytine liga?

Juodas kapišonas palinko žemyn:

– Kūnas yra silpnas.

– Tai jis, kunigas, miegojo su moterimi?

– Tu taip pasakei, Džiovani, ne aš.

Pikas prisiminė bičiulio parašytą kraupų eilėraštį ir pirmą kartą suvokė, kad ir šiurpas gali būti gražus.

– Sakyk, Džirolamai, – tarė jis atžariai, – ką Andželo mirties dieną pas jį veikė Pjeras de Medičis?

– Andželas paprašė Pjerą atkakti pas jį, nes norėjo mirties patale paprašyti atleidimo už savo vaidus su Medičiais. Jis mirė susitaikęs su Dievu ir žmonėmis.

Po valandžiukės Pikas tarė:

– Noriu kai ką išpažinti.

– Ar geidi atlikti išpažintį? – paklausė Džirolamas.

– Netrukus ją atliksiu. Bet dabar noriu su tavimi pasikalbėti ne kaip nusidėjėlis su dvasios tėvu, o kaip vyras su vyru.

– Aš klausau, Džiovani.

– Ar dar prisimeni tą prieš dešimtį metų buvusį skandalą, kai Džiulijano Marioto žmona pabėgo su manimi į Arecą?

– Maniau, kad tu ją pagrobei?

– Gal tai ji mane pagrobė. Aklai sekiau jai įkandin. Dėl to kilo kautynės, per kurias buvo kritusių, daug kritusių. Tai buvo mano kaltė. Atgailaudamas daugiau niekados nebuvau prisilietęs moters. Iki vakar vakaro. Vakar ji grįžo. Jos vyras miręs. Atrodė, lyg mes tik vakarykščiai būtumėm atsisveikinę. Ar gali tai suprasti, Džirolamai?

– Be abejo, kūnas yra silpnas.

– Ne, tai meilė stipri, – tarė Pikas. – Ar žinai Botičelio paveikslą, kabantį pas Lorenco de Medičio sūnėną? Kupidonas užrištomis akimis taikosi į mergaitę. Strėlė įsminga jai į sielą tuo metu, kai ji žvelgia į jaunuolį, kuris jai regisi dieviško grožio įsikūnijimas.

– Nekalbėk apie paveikslus, – tarė Džirolamas. – Sandras atsivertė. Dabar jis – vienas karščiausių Dievo Miesto gynėjų. Ir gaili-

si, kad kitados tapė tokius pagoniškus paveikslus. Norėdamas atsiteisti už paklydimą, jis dabar tapo Madonas mūsų bažnyčioms.

– Ar tu netiki meile, Džirolamai?

– Tikiu Dievo meile, Džiovani.

– Argi žemiška meilė nėra dangiškosios atspindys?

– Nėra, jei veda mus į šalį nuo tikrosios mūsų paskirties.

– Džirolamai, sakyk atvirai. Ar tu niekados nepažinai moters?

Prioras susimąstęs žvelgė į siaurą langelį. Galiausiai tarė:

– Manau, kad niekados manęs nesupratai, Džiovani, kūno pagundos man pažįstamos geriau, negu tau. Pats esu nuodėmės vaisius: mano motina buvo puolusi moteriškė, o tėvas – už įstatymo ribų paskelbtas bėglys. Mano jaunystė buvo lengvapėdiškesnė nei tavoji: grojau pasaulietinę muziką, žvalgiausi į gašlius paveikslus, skaičiau Ovidijaus *Ars Amandi*. Mylėjau Laudamiją Stroci, bet ji mane atstūmė, nes buvau skurdžius ir bjaurios išvaizdos. Sulaukęs dvidešimt vienerių, nuėjau kartą į bažnyčią ir išgirdau balsą – taip aiškiai, kaip dabar kad girdžiu tavišką. Tas balsas tarė: „Keliauk iš savo krašto". Palikau šeimą Feraroje ir iškeliavau į Boloniją. Ten tapau dominikonu, Žinau, kas yra moteris, Džiovani; ji – kūnas, ji – demonas, ji – mūsų gimtoji nuodėmė. Argi pats nerašei, kad žmogus yra kūrinys, tveriąs tarp dangaus ir pragaro? Moteris veda vyrą iš aukštybių ir traukia į žemesniąsias sferas.

– Platonas sako, kad žemiškas grožis gali mus užvesti aukštyn iki Grožio idėjos. Kodėl gi moters grožis neturėtų mums priminti rojaus grožybės?

– Apie tikėjimą Platonas nusimano mažiau už seną moteriškę.

– Fičinas vadina Platoną Atėnų Moze.

– Tai erezija, Džiovani, ir pats tai žinai. Sokratas bent žinojo, kad nieko nežino. Net mirties prieangyje tavo dvasia nenori nu-

silenkti Kūrėjui. Žinios daro žmogų išpuikusį, meilė jį pakylėja. Meldžiu, saikdinu tave: melskis ir atsiversk.

Jo balsas pakilo transe, tarytum jis būtų įkalbinėjęs minią.

– Išsisukinėji nuo diskusijos, – taikiai tarė Pikas. – Argi Dievas nedavė žmogui proto, kad jis pats galėtų mąstyti ir spręsti?

– Pasaulio išmintis yra paikystė Dievo akyse. Jis davė žmogui tikėjimą norėdamas išmokyti, ką šis varguose gyvendamas privalo daryti.

– Mąstymas ir tikėjimas skirtingais keliais veda į tą patį tikslą. Visą gyvenimą paskyriau tam parodyti.

– Filosofija yra aplinkinis kelias, o dažnai – ir klystkelis. Prisimink savo Devynis šimtus tezių.

– Ar dabar tu jau mano priešų pusėje, Džirolamai? Pritari Romai? Išsižadi manęs kaip Judas?

Tai pasakęs Pikas suprato, kad ši diskusija tokia pat beprasmė, kaip ir tas disputas, kurį jis andai mėgino pradėti prieš popiežiaus teismą. Su karčiu ilgesiu jis prisiminė Lorencą de Medičį, kuris mirties patale lyg Sokratas su bičiuliais kalbėjosi apie sielos nemirtingumą. Kur dabar buvo Florencijos Akademijos bičiuliai? Tai, kad jų nebuvo šalia, buvo tiesiog ženklas sienoje. Galbūt Feniskas, prieš iš naujo pakildamas, privalėjo numirti.

Palenkęs galvą, jis tarė:

– Noriu atlikti išpažintį.

Prioras peržegnojo grafą, ir šis išpažino viso gyvenimo nuodėmes. Išpažino savo puikybę, laikiusią save pranašesne už artimą savo, išpažino turto geidimą, kaupusį žemiškus lobius, išpažino sielos nesaikingumą, geidusį viską sužinoti, išpažino savo rūstybę, pridariusią jam priešų, išpažino tingumą, teikusį peno melancholijai, galiausiai išpažino ir gašlumą, iki vakarykštės dienos dirginusį jo kūną.

– Tavo nuodėmės didžios ir gausios, sūnau mano, – tarė prioras. – Jos tokios pat didžios, kaip didi tavo dvasia. Tačiau Dievo gailestingumas dar didesnis. Melskime Viešpatį, kad Jis tau atleistų.

Jiedu drauge pasimeldė.

Galiausiai Pikas pasakė:

– Negaliu susitaikyti su Dievu, nesusitaikęs su tavimi. Mūsų vardai, Džiovanis ir Džirolamas, yra sukurti vienas kitą atrasti. Prašom atleisti, jei kada tave įskaudinau.

– Atleidžiu tau, Džiovani. Ir tu man atleisk, jei esu tave užgavęs. Žinau, kad man dažnai stigo meilės. Tikėjimas yra Dievo dorybė, bet Meilė – dar didesnė.

– O viltis teikia gyenimą.

– Viltis teikia Amžinąjį Gyvenimą, Džiovani.

– Nenoriu dar mirti, Džirolamai. Mano dvasia tam dar nepasirengusi.

– Gal ir ne, gal ji dar žemėje turi atlikti atgailą už savo nenuolankumą. Žinai, ko jau daug kartų tave prašiau, Džiovani. Ar sutinki atsižadėti pasaulio ir apsivilkti vienuolio drabužį? Atėjo akimirka apsispręsti.

Pikas pažvelgė Savonarolai į juodas akis:

– Pirma leisk man įminti savo mįslę.

Bučinys

Kitą dieną Piką pažadino saulė, išsklaidžiusi miglas kone stikline šviesa. Atmerkęs akis jis nustebęs ėmė dairytis į pasikeitusią aplinką. Atpažinęs sienoje nutapytą kryžių, Pikas prisiminė, kad vakar du Savonarolos ordino broliai neštuvais pergabeno jį

į San Marką. Iš pradžių jis priešinosi, bet galiausiai sutiko, kad vienuolyne jį būsią lengviau slaugyti ir ten jam sumažėsiąs pavojus būti nunuodytam. Triumfo pagautas prioras Piko sutikimą laikė jo pirmu žingsniu į dominikonų ordiną. Praeitą naktį guolis buvo karštas kaip tasai laužas, į kurį su užnuodytais marškiniais žengė didžiavyris Heraklis, nusprendęs vidinį karštį užgesinti išorine ugnimi. Čia jo kūną krėtė tokie šiurpuliai, kad širdis regėjosi stojanti, čia jis vėl švokštuodamas gaudė orą, mėgindamas taip sušvelninti nusvilintus plaučius gniaužiantį slogutį. Taip žmogaus sūnus gaudė kvapą, pakeltas ant gėdos medžio. Ar tai buvo dangaus kerštas už jo ereziją?

Ūmai prisiminęs, kad Policianas guli palaidotas netoli nuo čia, vienuolyno bažnyčioje, grafas ėmė melsti Tėvą neapleisti jo šią paskutiniąją valandą ir pasigailėti jo, kaip kitados Tėvas pasigailėjęs savo Sūnaus. Ir vėl jis ėmė mąstyti, kad Išganytojas mirė ant kryžiaus prieš tūkstantį keturis šimtus šešiasdešimt vienerius metus, šitaip pradėdamas naują epochą žemėje. Toji epocha šiais metais baigėsi. Kokie nauji laikai dabar užgims?

Išėjimo knygoje Viešpats atskleidė Mozei savo tikrąjį vardą tetragrama JHWH. Šis hebrajų kalbos žodis dažnai buvo verčiamas kaip „Aš esu“ arba „Esantysis“, tačiau Flavijas Mitridatas mokė Piką, kad tas žodis iš tikrųjų reiškia“ Aš būsiu“. Ar tai buvo nuoroda, kad Dievas ateityje pasirodys žemėje kaip Išganytojas?

Paskui Džiovanis susivokė, kad tas keturių raidžių žodis turi dar ir kitą, neortodoksinę prasmę. Jeigu Dievas yra tas, kuris bus, vadinasi, jis yra ne esąs, bet tampąs. Tuomet Dievas nėra nei Aristotelio Nejudrusis Judintojas, nei Platono Būties Ratas. Dievas yra vien idealios formos potencija, vien meilė, netvarkos pasaulyje trokštanti tobulybės: Dievas – tai pats chameleoniškasis žmogus.

Apokatastazė prasidėjo. Didieji Metai apsuko ratą, ir sugrįžusi Saulė nešė pagijimą, atsinaujinimą bei atgimimą. Tai buvo metas atkūrimo visų dalykų, kurį skelbė pranašai ir apie kurį Apaštalas Petras kalbėjo Saliamono stoginėje. Jonui (Džiovaniui) buvo apreikšta, kaip po pirmojo dangaus ir pirmosios žemės būsiąs sukurtas naujas dangus ir nauja žemė, ir kaip tarp žmonių gyvensiąs Dievas, kuris šitaip bylosiąs: „Štai aš visa darau nauja!" Naujasis Dievas galėjo būti tiktai žmogus.

„Esate dievai", – teigia aštuoniasdešimt antroji psalmė. Jei Dievas buvo žmogus, vadinasi, Jis – ir vyras, ir moteris. Dabar dar jiedu atskirti, tačiau kada nors Ievos šonkaulis vėlei grįš savo vieton į Adomo šoną. Tą akimirką jiedu ne vien kūnu, bet ir dvasia bei siela turės tapti vienu žmogum.

Nauja diena įkvėpė Džiovaniui naujų jėgų. Net jo liga, mąstė jis, yra atsinaujinimo simbolis. Kaip senasis Feniksas jis privaląs virsti pelenais, kaip naujasis Feniksas turėsiąs ir vėlei pakilti. Karštligiškai geisdamas jis troško pranešti Margeritai apie savo būsimą pasveikimą. Pikas paprašė šalia budėjusį ir jį slaugiusį brolį nueiti į jos namus ir pasakyti, kad dabar jis esąs San Marko vienuolyne. Laukė džiugiai įsitempęs. Galbūt Savonarolos teisybė, galbūt reikia tarti „sudie" pasauliui. O Margerita? Ji galės drauge su juo stoti į vienuolyną ir tapti dominikone.

Gulėdamas ir laukdamas jis mąstė apie jos stebuklingą pasirodymą užvakarykščiai. Kaip Motina Mergelė kitados apnuoginusi krūtinę maitino Bernardą Klervietį savo dangišku pienu, taip Margerita pažadino jį gyvenimui ir pakuždėjo, kad jis nenumirsiąs.

Viltis sulaukti sūnaus priminė Pikui jo paties gimimą prieš trisdešimt vienerius metus Mirandolos pilyje. Galeotas jam kar-

tą pasakojo tą dieną savo akimis regėjęs ugnies rutulį, nejudamai kabojusį viršum kambario, kuriame gimdymo sąrėmių suimta gulėjusi jų motina. Ar tai buvo ženklas, panašus į Betliejaus žvaigždę? Kitados Pikas geometrinį rutulį aprašė kaip savyje uždaro, tobulo intelekto simbolį – kaip savo paties intelekto simbolį. Bet argi tas žibantis rutulys nebuvo veikiau jo šlovingo, bet trumpo gyvenimo paveikslas?

Vakarykščiai, turėdamas palikti savo namus, jis šaukėsi pas save vieną po kito tarnus ir prašė jų atleidimo. Prieš aštuonerius metus jis visiems jiems šį tą paskyrė testamentu. Ištikimasis Kristoforas, apkabinęs Piką, su ašaromis akyse prisiekinėjo verčiau norįs pats numirti, nei savo pono netekti. Kazalė atėjęs prisipažino pasilaikęs pinigus už stalo sidabrą. Dabar jis savo šventuoju globėju prisiekė vis tiek atiduoti pinigus *Frate*, kad būtų galima užpirkti mišias, meldžiant sveikatos Pikui.

Kažkas įžengė į celę. Atmerkęs akis Džiovanis pažino savo sūnėną, sesers sūnų Albertą Piją. Jaunuolis pasisakė atskubėjęs iškart, vos gavęs žinią apie Piko ligą.

– Kodėl tavo toks žvilgsnis? – tyliai paklausė Pikas.

– Džiovani, – tarė Albertas, – aš ką tik kalbėjausi su tave slaugančiu broliu. Jis nedrįso tau pasakyto to, ką sužinojo.

– Sakyk man teisybę, turiu tokią teisę. Ar turėsiu mirti?

– Visi turėsime mirti, – atsakė Albertas. – Bet kalbu ne apie tave, o apie Margeritą. Brolis slaugtojas, kaip buvai prašęs, nuėjo prie Margeritos namų, bet rado ten gedulo namus. Ji vakar ūmai ėmė smarkiai karščiuoti ir dar šiąnakt pasimirė.

– Ne, – kimiai sušuko Pikas. – Negali būti.

– Nepaaiškinama mirtis, sakė daktaras.

– Nunuodyta, – sušnibždėjo Pikas. – Turėjau žinoti.

– Ką turiu padaryti, Džiovani?

– Melskis už mane, Albertai. Mano sielai bus reikalingos tos maldos, kai ji degs skaistykloje.

Albertas mėgino paguosti Džiovanį, tačiau šis ženklu jam tyliai parodė eiti laukan iš kambario. Likęs vienas, Pikas pakėlė akis aukštyn. Priešais jį kybojo miręs Dievo sūnus. Jo Tėvas viešpatavo su visa griaustinio ir rūstybės galybe. Sūnus atėjo įkandin Tėvo: jis išpirko žmones savo gyvenimu, kęsdamas alkį, troškulį, karštį, šaltį, darbą, silpnumą. Jo žemiškoji karalystė tvėrė tūkstantį keturis šimtus šešiasdešimt vieneris metus. Šiemet jis turi mirti. Po Tėvo ir sūnaus atėjo Dvasios metas. Ji bus ne Dievas, o Žmogus. Jo dar nebuvo, tačiau jis turėjo pats save sukurti.

Džiovaniui žvelgiant į sienoje nutapytą Nukryžiuotąjį, jo žvilgsnis apsiblausė, ir prieš akis jam iškilo kitas paveikslas. Per patį vidurį iš kryžiaus medžio lyg sapne išniro jam pažįstama moteris. Klejodamas nuo karštinės Pikas sušuko:

– Mama.

Jis pamatė, kaip jos lūpos prasivėrė lyg Sibilės, aiškiais žodžiais paversdamos jo slaptąsias mintis.

– Apsirikai, Džiovani, manydamas, kad iš visų mirtinų nuodėmių tik tingumas negali būti žmogžudystės motyvas. Kamuojamas mirtinos Veneros ligos, tavo bičiulis Andželas ilgėte ilgėjosi mirties. Norėdamas, kad jo vardas ateinančioms kartoms liktų nesuterštas gėdos, jis mirties patale šaukė: „Mane suradai, mano prieše?“ Tai buvo ne jo, bet karaliaus Achabo žodžiai, pasakyti pranašui Elijui. Pasirinktoji mirtis derėjo juodos tulžies veikiamai jo dvasiai. Jis paprašė mergaitę Mariją atnešti iš miesto nuodų. Ji įdavė jų Andželui, jiedviem paskutinį kartą būnant drauge. Bijodama būti aptikta, ji skubiai pasišalino su teta. Policiano prievaizdo jos nerado kambaryje, nes šis

naudodamsis proga, kad Policianas serga, miegojo su tarnaite.

– Kitą dieną aš atėjęs pas Policianą pabučiavau jo pamėlusias lūpas, – sumurmėjo Džiovanis. – Todėl po jo mirties kelias dienas sirgau.

– Ar matai mano įsčias? – tarė moteris. – Jos byloja, kas anuomet atsitiko. Pradėjus matytis, kad Marija nėščia, ji išgėrė nuodų likučius. Taip tad mirė per patį savo gyvenimo pavasarį.

– Taip ir Chlorė, išprievartauta žydro vėjo dievo Zefyro mirė, pavirsdama į nėščią Florą.

– Aiškindamas Botičeliui sumanymą, Policianas buvo taip apakintas spalvotų formų, kad pamiršo tamsiąją užpakalinę paveikslo pusę.

– Ar mirtis yra išvirkščioji meilės pusė?

– Buvai teisus sakydamas Fičinui, kad kiekviena tiesa yra paradoksali. Nužudytasis buvo žudikas.

– Bet kas tada nunuodijo mane?

– Tu pats nusinuodijai, Džiovani.

– Kaip Policianas?

– Tavo liga po Policiano mirties kai kam pakišo mintį tave nunuodyti. *Acqua Toffana* lašai silpnino tavo regėjimą. Tačiau tu pasidarei įtarus dėl to, ką laikei žmogžudyste, ir todėl per greit pastebėjai, kad tavo paties gyvybė pavojuje. Ėmei pasninkauti, ir tau nebebuvo galima įduoti nuodų. Tada jau liko tik viena priemonė.

– Margerita.

– Iš tikrųjų. Margerita buvo atviliota į tavo namus ir išgėrė savąją nuodų taurę, ąsotėlį vyno. Ji padarė, ką privalėjusi, ir savo lūpomis įdavė tau nelemtąjį bučinį.

– O kas jai davė vyno?

– Vienintelis, kuris žinojo, ką ji tau kitados reiškė.

– Kristoforas? Tarnas nužudė poną. Savonarolai tas patiks. Žinojau tai surašęs testamentą. Buvau per jaunas, o jis – per senas. Todėl jis ir paskubino laiką.

Tą pačią akimirką Florencija sudrebėjo nuo varpų gausmo. Šiandien, lapkričio septynioliktąją, tūkstantis keturi šimtai šešiasdešimt pirmaisiais metais po įsikūnijimo, per pilką rudens lietų Prancūzijos karalius Karolis VIII, dundant būgnams ir fleitoms švilpiant, iškilmingai įžengė į lelijų miestą.

Moteriai kalbant jos veidas pamažu vis didėjo. Dabar Džiovanis visai arti išvydo jos mogdolines akis ir karščiuojančiomis lūpomis pajuto jos alsavimą – lyg pavasario vėjo dvelksmą. Nepakeliami traukuliai spauste įspaudė jį į ugnies lizdą, ir jo burna prasivėrė pasitikdama Mirties bučinį.

Claes, Paul

Cl-04

Feniksas: romanas / Paul Claes;

iš nyderlandų kalbos vertė Antanas Gailius. – Vilnius:

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004. – 141 p.

ISBN 9986-39-325-6

Vieno įdomiausių šiuolaikinių flamų rašytojų Paulo Claeso romanas „Feniksas" (1998) – kupinas paslapčių detektyvas, kerinti meilės ir aistros istorija, pasakojimas apie žmogaus kūną ir sielą mėginusį suvienyti italų filosofą Piką dela Mirandolą ir jo epochą.

UDK 839.3-3

Paul Claes

FENIKSAS

Romanas

Leidyklos redaktorius Saulius Repečka

Dailininkas Alvydas Ladyga

Maketavo Eugenija Miltenienė

2004 01 20. 5,5 apsk. leidyb. l. Užsakymas 4.95.

Tiražas 1500. 469-oji leidyklos knyga.

Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,

K. Sirvydo 6, 01101 Vilnius.

www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt

Spausdino AB „Spindulys",

Gedimino 10, 3000 Kaunas.

www.spindulys.lt

Polas Klasas (Paul Claes, 1943) – vienas įdomiausių šiuolaikinių flamų rašytojų, poetas, vertėjas (ypač išgarsėjo Jameso Joyce'o „Uliso“ vertimu, taip pat vertė Arthuro Rimbaud, Pierre'o de Ronsard'o, Guillaume'o Apollinaire'o, Ezros Poundo poeziją), 1996 m. apdovanotas *Martinus Nijhofprijs* premija.

„Feniksas“ (1998) – kupinas paslapčių detektyvas, istorinis romanas, kerinti istorija apie grožį, meilę ir mirtį. Pasitelkęs lakią vaizduotę ir išsamias istorijos žinias rašytojas sukūrė gyvą, įtaigų bei spalvingą Renesanso epochos paveikslą. Pagrindinis kūrinio herojus, garsus italų filosofas Pikas de la Mirandola, naudodamasis Kabalos ir įvairių religijų išmintimi, mėgina atskleisti savo draugo, poeto Andželo Policiano mirties mįslę. Tai, kas aiškėja, pranoksta visas filosofijas...

ISBN 9986-39-325-6

